Установа адукацыі
“Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт культуры і мастацтваў”

Факультэт мастацкай культуры
Кафедра рэжысуры

УЗГОДНЕНА
Загадчык кафедры
рэжысуры
___________ Н.В. Петухова
«18» ____04____ 2026 г.

УЗГОДНЕНА
Дэкан факультэта
мастацкай культуры
_________А.В. Пагоцкая
«18» ____04____ 2026 г.

ВУЧЭБНА-МЕТАДЫЧНЫ КОМПЛЕКС
ПА ВУЧЭБНАЙ ДЫСЦЫПЛІНЕ

СУЧАСНАЯ СВЯТОЧНАЯ КУЛЬТУРА БЕЛАРУСІ

для спецыяльнасці
6-05-0215-04 Рэжысура прадстаўленняў і свят

СКЛАДАЛЬНІК:
А.В. Катовіч, дацэнт кафедры рэжысуры, кандыдат культуралогіі, дацэнт

Разгледжана і зацверджана на пасяджэнні Савета факультэта мастацкай культуры
17.04.2026 пратакол № 8

2026

РЭЦЭНЗЕНТЫ:

Т.Ф. Сухоцкая, дацэнт кафедры культуралогіі ўстановы адукацыі «Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт культуры і мастацтваў», кандыдат культуралогіі, дацэнт.

А.І. Цяпкова, старшы навуковы супрацоўнік аддзела экалогіі традыцыйнай культуры ДНУ «Цэнтр даследаванняў беларускай культуры, мовы і літаратуры НАН Беларусі», кандыдат гістарычных навук, дацэнт.

ЗМЕСТ

1	ТЛУМАЧАЛЬНАЯ ЗАПІСКА………………………………	4
2	ТЭАРЭТЫЧНЫ РАЗДЕЛ …………………..………………….	8
3	ПРАКТЫЧНЫ РАЗДЗЕЛ………………………………………	58
4	РАЗДЗЕЛ КАНТРОЛЯ ВЕДАЎ………………………………..	63
5	ДАПАМОЖНЫ РАЗДЗЕЛ……………………………………	72

1. ТЛУМАЧАЛЬНАЯ ЗАПІСКА

Вучэбная дысцыпліна «Сучасная святочная культура Беларусі» – адна са спецыяльных дысцыплін пры падрыхтоўцы высокакваліфікаваных спецыялістаў у галіне святочнай культуры і з'яўляецца адной з вучэбных дысцыплін, якія ўваходзяць ў модуль «Святочная культура Беларусі».

Папярэдняя шматгадовая практыка выкарыстання ВМК па сучаснай святочнай культуры дазваляе разглядаць яго як паўнавартасную інавацыйную вучэбна-метадычную крыніцу, якая забяспечвае мэтанакіраванае фарміраванне сацыяльна-прафесійнай кампетэнтнасці будучага спецыяліста ў галіне культуры. Развіваючы патэнцыял комплекса выяўляецца ў абгрунтаваным спалучэнні і ўзаемадзеянні ў вучэбна-выхаваўчым працэсе традыцыйных і інавацыйных метадаў, якія забяспечваюць устойлівывую "зваротныя сувязі" паміж выкладчыкам і студэнтамі. Комплекс уяўляе сабой сістэмны, арганізацыйна-метадычны інструмент, які адпавядае акадэмічным крытэрыям: кагнітыўнай фундаментальнасці, інфарматыўнасці, сацыякультурнай накіраванасці. Канцэптуальна-базавы сегмент ВМК па сучаснай святочнай культуры – гэта змест адрасаваных аўдыторыі студэнтаў тэкстаў лекцый, якія адпавядаюць патрабаванням міждысцыплінарнай інтэграцыі і сучаснай інфармацыйнай парадыгмы навуковай думкі.

Змест ВМК па дысцыпліне «Сучасная святочная культура Беларусі» пабудаваны ў логіцы непасрэднай сувязі з вывучэннем такіх спецыяльных дысцыплін, як «Гісторыя свят», «Тэхналогія стварэння свят», «Мастацка-дэкаратыўнае рашэнне свят», «Рэжысура фальклорных прадстаўленняў», «Рэжысура дзяржаўных спецыяльных мерапрыемстваў», «Рэжысура масавых відовішчаў і святаў на адкрытых пляцоўках» і інш., што дазваляе ў поўнай меры сфарміраваць у студэнтаў глыбокія веды і практычныя навыкі для пошуку шляхоў вырашэння творчых праблем увасаблення святочных дзеянняў на сучасным этапе грамадскіх запатрабаванняў.

Мэта выкладання вучэбнай дысцыпліны «Сучасная святочная культура Беларусі» – раскрыць духоўна-эстэтычны, маральна-выхаваўчы і сацыякультурны патэнцыял святочнай культуры беларускага народа ў захаванні ўстойлівага развіцця этнасу на сучасным этапе развіцця грамадства.

Задачы вучэбнай дысцыпліны:

– вызначыць духоўныя, маральныя, пазнавальныя і выхаваўчыя аспекты традыцыйных рытуальна-абрадавых практык беларускага народа ў працэсе фарміравання і дынамічнага развіцця сучаснай святочнай культуры Беларусі;

– раскрыць шляхі міжпакаленнай пераемнасці каляндарных і сямейна-родавых абрадаў ва ўмовах існавання традыйнага грамадства;

– вызначыць адукацыйна-выхаваўчы патэнцыял святочных традыцый беларусаў у працэсе супрацьстаяння сусветнай глабалізацыі і фарміравання нацыянальнай ідэнтычнасці сучаснай асобы;

– раскрыць спецыфіку і перспектывы суіснавання і ўзаемадапаўнення традыцыйнай духоўнай спадчыны і сучасных святочных увасабленняў у культурную прастору этнаса;

– вызначыць асноўныя тэндэнцыі і напрамкі фарміравання сучаснай святочнай культуры Беларусі;

– раскрыць асаблівасці суіснавання традыцыйных, сучасных гарадскіх і вясковых святочных практык;

– раскрыць духоўны патэнцыял сістэмы дзяржаўных святкаванняў у працэсе фарміравання патрыятызму, гістарычнай памяці, нацыянальнай самасвядомасці сучаснага грамадзяніна Беларусі;

– раскрыць духоўна-эстэтычны патэнцыял прафесійных свят у працэсе фарміравання карпаратыўнай этыкі, павагі да сямейных дынастый, стымулявання развіцця прафесійных кампетэнцый;

– стымуляваць пошукі шляхоў самастойнага вырашэння творчых праблем у працэсе ўвасаблення святочных дзействаў.

У выніку засваення вучэбнай дысцыпліны студэнт павінен:

ведаць:

– асновы традыцыйнай святочнай культуры беларусаў;

– структурна-функцыянальныя аспекты фарміравання сучасных рытуальна-абрадавых практык;

– накірункі, тэндэнцыі і перспектывы фарміравання свят сучаснай культуры Беларусі;

– тэхналогіі, алгарытмы і модулі працэсу падрыхтоўкі сучасных святочных цырыманіялаў;

умець:

– раскрыць логіку і паслядоўнасць паэтапнай распрацоўкі сцэнарнага плана святочнай імпрэзы;

– выкарыстоўваць псіхолага-педагагічныя прыёмы згуртавання творчага калектыву і размяркоўваць напрамкі дзейнасці удзельнікаў у адпаведнасці з творчымі здольнасцямі ўдзельнікаў, мэтай і задачамі творчага праекта;

валодаць:

– навыкамі карыстання навуковай, метадычнай і даведачнай літаратуры для стварэння ўласнай базы даных аб святах і абрадах сучаснай святочнай культуры;

– методыкай раскрыцця кожнай функцыянальнай складовай рытуальна-абрадавых комплексаў сучаснай святочнай культуры.

Вучэбна-метадычны комплекс па дысцыпліне «Сучасная святочная культура Беларусі» з'яўляецца інавацыйным рэсурсам, які стымулюе складаны працэс грамадска-палітычнай сацыялізацыі студэнтаў, фарміруе творчае, спрыяльнае для дыялога і калектыўнага пошуку ісціны інфармацыйнае асяроддзе, узбагачае каштоўнасны змест вывучаемых студэнтамі культуралагічных ведаў, развівае навыкі даследчыка духоўнай культуры. Ён уключае не толькі лекцыйный матэрыял, але і неабходныя студэнту сістэмныя па характару і структуры метадычныя распрацоўкі. Прафесійна распрацаваны комплекс уяўляе сабой інтэрактыўны механізм грамадскай сацыялізацыі асобы спецыяліста ў галіне рэжысуры свят і відовішчаў, якасную дыягностыку ведаў, уменняў і навыкаў.

У навукова-метадычны кампанент ВМК па дысцыпліне «Сучасная святочная культура Беларусі» акрамя тэкстаў лекцый уваходзяць іншыя ўзаемазвязаныя кампененты: вучэбная праграма, планы семінарскіх заняткаў, пералік тэарэтычных і практычных праблем для рэфератаў, найбольш значныя кантрольныя пытанні да заліка і экзамена, метадычныя парады студэнтам і выкладчыкам, наглядна-графічныя матэрыялы, спіс літаратуры і г.д.

Выкарыстанне дадзенага ВМК прадугледжвае творчы падыход да структурыравання лекцыйнага матэрыяла, выбару праблем для дыскусій, актуальнай тэматыкі студэнтскіх даследаванняў, увядзенне ў лекцыі і семінарскія заняткі наглядна-графічнага, відыё- і гукараду, інфармацыйна-аналітычных фрагментаў, інтэрпрэтацый, афарызмаў, тэрміналагічнага слоўніка. Дыдактычнае прызначэнне лекцыйнага матэрыяла заключаецца ў тым, каб увесці студэнтаў у гісторыю святочнай традыцыйнай культуры, азнаёміць з яе асноўнымі прынцыпамі, катэгорыямі, заканамернасцямі, паказаць метадалогію, значэнне навуковых канцэпцый для самастойнай практыкі. Перавагай ВМК з'яўляецца яго інавацыйны рэсурс, які абумоўлены гарманічным узаемадзеяннем яго элементаў: навукова-метадычным, ідэйна-выхаваўчым, арганізацыйна-метадычным.

Такім чынам, ВМК па дысцыпліне «Сучасная святочная культура Беларусі» якасна адрозніваецца сваёй архітэктонікай (структурай, стылем тлумачэння тэорыі і сацыякультурнай практыкі, навукова- метадычным забеспячэннем) ад традыцыйнай вучэбнай літаратуры.

Кампетэнцыя, якая павінна быць сфарміравана ў студэнтаў пасля вывучэння вучэбнай дысцыпліны, патрабуе засваення паняццяў: «сучасная святочная культура», «святочна-абрадавая падзея», «культурная спадчына», «дзяржаўнае свята», «ваенна-патрыятычнае свята», «свята горада», «свята вёскі», «прафесійнае свята», «спартыўнае свята», «трансфармацыя», «рэканструкцыя», «шматвектарнасць», «шматнацыянальнасць» і інш.

Засваенне матэрыялу дадзенай дысцыпліны павінна забяспечыць фарміраванне *спецыялізаванай кампетэнцыі:* ствараць сучасныя святы з улікам пераймання культурна-гістарычных традыцый Беларусі.

На засваенне вучэбнай дысцыпліны «Сучасная святочная культура Беларусі», дасягненне пастаўленай мэты і вырашэння задач прадугледжана 90 гадзін, з іх аўдыторных – 54: лекцыі – 44, семінарскія заняткі – 10 гадзін. Форма кантролю ведаў студэнтаў – экзамен.

2. ТЭАРЭТЫЧНЫ РАЗДЗЕЛ

2.1 Канспект лекцый

Уводзіны. Дзяржаўная праграма “Культура Беларусі” як вызначэнне стратэгічных кірункаў культурнага будаўніцтва ў Рэспубліцы Беларусь

Прадмет і мэта вучэбнай дысцыпліны: раскрыць духоўна-эстэтычны, маральна-выхаваўчы і сацыякультурны патэнцыял сучасных свят беларускага народа ў захаванні ўстойлівага развіцця этнасу на актуальным этапе развіцця грамадства.

Задачы вучэбнай дысцыпліны: вызначыць духоўныя, маральныя, пазнавальныя і выхаваўчыя аспекты традыцыйных рытуальна-абрадавых практык беларускага народа ў працэсе фарміравання і развіцця сучаснай святочнай культуры Беларусі; раскрыць шляхі міжпакаленнай пераемнасці каляндарных і сямейна-родавых абрадаў ва ўмовах існавання традыйнага грамадства; вызначыць адукацыйна-выхаваўчы патэнцыял святочных традыцый беларусаў у працэсе супрацьстаяння сусветнай глабалізацыі і фарміравання нацыянальнай ідэнтычнасці сучаснай асобы; раскрыць спецыфіку і перспектывы суіснавання і ўзаемадапаўнення традыцыйнай духоўнай спадчыны і сучасных святочных традыцый народа; паказаць асноўныя тэндэнцыі фарміравання сучаснай святочнай культуры Беларусі; раскрыць асаблівасці суіснавання традыцыйных, сучасных гарадскіх і вясковых святочных практык; раскрыць духоўны патэнцыял сістэмы дзяржаўных святкаванняў у працэсе фарміравання патрыятызму, гістарычнай памяці, нацыянальнай самасвядомасці сучаснага грамадзяніна Беларусі; раскрыць духоўна-эстэтычны патэнцыял прафесійных свят у працэсе фарміравання карпаратыўнай этыкі, павагі да сямейных дынастый, стымулявання развіцця прафесійных кампетэнцый; стымуляваць пошукі шляхоў самастойнага вырашэння творчых праблем у працэсе ўвасаблення святочных дзействаў.

Прыярытэтныя напрамкі палітыкі дзяржавы ў вобласці культурнага будаўніцтва: 1. фарміраванне гістарычнай памяці беларускай народа, захаванне яго нацыянальна-культурнай самабытнасці шляхам папулярызацыі каштоўнасцей матэрыяльнай і нематэрыяльнай культурнай спадчыны; 2. актыўнае далучэнне сучаснага пакалення моладзі да працэсаў захавання і развіцця культурнага патэнцыялу краіны з мэтай усебаковай

рэалізацыі творчага патэнцыялу кожнай асобы; 3. усебаковае спрыянне захаванню нацыянальна-культурнай ідэнтычнасці беларускай дыяспары.

Дзяржаўная праграма "Культура Беларусі" на 2021-2025 гады. Падпраграма 1 "культурная спадчына "(далей, калі не вызначана іншае, - падпраграма 1) накіравана на рашэнне наступных задач: захаванне культурнай спадчыны; забеспячэнне даступнасці, якасці і разнастайнасці паслуг, прадастаўляюцца бібліятэкамі і музеямі, выставачнымі арганізацыямі, паркамі культуры і адпачынку, заапаркамі; падтрымка развіцця культур нацыянальных меншасцяў. У рамках падпраграмы 2 " Мастацтва і творчасць "(далей, калі не вызначана іншае, - падпраграма 2) мяркуецца рашэнне наступных задача: падтрымка развіцця прафесійнага мастацтва, садзейнічанне павышэнню яго мастацкага ўзроўню, разнастайнасці і даступнасці для 3 насельніцтва, развіццё міжнароднага супрацоўніцтва ў сферы мастацтва і творчасць; падтрымка развіцця кінематаграфічнай дзейнасці; забеспячэнне даступнасці, якасці і разнастайнасці паслуг, якія прадстаўляюцца клубнымі арганізацыямі і арганізацыямі культуры змешанага тыпу. Падпраграма 3 " функцыянаванне і інфраструктура сферы культуры " (далей, калі не вызначана іншае, - падпраграма 3) уключае меры, якія забяспечваюць выкананне наступных задач: удасканаленне інфраструктуры сферы культуры і забеспячэнне дзейнасці апарату Міністэрства культуры; інфарматызацыя і стварэнне нацыянальнага лічбавага кантэнту ў сферы культура. Мерапрыемствы падпраграмы 4 " Беларусы ў свеце "(далей, калі не вызначана іншае, - падпраграма 4) мяркуюць рашэнне задачы па развіццю партнёрства паміж дзяржавай і беларусамі замежжа. Падпраграма 5 " Архівы Беларусі "(далей, калі не вызначана іншае, - падпраграма 5) накіравана на рашэнне задачы па забеспячэнню фарміравання, захавання і выкарыстання дакументаў Нацыянальнага архіўнага фонду Рэспублікі Беларусь як часткі інфармацыйнага рэсурсу краіны.

Кодэкс Рэспублікі Беларусь аб культуры (2016): стварэнне на базе існуючых прававых інстытутаў адзінага механізму рэгулявання адносін у сферы культуры. Напрамкі праграмы: 1. Культурная спадчына; 2. Мастацтва і творчасць; 3. Функцыянаванне і інфраструктура сферы культуры; 4. Беларусы ў сусвеце; 5. Архівы Беларусі.

Пытанні для самаправеркі:

1. Вызначыце змест і сутнасць сучаснай святочнай культуры.
2. Вызначыце асноўныя прыярытэтныя напрамкі палітыкі дзяржавы ў

вобласці культурнага будаўніцтва.
3. Пакажыце сувязь паміж традыцыйнай і сучаснай культурай Беларусі.
4. Акрэсліце асноўныя задачы, якія стаяць перад рэжысёрам сучасных свят відовішчаў.
5. Пералічыць асноўныя напрамкі або падпраграмы Дзяржаўнай праграмы «Культура Беларусі» на 2021-2025 гады.
6. Пералічыць напрамкі Кодэкса Рэспублікі Беларусь.

Літаратура

Государственная программа «Культура Беларуси» на 2021 – 2025 годы.
Кодекс Республики Беларусь о культуре от 20 июля 2016 года № 413-З.
Котович, О. В. Белорусская свадьба в пространстве традиционной культуры / О. Котович, Я. Крук. – Минск : Адукацыя і выхаванне, 2012. – 848 с.
Махлина, С. Т. Семиотика культуры повседневности : учеб. для студентов высших учебных заведений, обучающихся по гуманитарным направлениям / С. Т. Тевельевна. - 2-е изд., доп. - Москва : Юрайт, 2020. – 253.

Тэма 1. Станаўленне і стратэгічныя праблемы развіцця сучаснай святочнай культуры

Свята як сацыяльны і культурны феномен. Свята як феномен культуры на працягу многіх гадоў прыцягвае ўвагу даследчыкаў самых розных абласцей гуманітарных навук – ад этнаграфіі да філасофіі, паколькі святочная культура суправаджае чалавечае грамадства з самых ранніх стадый развіцця і з'яўляецца неад'емнай складовай культура ў цэлым. Непаўторнае культуране аблічча кожнай эпохі знаходзіць сваё адлюстраванне і ў святочнай сферы, і рэпрэўінтуемым наборы каштоўнасцяў, нормаў, культурных узораў. Святочычная культура ўяўляе сабой багаты матэрыял для вывучэння, а пастаянная трансфармацыя святаў пад уплывам зменлівай сацыякультурнай сітуацыі забяспечвае перманентную актуальнасць даследаванні дадзенай сферы.

Святы адыгрываюць вялікую сацыяльную ролю ў жыцці народа. Перш за ўсё, яны спрыяюць кансалідацыі людзей, якія жывуць у адным сяле, вёсцы, гарадскім квартале. Свята, на якое сыходзілася ўся блізкая і далёкая радня, спрыяла ўмацаванню роднасных сувязяў, развіццю роднаснай узаемадапамогі. Свята нясе пэўную адукацыйнае значэнне, дазваляюць пазнаваць навіны, абменьвацца ўражаннямі, атрымліваць веды аб далёкіх краінах і народах. Свята дае перадышку ў працы, адцягваў

людзей ад будзённых клопатаў, сямейных непрыемнасцяў, жыццёвых цяжкасцяў.

Кансалідуючая функцыя спрадвечных і сучасных культурных традыцый. Святочная культура – асоба, соцыум – з'явы адзінай інфармацыйна-сэнсавай прасторы, якія характарызуюцца складанымі палітычнымі, гістарычнымі, культурнымі, рэлігійнымі, прыродна-геаграфічнымі і іншымі аспектамі развіцця грамадства. Канстытуіруючая роля традыцыйных і масавых свят у жыцці соцыуму. Святы як інстытуалізацыя дзяржаўнасці суверэннай Беларусі, адлюстраванне важных этапаў гістарычнага станаўлення нацыі. Новыя цырыманіялы і відовішчы, звязаныя са спецыфікай дзяржаўнага будаўніцтва (Дзень Незалежнасці, Рэспубліканскі фестываль-кірмаш "Дажынкі" і інш.).

Такім чынам, мы разгледзелі шэраг дэфініцый свята як феномена культуры. У далейшым нам прыйдзецца звяртацца не толькі да феномену свята, але і да больш шырокага паняцця «святочная культура», пад якой мы будзем разумець сукупнасць абрадаў, традыцый, атрыбутаў і сімвалаў, якія склаліся вакол сістэмы святаў, ўкараніліся ў грамадстве і якія адлюстроўваюць гісторыка-культурную сітуацыю ў канкрэтны перыяд.

Пытанні для самаправеркі:

1. У чым складаецца спецыфіка свята як феномена культуры?
2. Якія функцыі свята, на ваш погляд, найбольш актуальныя у сучасным грамадстве?
3. Якім чынам могуць быць выкарыстаны веды пра свята як феномен культуры ў практычнай сферы?
4. Патлумачце кансалідуючую функцыю спрадвечных і сучасных культурных традыцый.

Літаратура

Махлина, С. Т. Семиотика культуры повседневности : учеб. для студентов высших учебных заведений, обучающихся по гуманитарным направлениям / С. Т. Тевельевна. - 2-е изд., доп. - Москва : Юрайт, 2020. – 253.

Монина, Н. П. История и теория праздничной культуры [Электронный ресурс] : учеб. пособие : в 6 частях [16+] / Н. П. Монина ; Омский государственный университет им. Ф. М. Достоевского. – Омск : Омский государственный университет им. Ф.М. Достоевского (ОмГУ), 2019. – Часть 6. История праздничной культуры России Нового и Новейшего времени. – 220 с. – Режим lоступа: https://biblioclub.ru/index.php?page=book&id=575856

Тэма 2. Трансфармацыя сучаснай святочнай культуры ў кантэксце працэсаў глабалізацыі, формы і фарматы

Складаныя глабалізацыйныя працэсы і паступовае размыванне унікальнасці этнанацыянальнай духоўнай спадчыны. Сучасная святочная культура сур'ёзна адрозніваецца ад таго, што яна ўяўляла стагоддзі таму. Сёння мы становімся сведкамі складаных глабалізацыйных працэсаў узаемапранікнення культур, камерцыяналізацыяй многіх сфер грамадскага жыцця, у тым ліку і святочнай культуры. Пад глабалізацыяй можна разумець распаўсюджванне ў лакальных культурах адзіных культурных сімвалаў, практык і каштоўнасцяў, абумоўленае транснацыяналізацыя эканамічнага ўзаемадзеяння і беспрэцэдэнтным узроўнем развіцця тэхнічнага прагрэсу.

Важнай складовай любой культуры з'яўляецца свята, сучасныя формы якога наглядна адлюстроўваюць тэндэнцыі да размывання нацыянальна-культурных межаў і ўзнікненню цалкам новых відаў і мадэляў святочных культур. Адным з працэсаў ўзаемадзеяння культур на сучасным этапе з'яўляецца запазычанне нацыянальнымі (лакальнымі) культурамі святаў, першапачаткова ім не уласцівых. Так, напрыклад, было прапанавана адзначаць Дзень маці, а ў праз некаторы час заснавана свята Дзень бацькі, што адбылося відавочна як вынік запазычанні з заходніх культур.

Камерцыяналізацыя працэсаў развіцця сучаснай святочнай культуры. Важнай тэндэнцыяй сучаснага этапу становіцца павышэнне ролі камерцыйных структур у працэсе трансфармацыі святочнай культуры. Так, значна больш эфектыўным аказваецца ўкараненне новых святаў транснацыянальнымі камерцыйнымі структурамі з дапамогай рэкламных кампаній. Менавіта так сталі адзначаць Дзень Св. Валянціна. Афіцыйна такога свята ў краінах постсавецкай прасторы не было, але незадоўга да 14 лютага пачынаюць з'яўляцца атрыбуты, якія суправаджаюць Дзень усіх закаханых. Як відаць, на сённяшні дзень усё больш выразным становіцца інтэнсіўнае ўплыў культурных традыцый заходніх краін (у асаблівасці ЗША) на фарміраванне новай культуры свят і відовішч у славянскіх краінах. Да таго ж адным з працэсаў рэакцыі на ўплыў заходняй культуры з'яўляецца працэс адаптацыі элементаў чужой культуры, напрыклад, песенька Jingle Bells стала гучаць у рэкламных роліках ў перыяд калядна-навагодніх святаў, што, паўстала неабходнасць перадаваць яе ў рускамоўным варыянце.

Тэндэнцыя разбурэння традыцыйных лакальных культур, абумоўленая ўвядзеннем адзіных культурных сімвалаў, практык і каштоўнасцей, стандартызацыяй эканамічнага ўзаемадзеяння і высокім узроўнем развіцця тэхнічнага прагрэсу.

Тэндэнцыі трансфармацыі святочнай культуры ў адпаведнасці з працэсамі урбанізацыі, міжэтнічных міграцый. Сіле ўздзеяння на трансфармацыю святочнай культуры спрыяе інтэнсіўнасць дзейнасці СМІ і часовай фактар: на ранні пачатак навагодняй рэкламнай кампаніі ў паўплывала традыцыя падрыхтоўкі да Каляд на Захадзе, якая пачынаецца адразу пасля Дня Падзякі ў канцы лістапада, што раней не было характэрна для рускай культуры. Змешванню паняццяў спрыяе час правядзення святочных падзей: напрыклад, Калядныя канцэрты, якія транслююцца па тэлебачанні 25 снежня. Тэндэнцыі да трансфармацыі святочнай культуры сёння можна прасачыць не толькі ў Беларусі. Самі заходнія культуры (у тым ліку ЗША) адчуваюць сёння ўплыў глабалізацыі. Прыкладам ўздзеяння нацыянальных культур на амерыканскую з'яўляецца Адмова ад ужывання ў віншавальных пасланнях словы Christmas, бо прыкладна ў гэты ж час праходзяць габрэйскі свята Ханукка, афрыканскі свята Kwanzaa, мусульманскі рэлігійны свята Курбан-байрам.

Такім чынам, усё больш відавочным становіцца тое, што святочная культура і традыцыі, нягледзячы на тое, што яны з'яўляюцца дэманстрацыяй векавога вопыту народаў і краін, традыцый і звычаяў, абрадаў і рытуалаў, ўяўляюць сабой дынамічнуую з'яву. Сучасны свет немагчыма ўявіць без перапляцення і ўзаемнага пранікнення культур, т.я. сучасныя камерцыйныя працэсы, міграцыйныя патокі, дзейнасці СМІ набываюць сапраўды глабальны характар. Святочная культура многіх народаў, у тым ліку і беларускага, перажывае сур'ёзныя змены, якія тычацца не толькі ўспрымання і адносіны асобнага чалавека да сферы свят, але і таксама – усёй сістэмы святочнай культуры як эстэтычнай і сацыяльнай з'явы, як непаўторнага набору культурных элементаў, якія адлюстроўваюць доўгі і складаны шлях гістарычнага развіцця чалавека і грамадства.

Паняцці «форма» і «фармат». Форма-вонкавы выгляд, знешняе абрыс, пэўны ўстаноўлены парадак. Форма арганізацыі свята, абмежаваная» рамкамі, канструкцыя святочнага працэсу.

Пытанні для самаправеркі:

1. Пералічыце асноўныя ўмовы трансфармацыя сучаснай святочнай культуры.

2. Вызначце асноўныя працэсы глабалізацыя, якія ўплываюць на святочную культуру.

3. Якім чынам працэсы ўурбанізацыі і міжэтнічныя міграцыі ўплываюць на фарміраванне сучаснай святочнай культуры.

4. Прывядзіце прыклады ўзаемапранікненняў святочнай культуры.

Літаратура

Махлина, С. Т. Семиотика культуры повседневности : учеб. для студентов высших учебных заведений, обучающихся по гуманитарным направлениям / С. Т. Тевельевна. - 2-е изд., доп. - Москва : Юрайт, 2020. – 253.

Монина, Н. П. История и теория праздничной культуры [Электронный ресурс] : учеб. пособие : в 6 частях [16+] / Н. П. Монина ; Омский государственный университет им. Ф. М. Достоевского. – Омск : Омский государственный университет им. Ф.М. Достоевского (ОмГУ), 2019. – Часть 6. История праздничной культуры России Нового и Новейшего времени. – 220 с. – Режим lоступа: https://biblioclub.ru/index.php?page=book&id=575856

Тэма 3. Гістарычныя асаблівасці свят і абрадаў беларускага народнага календара

Культуралагічнае паняцце «каляндар». Легенды аб стварэнні свету. Міфалагічная цыклічнасць часу. Біблейскія паданні аб часе стварэння свету. Лінейнасць у хрысціянскай канцэпцыі часу. Умоўнасць «кропкі адліку» часу. Эра ад стварэння свету. Хрысціянская эра: ад нараджэння Хрыста. Паняцце «сонечны год» (Старажытны Егіпет).

Салярная цыклічнасць як аснова фарміравання каляндарнай сістэмы беларусаў. Традыцыйныя ўяўленні аб асноўных пераходных момантах у задыякальным руху: дні зімовага (Каляды) і летняга сонцастаяння (Купалле), веснавога (Ярыла\Вялікдзень) і восеньскага раўнадзенства (Багач). Змена пор года: Масленіца, Сёмуха, Жніво, Восеньскія Дзяды. Адзінкі вымярэння часу на аснове сонечнай цыклічнасці: суткі і год.

Салярная і месяцовая аснова ў гадавым колазвароце сельскагаспадарчых работ. Змена фазаў Месяца як першааснова парадкавання часу (маладзік, поўня, збыта, межы). Адзінкі вымярэння часу на аснове цыклічнасці Месяца: тыдзень, месяц.

Гісторыя фарміравання сістэмы свят і абрадаў народнага календара беларусаў (сегменты, рухомыя і нерухомыя веснавыя святы).

Ушанаванне продкаў напярэдадні кожнага свята (Грамнічныя, Масленічныя, Траецкія Дзяды); на пачатку і завяршэнні цыкла земляробчых работ (Радаўніца – Восеньскія Дзяды).

Атрыбутыўны код рытуальна-абрадавых практык (Грамніцы – свечка, Вербная нядзеля – вярба, Вялікдзень – чырвонае яйка і г.д).

У аснове ўсіх адрэзкаў часу, якімі карыстаўся чалавек у сваёй земляробчай і святочна-абрадавай практыцы, а таксама ў побытавай будзённасці ляжалі прыродна-касмічныя цыклы, утвараемыя двума нябеснымі свяцiламі – Сонцам і Месяцам. Кожнае з іх задавала свой рытм зменлівасці ў стане прыроды і чаргавання гаспадарчых клопатаў, аднак паміж імі было прынцыповае функцыянальнае і структурафарміруючае падабенства, якое факусіравалася ў адных і тых жа фазах: нараджэння, развіцця, дасягнення росквіту, старэння і, нарэшце, немінучай смерці. Сонца паўплывала на ўзнікненне самай фундаментальнай, культурафарміруючай адзінкі вымярэння часу – года і адначасова на з’яўленне самай дынамічнай, рухомай, мабільнай адзінкі, якую назвалі суткамі. У межах гэтай часавай сістэмы вымярэння існаваў яшчэ адзін метраном – Месяц, поўны цыкла якога ўтвараў месяц, а адна з чатырох яго фазаў задавала структуру тыдня, працягласцю ў сем дзён. У гаспадарчай дзейнасці і міфарытуальнай практыцы гэтыя дзве сістэмы часавага парадкавання цесна ўзаемадзейнічалі па прынцыпе макрасістэмы (сонечны год) і мікрасістэмы Месяца (каляндарны месяц), якая адначасова падпарадкоўвалася ёй і пры гэтым праяўляла якасці незалежнай пульсацыі. У гадавым колазвароце існавалі так званыя цяжкія або неспрыяльныя дні. Яны паўтараліся з году ў год, незалежна ад таго, на які дзень або фазу Месяца яны прыпадалі. Што было вызначальным у гэтых датах? Сімволіка лічбавага коду, магчыма, астральная сімволіка, у якой былі закадзіраваны “усплескі” сонечнай актыўнасці, а, магчыма, у гэтым ланцугу Праметэя была засакрэчана мантыка хрысціянскіх падзей (зверскія забойствы прыхільнікаў новай веры, праблемныя сітуацыі ў місіянерскай дзейнасці бліжэйшых вучняў Хрыста – апосталаў?

Хто і калі заводзіў спружыну каляндарных святкаванняў? Надзвычайную цікавасць уяўляе пытанне аб часе правядзення тых ці іншых святаў. Фундаментальны і нясучы “стрыжань” беларускага народнага календара – святы у гонар бога Сонца: Каляды, Вялікдзень, Купалле, Багач. Калі з чатырма асноўнымі святамі традыцыйнага календара, якія суадносіліся з ключавымі фазамі ў руху Сонца па небасхіле – у гэтым выразна бачны астракасмічны пачатак, - то ўсё астатняе ўяўляецца феноменам духоўнай і працоўнай дзейнасці аднаго соцыума або вялікай сям’і народаў. Якія абставіны задавалі праграму дзеяння (комплекс рытуальна-абрадавых дзеянняў) чалавека – сям’і – роду - племені? Шкада, што беларусы, як і астатнія ўсходнеславянскі народы, не захавалі

першаснага міфа аб утварэнні свету і аб ролі вярхоўных багоў у яго парадкаванні, вылучэнні функцый кожнага з іх і адказнасці за аптымальнае існаванне сферы свайго ўплыву. Аднак зразумела, што кожнае архаічнае свята года было ўшанаваннем Бога і пантэона багоў адпаведна іх статусу ў іерархіі і касмічнай паслядоўнасці (нешта накшталт задыякальнага кола або Паднябеснага Млечнага шляху).

Дакладна фіксіраваны падзел гадавога колазвароту на чатыры роўнавялікія адрэзкі часу (яны чаргаваліся з аднолькавым інтэрвалам), кожны з якіх пачынаўся вялікім святам, ініцыіруе ідэю аб распрацоўцы тэорыі каляндарных сегментаў і вылучэнні іх універсальнай структуры, заканамернасцяў, паслядоўнасці пераходаў з аднаго сегмента ў другі. Пры гэтым важна высвятліць, што з’яўляецца рухомай сілай марфалогіі сегмента і што ўплывае на ўзаемаспалучанасць яе элементаў. Але пры гэтым не трэба ідэю чатырох сегментаў асацыіраваць з той глыбока матэрыялістычнай ідэяй фарміравання календара на падставе працоўнай дзейнасці чалавека і соцыума. Акрамя таго яна не з’яўляецца прамым паўторам таго падыходу, які ўжо не адно дзесяцігоддзе пануе ў традыцыйнай культуры ў дачыненні да каляндарна-абрадавай паэзіі: падзелу яе на цыклы, якія адпавядаюць порам года. Аднак якраз шырокае франтальнае даследаванне каляндарнай абраднасці, яе светапоглядных асноў, расстаноўкі ідэйных акцэнтаў, зместу абрадавай паэзіі, бясконца вялікай колькасці рэгламентуючых стэрэатыпаў паступова прывяло да думкі, што у светапогляднай аснове славянскага традыцыйнага календара ляжыць не аморфная структура пораў года з яе неакрэсленымі межамі пачатку і заканчэння, а ідэя акцэнтаванай фіксацыі і дакладнай прымеркаванасці да фазавых становішчаў у руху Сонца па небасхіле. Менавіта фаза Сонца распачынала новы перыяд жыцця чалавека і яго гаспадарчай дзейнасці і ўплывала на фарміраванне ідэі і праграмнага забеспячэння абрадавай практыкі наступнага каляндарнага сегмента.

Натуральна, што гэта процістаянне найбольш выразна павінна праявіцца ў купальскую ноч, калі Сонца дасягае найвышэйшага росквіту, а ноч – адно імгненне. Аднак мы ўжо адзначалі, што ўсе ключавыя фазы ў руху Сонца па небасхіле – гэта перыяд складаных метамарфоз, калі традыцыя папярэдняга часавага сегмента аказваецца вычарпанай, завершанай, а таму страчвае сваю ахоўна-засцерагальную функцыю. Але як толькі такое здараецца, імгненна актывізуюцца сілы Цемры, Бяды, Нядолі, Гора. Вельмі яскрава сітуацыю прыроднага (і адпаведна сацыякультурнага) хаосу, суаднесенага з часам святкавання Купалля, падаюць легенды пра пошукі папараць-кветкі ў купальскую ноч.

Тэорыя каляндарных сегментаў як пошук інавацыйнага падыходу да разумення структуры традыцыйнага календара.

Структура рытуальна-абрадавага комплексу, яе асноўныя складовыя. Назва народнага календара (рэгіянальныя варыянты) і хрысціянскага календара. Міфалагічныя вытокі (для святаў народнага календара). Гісторыя хрысціянства (для святаў хрысціянскага календара). Час правядзення. Прымеркаванасць правядзення святочнага абраду да руху Сонца, пары года, фазы Месяца, дня тыдня або ўніверсальнага рытму жыцця. Даты календара згодна канфесійных прыналежнасці або іншых сувязей. Месца правядзення абраду (сімвалічныя прыродна-ландшафтныя мясціны; сімвалічныя "памежныя" мясціны; месцы, звязаныя з працай чалавека або яго існаваннем). Неабходныя рытуальныя персанажы. Абавязковае рытуальнае адзенне і рытуальныя атрыбуты. Умова наяўнасці рытуальнай ежы. Рытуальныя дзеянні падчас выканання абраду. Рытуальные словы: песні – гімны; велічальныя песні; пажаданні, загуканні; заклінанні; галашэнні; праклёны; дражнілкі; лічылкі; замовы; малітвы. Рытуальныя танцы і тэатралізаваныя ігрышчы. Варажба: прадказанне будучага: ураджаю, стану гаспадаркі, сямейнага становішча і г.д. Назіранні за станам надвор'я.

Гістарычны дыялог культурна-рэлігійных традыцый: суіснаванне і ўзаемаспалучэнне народнага і хрысціянскага календароў: "На мяжы першага і другога тысячыгоддзяў місіянерская дзейнасць візантыйскіх прапаведнікаў прывяла да таго, што кіруючая эліта Кіеўскай Русі паступова аказалася падрыхтаванай да прыняцця каштоўнасцей ўсходняга адгалінавання хрысціянства ў якасці дзяржаўнай стратэгіі духоўнага развіцця грамадства. К таму часу яно мела ўжо тысячагадовую гісторыю існавання і прадстаўляла сабой дэталёва распрацаваную сістэму светапоглядных уяўленняў, кананізаваную гісторыю фарміравання, а таксама разгалінаваную структуру і шматузроўневаю іерархію царкоўнага жыцця.

Усебакова ўзважыўшы і аціаніўшы сістэму каштоўнастных арыентацый, ступень строгасці рэгламентуючых правіл і характар храмавых набажэнстваў, а таксама асаблівасці этнічнага менталітэту мясцовага насельніцтва, князь Уладзімір адхіліў прапановы аб прыняцці іслама, іудаізма і буддзізма, аддаў перавагу хрысціянскай традыцыі ў яе ўсходне-візантыйскім адгалінаванні.

Зразумела, што працэс распаўсюджвання хрысціянства сярод усходнеславянскіх плямёнаў не быў простым і бесканфліктным. Сведчанні старажытнарускіх летапісаў, агіяграфічная і багаслоўская літаратура,

велізарная казачная спадчына, шматлікія паданні і легенды, валачобныя песні сведчаць аб тым, што ўжыуленне прынцыпова іншай рэлігійнай традыцыі праходзіла ў рэчышчы ўзаемнага недаверу і непрымання. Аднак час, асаблівасці славянскай ментальнасці і жорсткі ўціск з боку кіруючай улады выканалі сваю гісторыка-культурную місію. Новае паступова прыжылося, пусціла парасткі, а потым вырасла ў векавое дрэва з разгалінаванай кронай. Прыйшоўшы з багажом сваіх духоўна-маральных і сацыякультурных каштоўнасцей і рэлігійнага веравызнання, хрысціянства паступова авалодала свядомасцю шырокіх народных мас. Узводзіліся храмы, адбывалася паступовае ўцэркаўленне спачатку насельніцтва гарадоў, а затым і больш дробных неселеных пунктаў.

Аднак самым складаным у гэтым працэсе было ўкараненне ў паўсядзённае жыццё людзей новых абрадаў, новага разумення часу і зусім іншага па сваім змесце календара. На змену пантэону старажытнаславянскіх вярхоўных багоў, разгалінаванай структуры заступнікаў усяго існага на зямлі – духу поля, лесу, хаты, лазні, хлява, вады, асобных раслін – прыйшла монатэістычная светапоглядная традыцыя, сутнасць якой складала ўшанаванне аднаго бога-чалавека – Ісуса Хрыста.

І ўсё ж самай складанай праблемай, з якой сутыкнуліся хрысціянскія прапаведнікі, было выцясненне папярэдняй, адвечнай сістэмы ўпарадкавання часу і ўвядзенне новага календара, у якім фігурыраваў сонм святых, але перш за ўсё жыццё – смерць – уваскрэшанне Ісуса Хрыста, а таксама зямнога жыцця Багародзіцы. Неабходна адзначыць, што ў гістарычным дыялогу народна-ведыйскай і хрысціянскай традыцый пашчасціла адначасова двум бакам. У іх аказалася прынцыпова падобнай мадэль упарадкавання часу і пабудовы сістэмы святаў у той лагічнай паслядоўнасці, у аснове якой ляжалі прыродна-касмічныя і жыццёвыя цыклы. На змену універсальнай мадэлі мінулага, аснову якой складаў міф аб паміраючым і ўваскрасаючым дрэве, прыйшла абноўленная мадэль, у ідэалогію якой быў унесены персаніфікаваны пачатак, які, дарэчы, спалучыў у сабе рысы чалавечай і боскай праяў.

Усе гэта прывяло да таго, што ў другім тысячагоддзі ў славянскім духоўным свеце разгарнуўся складаны працэс, які прывёў да ўзнікнення надзвычай спецыфічнай з’явы, якую сёння называюць *двухвер’е,* а адаптаваная ў народнай свядомасці новая вера адтрымала назву *народнае праваслаўе.*

Структурны і зместавы аналіз рускага праваслаўнага календара паказвае, што галоўныя падзеі хрысціянскай царквы і станаўленне самога

хрысціянства былі вельмі тонка і дакладна суаднесены з папярэднім абрадавым календаром усходнеславянскіх народаў” [3, с. 13–14].

Пытанні для самаправеркі

1. Вызначыце асноўныя адзінкі вымярэння часу.
2. Раскрыйце асноўныя гістарычныя, культурныя і сацыяльныя аспекты фарміравання святочных комплексаў беларускага народнага календара
3. Пакажыце прыродазнаўчыя асновы фарміравання традыцыйнага календара беларусаў.
4. Раскрыйце сэнс тэорыі каляндарных сегментаў.
5. На прыкладзе свят беларускага календара пакажыце суіснаванне і ўзаемаспалучэнне народнага і хрысціянскага календароў.

Літаратура

Катовіч, А. В. Веснавыя святы : у 2 кн. / А. В. Катовіч, І. І. Крук. – Кн. 2. – Мінск : Маст. літ., 2005. – 413 с.

Катовіч, А. Зімовыя святы : навук.-папуляр. выд. / А. Катовіч, Я. Крук. – Мінск : Мастац. літ., 2004. – 119 с.

Котович, О. В. Белорусская свадьба в пространстве традиционной культуры / О. Котович, Я. Крук. – Минск : Адукацыя і выхаванне, 2012. – 848 с.

Тэма 4. Святочная культура беларускай шляхты

Разнастайнасць відаў паратэатральных дзей, а таксама іх адрозненне ад культурных узораў усходнеславянскага рэгіёну ў значнай ступені тлумачыцца складанасцю працэса саслоўнага афармлення беларускай шляхты, які адбываўся з XIV па XVI стст. У гэты перыяд выпрацоўвалася сістэма каштоўнасцей (*рэлігійная самасвядомасць, этычныя нормы, эстэтычныя густы*) на аснове якіх фарміравалася культура шляхецкага саслоўя. Важную культуратваараючую функцыю ў разглядаемую эпоху адыгрывала рэлігія.

Найбольш значныя праявы паратэатральных дзей мы знаходзім у асяроддзі магнатаў і буйной шляхты, падчас шляхецкіх баляванняў, вячэр, гульняў і забаваў, на паляваннях і пахавальных цырымоніях.

Тыповай і шырока распаўсюджанай формай святочнага баўлення вольнага часу былі *баляванні,* запазычаныя ў заходнееўрапейскіх каралеўскіх двароў – дрэздэнскага, французскага і, найбольш блізкага, варшаўскага, з якіх французскі з XIV па XVI стст. і пазней лічыўся заканадаўцам мод, густу і свецкіх паводзін. Баляванні наладжваліся як з нагоды афіцыйных урачыстасцей (прыему ці наведвання каранаваных

асоб, замежных паслоў, пачатку ці заканчэння сейму, вайсковых перамог), так і падзей сямейна-бытавога характару (вяселля, нараджэння дзіцяці, дня нараджэння гаспадароў, імянін, адзначэння календарных свят і г.д.). Шляхецкія баляванні ўяўлялі сабой рытуалізаваную святочную дзею з дакладна вызначанай паслядоўнасцю частак і этыкетам, які адлюстроўваў месца кожнага госця на іерархічнай лесвіцы. Канонамі захавання паводзін, якіх трэба было дакладна прытрымлівацца, строга рэгламентавалася і завязванне кунтушовага пояса, і вітанне госця, і спосаб вядзення застольнай гутаркі.

Значнае месца ў шляхецкіх баляваннях займалі разнастайныя *гульні і забавы*. У асобных пакоях госці сталага веку бавілі час за картамі, якія набылі шырокую папулярнасць у XVII ст. Шляхецкая моладзь аддавала перавагу рухомым гульням, сярод якіх найбольш любімай лічылася гульня ў "сляпую бабку" (аналаг сёняшняй гульні "ў жмуркі"), а таксама гулялі ў "пошту", "гуску", "краўца", "вежу вавілонскую" і інш., (апісанне якіх у крыніцах пакуль не выяўлена). Папулярнымі былі гульні ў адгадванне слоў, адказы на пытанні, выкананне пажаданняў, адгадванне загадак. Вельмі часта гульнявым элементам упрыгожвалася запрашэнне на чарговы танец: кавалер павінен быў выбраць адну з двух якасцей, якія загадвалі дзве дамы. Дама, якасць якой кавалер адгадваў – ішла з ім у танец.

Святочныя абеды і вячэры ("*каляцыі*") у разглядаемы перыяд існавалі як састаўная частка шляхецкага балявання і як самастойная святочная форма ў якой рытуал застолля з'яўляўся галоўным. Гэта не выключала магчымасці, пры жаданні, ўключэння ў праграму вячэры танцаў і гульняў. Наладжваліся яны як з нагоды ўрачыстых падзей, так і амаль штодзенна пры сустрэчы з родзічамі ці суседзямі-шляхцічамі.

Тэатральна-гульнявую прастору рытуалізаваных шляхецкіх баляванняў і вячэр яскрава аздабляла своеасаблівая парасценаграфія – ілюмінацыі і феерверкі, якія ў разглядаемы перыяд з'яўляліся неад'емнай часткай кожнай шляхецкай ўрачыстасці. Гэта дазваляла пануючай барокавай тэатральнасці вырвацца за межы магнацкага палаца і падпарадкаваць сваім відовішчным законам увесь горад.

Ілюмінацыі звычайна з'яўляліся ўвертюрай да яскравай "вогненай забавы" – піратэхнічнага прадстаўлення, якое выконвала ролю кульмінацыі на шляхецкім святкаванні. Высокі ўзровень феерверачнага мастацтва ў XVII–XVIII стст. тлумачыцца наяўнасцю пры магнацкіх рэзідэнцыях таленавітых феерверкмайстраў

Піратэхнічныя прадстаўленні рабіліся па дакладна распрацаваных сцэнарыях, якія, згодна аналізу гістарычных крыніц, утрымлівалі

вобразнае, прасторавае і музычнае вырашэнне дзеі. Таленавітыя феерверкмайстры вынаходліва выстройвалі нарастанне дзеі, якая імкліва набліжалася да кульмінацыі.

Асабліва ўвага надавалася магнацкім вяселлям. Значны ўплыў на фарміраванне норм заключэння шлюбу аказвалі маёмасныя інтарэсы. Сям'я імкнулася да таго, каб у выніку шлюбу зямля і маёмасць не драбіліся, а памнажаліся. Акрамя гэтага, ў бесперапыннай барацьбе шляхецкіх груповак і партый, увядзенне "у сваё кола" новага чалавека (прадстаўніка іншага роду) з'яўлялася вельмі важнай падзеяй. Шляхецкае вяселле, ў якім паяднанне двух магнацкіх гербаў значыла больш чым паяднанне двух сэрцаў, патрабавала пышнага аздаблення кожнага структурнага элемента ўрачыстасці, што павінна было падкрэсліць значнасць падзеі. У працэсе выканання пэўных рытуальных вясельных дзеянняў удзельнікі ўрачыстасці дэманстравалі сваю высакароднасць, сілу, здольнасць да кіравання падданымі. Комплекс вясельнай абраднасці шляхты ўключаў сватанне, вянчанне, вяселле.

Адной з найбольш любімых забаў каралей, вялікіх князёў, магнатаў і шляхты з'яўлялася паляванне. Звязанае з уменнем валодаць рознымі відамі халоднай і агнястрэльнай зброі, высочваць звера, рабіць засады, выказваць моц духу, адвагу і смеласць – паляванне было вельмі набліжана да галоўнага грамадскага прызвання шляхціча-рыцара – бітвы з ворагам. У сістэме шляхецкай культуры паляванне выконвала дзве галоўныя функцыі: набыццё і ўдасканаленне вайсковых ведаў і навыкаў, а таксама – забавы, якая з'яўлялася формай праяўлення пануючага становішча шляхты.

Разглядаючы структуру каралеўскіх паляванняў можна адзначыць, што ў кампазіцыйнай пабудове яго састаўныя часткі складаліся з наступных элементаў:

экспазіцыя – *прыбыцце і ўрачыстая сустрэча высокіх гасцей;*

завязка – *пачатак палявання каралём ці вялікім князям;*

развіццё дзеі –*непасрэдны ўдзел у паляўнічай забаве;*

кульмінацыя –*рытуальныя дзеянні пры аглядзе штрэкі;*

развязка – *святочная вячэра ўдзельнікаў ловаў;*

У XVIII ст. у магнацка-шляхецкім асяроддзі, шырокае распаўсюджванне атрымліваюць *каруселі*– тэатралізаваныя конныя вайсковыя спаборніцтвы, якія прыйшлі на змену рыцарскім турнірам і былі папулярныя ў XVII–XVIII стст. пры еўрапейскіх дварах.

У каруселях XVIII ст. беларуска-літоўская шляхта бачыла працяг старадаўняй традыцыі і водгалас ідэалаў рыцарскай эпохі, ўпрыгожаных вобразамі з антычнай міфалогіі, што цалкам адпавядала менталітэту

шляхецкага саслоўя. Але, у адрозненні ад турніраў XVI ст., каруселі XVIII ст.сумяшчалі ў сабе элементы вайсковых практыкаванняў з характэрнымі для нораваў эпохі барока рысамі тэатралізаванай гульні. Акрамя кавалераў-шляхцічаў, у карусельных выпрабаваннях удзельнічалі “арлекіны” (касцюміраваныя артысты), якія ўносілі ў паядынак камічны і жартоўны элемент, надавалі каруселям характар яскравай тэатралізаванай дзеі, якая збірала вялікую колькасць глядачоў. Тэатралізаваную і жартоўную форму ўтрымліваў і фінал каруселяў. Карусельныя суддзі і запрошаныя дамы ўручалі падарункі пераможцам. Для іх складалі і зачытвалі квяцістыя дыфірамбы, а прайграўшых “прымушалі есці капусту”.

Мастацкае афармленне каруселяў уключала ў сябе аказіянальную архітэктуру, розныя спосабы касцюміравання, элементы дэкарацыйнага і дэкаратыўна–прыкладнога мастацтва. У сістэму іх выразных сродкаў уваходзілі жанравыя тэатралізаваныя сцэнкі ў выкананні артыстаў, а таксама піратэхнічныя і светлавыя эфекты. Гэта надавала каруселям форму тэатралізаванай забаўляльнай дзеі ваенна-прыкладнога характару, якой шляхта імкнецца сцвярджаць непахіснасць былых рыцарскіх традыцый (Матэрыялы “Святочная культура Беларусі : вучэб.-метад. комплекс / А.А. Гулак, А.Г. Камінскі, А.Г. Фядотаў ; Беларус. дзярж. ун-т культуры і мастацтваў. – Мінск : БДУКМ, 2017. – 88 с.).

Пытанні для самаправеркі:

1. Складанасць працэсу афармлення беларускай шляхты як саслоўя.
2. Сістэма каштоўнасцей беларускай шляхты.
3. Формы святочнага культуры беларускай шляхты.
4. Развіццё піратэхнічнай справы.
5. Фактары ўплыву на культуру беларускай шляхты ВКЛ і Рэчы Паспалітай.
6. Рытуальныя сустрэчы каранаваных асоб, магнатаў.
7. Тэатралізаваныя дзеі паляванняў.

Літаратура

Беларусы : у 12 т. / НАН Беларусі, Ін-т мастацтвазнаўства, этнаграфіі і фальклору імя К. Крапівы. – Мінск : Беларус. навука. – Т. 5 : Сям'я / В.К. Бандарчык [і інш.]. – 2001. – 375 с.

Беларусы : у 12 т. / НАН Беларусі, Ін-т мастацтвазнаўства, этнаграфіі і фальклору імя К. Крапівы. – Мінск : Беларус. навука. – Т. 6 : Грамадскія традыцыі / В. Ф. Бацяеў [і інш.]. – 2002. – 606 с.

Гульні, забавы, ігрышчы / рэдкал.: А.С.Фядосік [і інш.]. – Мінск : Беларус.

навука, 1996. – 534 с.
Гуд, П. А. Беларускі кірмаш / П. А. Гуд, Н. І. Гуд. – Мінск : Полымя, 1996. – 268 с.
Мальдзіс, А. І. Беларусь у люстэрку мемуарнай літаратуры XVIII стагоддзя: Нарысы быту і звычаяў / А.І. Мальдзіс. – Мінск : Мастацкая літаратура, 1982. – 256 с.
Монина, Н. П. История и теория праздничной культуры [Электронный ресурс] : учеб. пособие : в 6 частях [16+] / Н. П. Монина ; Омский государственный университет им. Ф. М. Достоевского. – Омск : Омский государственный университет им. Ф.М. Достоевского (ОмГУ), 2019. – Часть 6. История праздничной культуры России Нового и Новейшего времени. – 220 с. – Режим lоступа: https://biblioclub.ru/index.php?page=book&id=575856
Народны тэатр / уклад. М.А. Каладзінскі. – Мінск: Беларус. навука, 2004. – 554с.
Цітоў, А. К. Гарадская геральдыка Беларусі / А. К. Цітоў. – Мінск : Полымя, 1989. – 207 с.

Тэма 5. Станаўленне і развіццё савецкіх масавых свят

Гісторыя навуковага асэнсавання святочнай культуры СССР. Неабходна адзначыць, што першыя грамадзянскія святы з'явіліся ў эпоху Пятра І. Сярод іх можна назваць свята сустрэчы Новага года, у гонар перамогі рускай зброі, і марской, і сухапутнай. Іх роля заключаецца ў выхаванні ў людзей пачуцця патрыятызму, любові да імператара, ва ўмацаванні баявога духу арміі, у далучэнні да еўрапейскай культуры. З гэтага часу ў рускую культуру пацяклі заходнія традыцыі. Многія казалі: а ці не загнаў вялікі кіраўнік краіну ў Еўрапейскі кут? З аднаго боку, Пётр І унёс у культуру новае дыханне, а з другога, Расія пачала губляць сваю самабытнасць. 1 студзеня заставаўся працоўным днём да 1947 года, пакуль яго не зрабілі днём адпачынку. У перыяд развітога сацыялізму новы год, які ўзяў на сябе функцыю Раства Хрыстовага.

Першыя савецкія святы, устаноўленыя новай ўлада ў памяць аб знамянальных датах барацьбы пралетарыяту з буржуазіяй. На іх, як і на святы царскага перыяду, ўплывала ідэалогія, якая ўсталёўваецца ў дзяржаве. Першыя савецкія святы. У 1918 годзе дыктатура які перамог пралетарыяту ўстанавіла дэкрэтам свае дзяржаўныя святы: 22 студзеня – гадавіна Крывавай нядзелі. 12 сакавіка – гадавіна падзення самадзяржаўя. 17 студзеня – Дзень памяці Карла Лібкнехта і Розы Люксенбург. 22 снежня – гадавіна Маскоўскага паўстання. 16 красавіка – гадавіна прыезду Леніна

ў Петраград. 7 лістапада – гадавіна Вялікай пралетарскай рэвалюцыі. 1 мая – гадавіна разагнанага ў Чыкага мітынгу анархістаў, якія патрабавалі скарачэнне працоўнага дня.

Паступова, да канца 1920-х гг., сталі ўваходзіць методыкі і тлумачэнні аб неабходнасці надання святах ўрачыстага і стрыманага характару. Урачыстасць-прыкмета стабільнасці.

Своеасаблівае пераасэнсаванне рэлігійнай і сялянскай абраднасці. Класіфікацыя свят ў СССР.

Традыцыіі спецыфіка святкавання дат савецкай гісторыі. Грамадска-палітычныя святы савецкай краіны: гадавіна Вялікай Кастрычніцкай сацыялістычнай рэвалюцыі, дзень нараджэння У.І. Леніна, Дзень Канстытуцыі СССР, Дзень міжнароднай салідарнасці працоўных – 1 мая, Дзень Парыжскай камуны, Міжнародны жаночы дзень – 8 сакавіка, дні нараджэння камсамола і піянерскай арганізацыі, Дзень Савецкай Арміі і Ваенна-Марскога Флоту, дні адкрыцця з'ездаў партыі, выбараў у Вярхоўны Савет СССР, прафесійныя святы. Парады, дэмастрацыі працоўных; ускладанне кветак да вечнага агню і мемарыяльных месцаў, месцаў пахаванняў; ганаровая варта; урачыстыя сходы, радыё- і тэлевізійныя трансляцыі выступленняў кіраўнікоў савецкай дзяржавы; канцэрты і народныя гулянні. Эстэтыка і музычна-песенны рэпертуар савецкіх свят.

Масавае святочнае шэсце было распаўсюджана яшчэ ў старажытныя стагоддзя, але атрымала якасна новае нараджэнне ў рэвалюцыйнай барацьбе міжнароднага пралетарыяту, і ператварылася сёння ў нашай краіне ў вядучую форму масавага свята. Найбольш яркімі масавымі святочнымі шэсцямі, якія ахопліваюць пераважную частка насельніцтва нашай краіны, з'яўляюцца Кастрычніцкая і Першамайская дэманстрацыі працоўных. З кожны год усе больш прыкметны станавіцца імкненне да мастацкаму афармленню святочнай дэманстрацыі. Гаворка ідзе не толькі аб партрэтах, сцягах, лозунгах, сцягах і транспарантах, але і аб увядзенні ў святочныя калоны тэатралізаваных груп, сімвалічных фігур і пабудоў, дэкараваных машына.

Другой распаўсюджанай формай сучасных савецкіх масавых свят з'яўляюцца тэатралізаваныя мітынгі, якія вядуць свой пачатак ад першых рэвалюцыйных мітынгаў пралетарыяту ў пачатку ХХ ст., якія сталі важнай формай прапаганды ў першыя гады рэвалюцыі і шырока распаўсюдзіліся ў 30-х гадах. Сёння масавы тэатралізаваны мітынг можна ўбачыць у святочныя даты або ў дні важнейшых падзей у горадзе, на вёсцы, у раённым Доме культуры і на плошчы вялікага горада.

Новыя формы масавых урачыстасцяў 1940–70-х гг.: святочнае ўручэнне пашпарта грамадзяніна СССР; провады ва Узброеныя сілы СССР; пасвячэнне ў акцябраты, піянеры, рабочыя; рэгістрацыя заключэння шлюбу; рэгістрацыя нованароджанага; свята першага званка ў агульнаадукацыйных школах і інш.

Віды фестываляў. Дэкады нацыянальнага мастацтва. Святы прафесій. Дзіцячыя, юнацкія і моладзевыя святы. Тэатралізаваныя мастацка-спартыўныя прадстаўленні і інсцэніроўкі. Сінтэтычны характар як вызначальная рыса новых форм масавых урачыстасцей. Асаблівасці ўпрыгожвання вуліц і плошчаў.

Пытанні для самаправеркі:

1. Патлумачце своеасаблівае пераасэнсаванне рэлігійнай і сялянскай абраднасці.
2. Пералічыце формы паяднання інфармацыйна-прапагандысцкага матэрыялу з мастацкай вобразнасцю.
3. Назавіце новыя формы масавых урачыстасцяў 1940–70-х гг.
4. У чым праяўляецца сінтэтычны характар як вызначальная рыса новых форм масавых урачыстасцей.

Літаратура

Беларусы : у 12 т. / НАН Беларусі, Ін-т мастацтвазнаўства, этнаграфіі і фальклору імя К. Крапівы. – Мінск : Беларус. навука. – Т. 5 : Сям'я / В.К. Бандарчык [і інш.]. – 2001. – 375 с.

Беларусы : у 12 т. / НАН Беларусі, Ін-т мастацтвазнаўства, этнаграфіі і фальклору імя К. Крапівы. – Мінск : Беларус. навука. – Т. 6 : Грамадскія традыцыі / В. Ф. Бацяеў [і інш.]. – 2002. – 606 с.

Грамадскі быт і культура сельскага насельніцтва Беларусі / В.К. Бандарчык [і інш.]. – Мінск : Навука і тэхніка, 1993. – 256 с.

Гульні, забавы, ігрышчы / рэдкал.: А.С.Фядосік [і інш.]. – Мінск : Беларус. навука, 1996. – 534 с.

Гуд, П. А. Ад Каляд да Пакроваў / П. А. Гуд ; рэд.-склад. Л. І. Жук. – Мінск : Красіка-Прынт, 2000. – 223 с. – (Беларусь святочная).

Махлина, С. Т. Семиотика культуры повседневности : учеб. для студентов высших учебных заведений, обучающихся по гуманитарным направлениям / С. Т. Тевельевна. - 2-е изд., доп. - Москва : Юрайт, 2020. – 253.

Монина, Н. П. История и теория праздничной культуры [Электронный ресурс] : учеб. пособие : в 6 частях [16+] / Н. П. Монина ; Омский государственный университет им. Ф. М. Достоевского. – Омск : Омский государственный университет им. Ф.М. Достоевского (ОмГУ), 2019. –

Часть 6. История праздничной культуры России Нового и Новейшего времени. – 220 с. – Режим loступа: https://biblioclub.ru/index.php?page=book&id=575856

Тэма 6. Сямейна-родавая абраднасць беларусаў на сучасным этапе. Кансалідуючая роля рэспубліканскіх конкурсаў “Жанчына года” і “Сям’я года”

У культуралогіі, этналогіі і фалькларыстыцы існуе размежаванне існуючых міфарытуальных практык на прымеркаваныя да традыцыйнага календара, якія складаюць аснову сакральнай падзейнасці земляроба і жывёлавода. Другая частка сакральна-магічных практык звязана з асноўнымі вехамі ў зямным жыцці чалавека, і фактычна яны маркіруюць пераход ад аднаго сацыяльнага статуса да іншага. Больш таго, сам па сабе пераход на новы ўзровень сацыялізацыі толькі і магчымы пры ўмове актуалізацыі рытуальна-абрадавай практыкі. Пры той умове, калі ў адпаведнасці з узростам чалавек павінен быў прайсці абрадавае пасвячэнне як неабходнасці ўзняцца на новую ступень сацыяльнай іерархіі, а такі пераход не адбыўся, чалавек выпадаў з поля раўназначыных членаў супольнасці і нават атрымліваў негатыўную сацыякультурную ацэку.

Даследаванні апошняй чвэрці XX – першай чвэрці XXI стст. паказалі, што самастойнасць дзвюх груп абрадавых практык – рэч у пэўнай ступені ўмоўная. Яны самастойныя на ўзроўні ідэі касмаганічнага міфа – у аснове кожнай практыкі ляжаў свой міф. Аднак дастаткова правесці комплексны структурна-функцыянальны аналіз каляндарных і сямейна-родавых практык, як стане зразумелым, што паміж імі існуе глыбокая міфасемантычная сувязь.

Яшчэ адну групу рытуальна-магічных практык складаюць сітуатыўныя, аказіянальныя абрады. Яны не звязаны ні з каляндарнымі, ні з сямейна-родавымі практыкамі, аднак агульнае мадэліраванне іх і вектар абрадавай падзейнасці разгортваецца ў міфасемантычным полі ўсіх традыцыйных практык. Да іх адносяцца абрады выклікання дажджу падчас працяглай летняй засухі, якая пагражае новаму ўраджаю; і наадварот, спыненню працяглага дажджу; спыненню пажару, які мог знішчыць ўсю вёску; спыненне эпідэміі.

Да групы сямейна-родавых абрадаў адносяцца абрады, якія суправаджаюць нараджэнне чалавека, яго вяселле і смерць. Кожны з гэтых рытуальна-абрадавых комплексаў прайшоў некалькі этапаў фарміравання і гістарычнага развіцця ў залежнасці ад дамініравання ў грамадстве тых або іншых светапоглядных уяўленняў. Асабліва істотны ўплыў на развіццё

унутранай структуры рытуальна-абрадавых комплексаў аказала распаўсюджанне хрысціянскай светапогляднай сістэмы. Сталася так, што хрысціянская традыцыя пасадзейнічала таму, што ў структуры кожнага з гэтых буйнамаштабных комплексаў з’явіліся спецыяльныя рытуалы: хрышчэнне дзіцяці, вянчанне маладых, адпяванне памерлага.

Новае афармленне традыцыйных абрадаў жыццёвага цыклу. Новае рэгуляванне актаў заключэння шлюбу, імянарачэння, пахавання і інш.

Змены ў структуры традыцыйных абрадаў: страта рэгіянальных асаблівасцей, скарачэнне часу правядзення; спрошчанасць ключавых абрадавых дзеянняў; дубліраванне працэдуры рэгістрацыі шлюбу ў загсе і вянчання ў храме; замена або страта традыцыйнай рытуальнай ежы (куцця, каравай, бабіна каша); змена ў сімволіцы і каштоўнасцях рытуальнага адзення; фармальнае выкананне сваіх абавязкаў рытуальнымі персанажамі (сватамі, шаферамі, хроснымі бацькамі); тэндэнцыя ўніфікацыі; іншакультурныя запазычанасці; інавацыі урбанізаванага асяроддзя.

Асноўныя задачы рэспубліканскага конкурсу “Жанчына года”: дэманстрацыя ролі жанчын у сучасным грамадстве, іх ўкладу ў здароўе нацыі, выхаванне дзяцей, сацыяльна-эканамічнае і гуманітарна-культурнае развіццё краіны; павышэнне сацыяльнага статусу жанчыны і прыцягнуць увагу да грамадскай значнасці ролі жанчыны; актывізацыя ўдзелу жанчын ва ўсіх сферах жыцця грамадства; кансалідацыя намаганняў ГА "БСЖ", іншых грамадскіх аб'яднанняў, арганізацый розных формаў уласнасці ў актывізацыі іх дзейнасці па паляпшэнню становішча жанчын, падтрымцы жаночых ініцыятыў у розных напрамках дзейнасці.

Мэта рэспубліканскага конкурса “Сям’я года” – умацавання духоўна-маральных асноў сям’і, адраджэння і прапаганды сямейных каштоўнасцяў і традыцый. Два этапы конкурса: рэгіянальны, рэспубліканскі. Асноўныя задачы: павышэнне ролі і прэстыжу сям’і ў жыцці грамадства як ключавога фактару дзяржаўнай дэмаграфічнай палітыкі; захаванне духоўна-маральных каштоўнасцей сям’і; адказнае бацькоўства; адукацыя і выхаванне дзяцей і моладзі ў сістэме традыцыйных сямейных каштоўнасцей, арыентаваных на стабільнасць адносін, нараджэнне і выхаванне дзяцей, здаровы лад жыцця, пераемнасць пакаленняў, паразуменне і ўзаемападтрымку; прыцягненне ўвагі шырокай грамадскасці да сям’і як да важнейшаму сацыяльнаму інстытуту.

Пытанні для самаправеркі:

1. Пералічыце асноўныя адметнасці сучаснага вяселля.
2. Пералічыце асноўныя рысы абраду хрышчэння дзіцяці і пакажыце

сучасны стан гэтага абраду.

3. Пералічыце асноўныя рысы абраду пахавання і памінак і пакажыце сучасны стан гэтага абраду.

4. Патлумачце, як тэндэнцыя ўніфікацыі, іншакультурныя запазычанасці, інавацыі урбанізаванага асяроддзя ўплываюць на новае афармленне традыцыйных абрадаў жыццёвага цыклу.

Літаратура

Беларусы : у 12 т. / НАН Беларусі, Ін-т мастацтвазнаўства, этнаграфіі і фальклору імя К. Крапівы. – Мінск : Беларус. навука. – Т. 5 : Сям'я / В.К. Бандарчык [і інш.]. – 2001. – 375 с.

Государственная программа ”Культура Беларуси“ на 2021 – 2025 годы.

Грамадскі быт і культура сельскага насельніцтва Беларусі / В.К. Бандарчык [і інш.]. – Мінск : Навука і тэхніка, 1993. – 256 с.

Жыцця адвечны лад. Беларускія народныя прыкметы і павер’і / уклад., прадм. і пер. У. Васілевіча. – Мінск : Мастац. літ., 1998. – Кн. 2. – 607 с.

Котович, О. В. Белорусская свадьба в пространстве традиционной культуры / О. Котович, Я. Крук. – Минск : Адукацыя і выхаванне, 2012. – 848 с.

Крук, Я. Сімволіка беларускай народнай культуры : навук. выд. / Я. Крук. – Мінск : Беларусь, 2011. – 430 с.

Тэма 7. Абумоўленасць узнікнення традыцый святкавання дзяржаўных святаў

Гістарычная абумоўленасць узнікнення традыцыі святкавання дзяржаўных святаў. Дзяржаўныя святы, святочныя дні, памятныя і святочныя даты вызначае Прэзідэнт Рэспублікі Беларусь. У цяперашні час дзейнічае Указ Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь ад 26 сакавіка 1998 г. № 157 "аб дзяржаўных святах, святочных днях і памятных датах у Рэспубліцы Беларусь". У адпаведнасці з зменамі і дапаўненнямі Канстытуцыі Рэспублікі Беларусь, прынятымі на рэспубліканскім рэферэндуме 27 лютага 2022 года, дзяржаўныя і святочныя дні ўсталёўвае Усебеларускі народны сход. Дзяржаўныя святы ўсталёўваюцца ў азнаменаванне падзей, якія маюць асаблівае гістарычнае альбо грамадска-палітычнае значэнне для Рэспублікі Беларусь, якія аказалі істотны ўплыў на развіццё беларускай дзяржавы і грамадства. Святочныя дні ўстанаўліваюцца ў азнаменаванне іншых падзей, прысвечаных традыцыйным датам, ушанаванню работнікаў пэўнай прафесіі, галіны гаспадаркі або сферы дзейнасці і г. д. Памятныя даты, звязаныя з іншымі гістарычнымі падзеям.

Дамінуючая палітычная ідэалогія краіны. Разуменне гісторыі і часовай дынамікі, развіццё і станаўленне беларускага народа як адзінага грамадскага арганізма.

Гісторыя, сэнс і структура дзяржаўных свят. Кампаненты абрадава-рытуальнай часткі: вынас сцягоў, дзяржаўнай сімволікі, ганаровы караул, святочнае шэсце, парад, мітынг, ускладанне кветак да мемарыяльных месцаў і месцаў пахаванняў, цырымонія ўрачыстага адкрыцця і закрыцця свята, урадавы канцэрт, святочны салют і інш. Узбагачэнне сродкаў святочных відовішчаў і афармлення.

Дзяржаўныя святы РБ: Дзень Канстытуцыі-15 сакавіка; Дзень яднання народаў Беларусі і Расіі – 2 красавіка; Дзень Перамогі – 9 траўня; Дзень Дзяржаўнага герба Рэспублікі Беларусь і Дзяржаўнага сцяга Рэспублікі Беларусь-другая Нядзеля мая; Дзень Незалежнасці Рэспублікі Беларусь (Дзень Рэспублікі) – 3 ліпеня; Дзень народнага адзінства – 17 верасня.

3 ліпеня ў Беларусі адзначаецца Дзень Незалежнасці. Менавіта 3 ліпеня 1944 года сіламі саюзнікаў Мінск быў вызвалены ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў. Святкаванне пачынаецца з урачыстага парада, які праходзіць у цэнтры беларускай сталіцы. Пасля параду пачынаюцца масавыя народныя гулянні. На тэрыторыі ўсёй краіны праходзяць канцэрты, кірмашы, выстаўкі, а таксама разнастайныя забаўляльныя мерапрыемствы. Увечары ля стэлы «Мінск – горад-герой» гучыць яркі салют, якім і завяршаецца гэта святочное мерапрыемства.

Не менш важным для гісторыі нашай краіны з'яўляецца свята 9 мая – Дзень Перамогі. Наогул, беларусам перамога ў Вялікай Айчыннай вайне далася асабліва цяжка: Беларусі была нанесена каласальная матэрыяльная, эканамічная і культурная шкода. Вайна забрала кожнага трэцяга жыхара нашай краіны. 9 мая па ўсёй Беларусі праходзяць урачыстыя шэсці, дзе ўшаноўваюцца ветэраны. Таксама праходзяць ускладанні кветак да мемарыялаў памяці, акцыя «Бессмяротны полк», ваенна-гістарычныя рэканструкцыі, робяць вялікія святочныя кірмашы, палявыя кухні, ідуць канцэрты з абавязковым выкананнем музычных кампазіцый тых гадоў.

Штогод у другую нядзелю мая ў нашай дзяржаве адзначаецца Дзень Дзяржаўнага герба і Дзяржаўнага сцяга Рэспублікі Беларусь – галоўныя сімвалы дзяржавы. У 1995 былі прыняты новы герб, гімн, сцяг. Важнай з'яўляецца таксама і Канстытуцыя. Менавіта ў Канстытуцыі прапісаны правы і абавязкі кожнага грамадзяніна, а таксама выбарчая сістэма і дзяржаўны лад. Канстытуцыя – самы важны дакумент кожнай сучаснай дзяржавы. Дзень Канстытуцыі святкуюць з 1994 года 15 сакавіка.

2 красавіка адзначаецца Дзень яднання народаў Беларусі і Расіі. У 1996 годзе два Прэзідэнты, выказваючы волю сваіх народаў, падпісалі Дагавор аб Саюзе нашых дзяржаў. Гэта азначала, што нашы дзяржавы ўзялі курс на глыбокую інтэграцыю, заснаваную на імкненні жыць і дзейнічаць разам на аснове сяброўства і даверу, бо нашы нацыі – брацкія, якія шмат праз што прайшлі разам.

Пытанні для самаправеркі:

1. Пакажыце гістарычную абумоўленасць узнікнення традыцыі святкавання дзяржаўных святаў.
2. Пералічыце святы, якія лічацца дзяржаўнымі?
3. Пералічыце асноўныя кампаненты абрадава-рытуальнай часткі дзяржаўнага свята.

Літаратура

Государственная программа «Культура Беларуси» на 2021 – 2025 годы.

Кодекс Республики Беларусь о культуре от 20 июля 2016 года № 413-З.

Монина, Н. П. История и теория праздничной культуры [Электронный ресурс] : учеб. пособие : в 6 частях [16+] / Н. П. Монина ; Омский государственный университет им. Ф. М. Достоевского. – Омск : Омский государственный университет им. Ф.М. Достоевского (ОмГУ), 2019. – Часть 6. История праздничной культуры России Нового и Новейшего времени. – 220 с. – Режим lоступа: https://biblioclub.ru/index.php?page=book&id=575856

Тэма 8. Грамадская запатрабаванасць гістарычных і ваенных рэканструкцый на сучасным этапе

Ваенна-патрыятычныя святы. Ваенна-патрыятычнае выхаванне дзяцей і моладзі, накіраванае на фарміраванне патрыятычнай свядомасці, пачуцця вернасці сваёй Айчыне, гатоўнасці да выканання задач па забеспячэнні абароны Айчыны.

Ёсць у гісторыі нашай Радзімы падзеі, якія нават па - сканчэнні дзесяцігоддзяў застануцца ў памяці людзей, а час з нарастальнай сілай падкрэслівае іх веліч. Гады ляцяць як адно імгненне, але памяць народа надзейна захоўвае падзеі дзён мінулых…

З спрадвечных часоў Беларусь была арэнай ваенных дзеянняў. Многія месцы захоўваюць памяць аб войнах, якія пракаціліся па тэрыторыі краіны. краіне захаваліся замкі і храмы, якія трымалі абарону; у гонар знамянальных бітваў узведзены помнікі і стэлы; у музеях краіны сабраны багатыя калекцыі ваеннай гісторыі; арганізуемыя шматлікія экскурсіі

дазваляюць наведаць палі былых бітваў, якія адбываліся ў розныя перыяды на тэрыторыі Беларусі.

Існуе шмат спосабаў захаваць гістарычную памяць: фільмы, музейныя выставы, экскурсіі, аб'яднаныя тэмай вайны. Але яны не даюць прачуць падзеі так, як гістарычная рэканструкцыя і ваенна - гістарычныя фестывалі. Яны дапамагаюць ацаніць рэальны маштаб падзей.

Адной з галоўных задач пры арганізацыі ваенна-гістарычных фестываляў і рэканструкцый з'яўляецца экскурс у гісторыю. Гэта - не толькі яркае відовішча, якое прываблівае гістарычнымі касцюмамі розных эпох і піратэхнікай, гэта - важны элемент абуджэння грамадскай цікавасці да ваеннай гісторыі сваёй краіны, гонару за подзвігі продкаў.

У Беларусі дзейнічаюць клубы, якія займаюцца рэканструкцыяй гістарычных падзей. Прымаючы ўдзел у розных фестывалях, яны дапамагаюць акунуцца ў атмасферу эпохі, калі ішла барацьба за жыццё, за незалежнасць сваёй зямлі.

Асноўныя формы правядзення мерапрыемстваў па ваенна-патрыятычным выхаванні: урокі мужнасці, дні воінскай славы, мерапрыемствы па ўвекавечанні памяці загінуўшых у барацьбе за незалежнасць нашай Радзімы (штогадовая Вахта памяці каля Вечнага агню 9 мая, добраўпарадкаванне воінскіх пахаванняў і інш.), сустрэчы з ветэранамі і аказанне ім шэфскай дапамогі, тэматычныя экскурсіі ў музеі і воінскія часці, прагляд і абмеркаванне кінафільмаў ваеннай тэматыкі, квэст-гульні, спартыўна-масавыя мерапрыемствы (ваенна-спартыўныя гульні «Зарнічка», «Зарніца», спартакіяда дапрызыўнай моладзі) і іншыя патрыятычныя праекты і конкурсы.

Гістарычная або ваенна-гістарычная рэканструкцыя як відовішча. Працэс аднаўлення матэрыяльнай і духоўнай культуры пэўнай гістарычнай эпохі, рэгіёна, творчы экскурс у гісторыю. Рух гістарычнай рэканструкцыі на сучасным этапе.

Задачы ваенна-гістарычных фестываляў і рэканструкцый – экскурс у гісторыю, абуджэнне грамадскай цікавасці да ваеннай гісторыі краіны, гонар за подзвігі продкаў. Адукацыйная і выхаваўчая кампанент ваенна-гістарычных фестываляў і рэканструкцый, новы падыход да вывучэння гісторыі.

Фармат ваенна-гістарычных фестываляў у Беларусі: “Жывая гісторыя” (“жывы” музей пад адкрытым небам) і ваенна-гістарычная рэканструкцыя (адлюстраванні ваеннага мінулага ў айчыннай і сусветнай гісторыі). Пазнавальная функцыя аднаўлення гістарычныых касцюмаў розных эпох, выкарыстання арыгінальнай ваеннай тэхнікі, піратэхнікі.

Роля ваенна-гістарычных клубаў (“Цытадэль”, г. Бабруйск; “Гарнізон”, г. Брэст; “Апошні рубеж”, г. Магілёў; “Салдаты Перамогі”, г. Мінск; “Старая Вежа”, г. Гомель і інш.). Фэсты ваенна-гістарычных клубаў. Моладзевыя аб’яднанні.

Гісторыка-культурный комплекс “Лінія Сталіна” - адзін з найбольш грандыёзных фартыфікацыйных ансамбляў на тэрыторыі Беларусі.

Фестывалі ваеннай рэканструкцыі “Бярэзіна”, “Баграцiён”, “Легендарныя эпохі”; ваенна-гістарычная рэканструкцыя Бабруйскай наступальнай аперацыі “Бабруйскі кацёл” і інш.

Пытанні для самаправеркі:

1. Пакажыце гістарычную абумоўленасць узнікнення традыцыі святкавання ваенна-патрыятычных святаў.
2. Пералічыце святы, якія можна аднесці да ваенна-патрыятычных?
3. Пералічыце асноўныя кампаненты абрадава-рытуальнай часткі ваенна-патрыятычнага свята.
4. Пералічыце асноўныя ваенна-гістарычныя фестывалі і рэканструкцыі.

Літаратура

Государственная программа «Культура Беларуси» на 2021 – 2025 годы.

Кодекс Республики Беларусь о культуре от 20 июля 2016 года № 413-З.

Монина, Н. П. История и теория праздничной культуры [Электронный ресурс] : учеб. пособие : в 6 частях [16+] / Н. П. Монина ; Омский государственный университет им. Ф. М. Достоевского. – Омск : Омский государственный университет им. Ф.М. Достоевского (ОмГУ), 2019. – Часть 6. История праздничной культуры России Нового и Новейшего времени. – 220 с. – Режим loступа: https://biblioclub.ru/index.php?page=book&id=575856

Тэма 9. Станаўленне, развіццё і сацыякультурная значнасць прафесійных свят

Дынамічнае развіццё сусветнай індустрыі прывяло да ўзнікнення новых прафесій, якія звязаны з падрыхтоўкай і правядзеннем масавых відовішчаў. У сілу аб'ектыўных прычын рэзка ўзрос і інфармацыйны паток, які апераджае біялагічныя магчымасці чалавека. На думку многіх культуролагаў, святочная культура – гэта ахоўная процівага прэсінгу працоўнай дзейнасці. Павышэнне інтэнсіўнасці працы, яе інтэлектуальнай і фізічнай напружанасцю ў апошнія дзесяцігоддзі прыводзіць да імклівага росту стрэсавых сітуацый, стомленасці, заўчаснага зносу чалавечага

арганізма. Для значнай часткі сучаснага грамадства свята - гэта выдатная магчымасць адпачыць, павесяліцца, магчымасць змяніць абстаноўку і аднавіць сілы пасля працоўных будняў. У той жа час гэта яшчэ ў пэўнай ступені бізнэс, які ажыццяўляецца тым больш паспяхова, чым часцей і разнастайней будуць адзначацца тыя ці іншыя падзеі. Дзень прафесійнага свята - гэта не проста фармальная традыцыя. У святкавання прафесійных супольнасцяў ёсць вялікі культуратворчы патэнцыял: магчымасць нефармальных зносін калег і аднадумцаў, перадумовы прафесійнага росту і ідэнтыфікацыі ўдзельнікаў, стымуляванне дзелавой актыўнасці.

Гэта нагода сабрацца, падвесці вынікі, зрабіць аналіз, адсвяткаваць прафесійныя дасягненні і ўшанаваць лепшых супрацоўнікаў. Яшчэ адной асаблівасцю прафесійнага свята з'яўляецца і тое, што гэты дзень можа мець не толькі карпаратыўны характар, да іх фэсту могуць далучацца іх блізкія, сваякі, сябры, суседзі. На фоне інтэнсіўнага развіцця святочнай культуры, прафесійныя святы набываюць асаблівую значнасць. Яны фіксуюць поспехі і дасягненні, стымулююць свабоду творчасці і стваральную актыўнасць. У наш час, мы маем магчымасць назіраць наколькі прафесійнае свята XXI ст. адрозніваецца ад святочных падзей сярэдзіны XX ст. На змену сучаснай святочнай культуры прыкметны ўплыў аказвае якасна новае ўспрыманне людзьмі навакольнага свету, адрознае ад ранейшай рэакцыі людзей на знешнія раздражняльнікі. Гэта спараджае праявы новых эмоцый, новыя формы праяўлення гэтых эмоцый, што выяўляецца ў стварэнні нараўне з ранейшай сістэмай культурных каштоўнасцяў святочных элементаў новай культуры. А гэта ў сваю чаргу ініцыіруе нараджэнне новых свят і новых форм святочных дзействаў.

Калі раней рэгламент святочнага календара вызначаўся рэлігійнымі ці нацыянальнымі традыцыямі, то зараз прысутнічае мноства сістэм каштоўнасных каардынат, у якіх можа праектавацца і разгортвацца свята. Гэта праяўляецца ў змяненні форм і маштабаў свят, уключэнні ў іх элементаў, якія раней не належалі святочнай культуры, адраджэнню рытуальных пачаткаў, уплыве шоу-бізнесу і тэхнічных інавацый, успрыманні замежнага вопыту. На жаль, прафесійныя святы, якія з'яўляюцца ва ўсім свеце неад'емнай часткай святочнай культуры, у нашай краіне яшчэ толькі фарміруюць свае традыцыі правядзення.

У сувязі з гэтым намячаецца станоўчая тэндэнцыя святкавання прафесійных свят пэўных прафесій. Маючы розныя мадыфікацыі і формы, яны з'яўляюцца важным складнікам як у святочнай культуры, так і ў ідэалогіі дзяржавы. Займаюць важнае месца ў развіцці прафесійнай самасвядомасці, умацаванні прэстыжу прафесіі, прыцягненні моладзі ў тую

ці іншую сферу дзейнасці, здольныя прывіваць пачуцці патрыятызму, павагі да ўсіх прафесій і любоў да сваёй краіны. У прафесійным свяце яскрава праяўляецца ідэя служэння прафесіі, маральныя асновы выбранай справы. Сістэма прафесійных свят здольна паўплываць як на асобу спецыяліста, так і на фарміраванне культуры грамадства ў цэлым. Правядзенне святочных канцэртаў, якія ўжо сталі самастойным відам мастацтва, прысвечаных прафесійным святам, вельмі актуальна, бо яны выхоўваюць культурную асобу, якая зможа валодаць устойлівай сістэмай каштоўнасных арыентацый, здольнай свядома будаваць свае адносіны да прыроды, грамадства, іншых людзей, самога сябе, здольнага да творчай самарэалізацыі ва ўсіх сферах дзейнасці. Тым больш што канцэрт як форма культурнай дзейнасці, у сілу сваёй спецыфікі валодае значнымі патэнцыйнымі магчымасцямі, што асабліва важна ў працэсе развіцця і выхавання моладзі. Яго сацыяльныя функцыі ўключаюць у сябе, у тым ліку, культурна-асветную і адукацыйна-выхаваўчую функцыі, на якія як у савецкі час так і зараз накіравана і ідэалогія дзяржавы.

Святкаваць прафесійныя святы прынята ва ўсім свеце. Да прафесійных свят, якія адзначаюць у адзін дзень ва ўсім свеце, адносіцца Дзень зубнога лекара, яяго святкуюць 6 сакавіка. Міжнародны дзень зубнога лекара першапачаткова адзначаўся толькі ў ЗША, маючы статут нацыянальнага прафесійнага свята. Але з гадамі традыцыя віншаваць зубных урачоў у гэты дзень перакінулася далёка за яе межы. У 1961 годзе IX кангрэсам Міжнароднага інстытута тэатра была выбрана дата, якую адзначаюць таксама ва ўсім свеце. 27 сакавіка - усе тыя, хто датычны да тэатральнага мастацтва адзначаюць Дзень тэатра. Да маладзейшых прафесійных свят, якія таксама адзначаюць практычна ва ўсім свеце 13 лютага, можна аднесці - сусветны Дзень радыё. Рашэнне аб яго правядзенні было прынята ЮНЕСКА ў 2011 г. Дата правядзення абрана не выпадкова - менавіта 13 лютага 1946 года, упершыню выйшла ў эфір «Радыё ААН», станцыя якога размяшчалася ў штаб-кватэры Арганізацыі Аб'яднаных Нацый. У Расіі, а таксама ў нашай краіне, Дзень радыё святкуюць 7 траўня. Менавіта ў гэты дзень у 1895 годзе рускі фізік Аляксандр Папоў правёў першы сеанс радыёсувязі.

Касманаўты, і ўсе тыя, хто датычны да заваявання космасу адзначаюць сваё прафесійнае свята - 12 красавіка. Паслужыў гэтаму першы ў свеце палёт чалавека ў космас у 1961 годзе. Ім стаў савецкі касманаўт Юрый Аляксеевіч Гагарын. На касмічным караблі "Усход" ён стартаваў з касмадрома "Байканур", здзейсніўшы адзін віток вакол нашай планеты па зададзенай арбіце. Касмічны палёт працягваўся крыху 98 мінут.

Святкаванне Дня касманаўтыкі было ўстаноўлена ў СССР у 1962 годзе. У нашай краіне ў шматлікіх прафесійных супольнасцяў, людзей працы, навукі, спорту, адукацыі, сілавых структур, таксама ёсць дні, у якія яны адзначаюць сваё прафесійнае свята. Разгледзім некаторыя з іх. Згодна з Указам Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь ад 26 сакавіка 1998 года нумар 157 - 19 студзеня, сваё прафесійнае свята адзначаюць ратавальнікі нашай краіны. 21 студзеня - аб'яўлены Днём інжынерных войскаў Беларусі, а наступны дзень - дыпламатычнага работніка. Гэтым жа Указам аб'яўлены і шэраг іншых прафесійных свят нашай краіны, такіх як Дзень беларускай навукі, які адзначаюць 31 студзеня, Дзень работнікаў землеўпарадкавальнай і картографа-геадэзічнай службы Беларусі, адзначаюць яго 21 лютага. Унутраныя войскі адзначаюць сваё свята 18 сакавіка, а работнікі гідраметэаралагічнай службы - 23 сакавіка. Судовыя эксперты нашай краіны адзначаюць сваё прафесійнае свята 22 красавіка, а работнікі фізічнай культуры і спорту - 15 мая. 20 чэрвеня лічыцца Днём медыцынскіх работнікаў, летам сваё свята адзначаюць і будаўнікі, а менавіта - 8 жніўня. 12 верасня - танкісты, 15 - усе тыя, хто мае дачыненне да бібліятэчнай справы. А што да працаўнікоў культуры, то яны сваё прафесійнае свята адзначаюць 10 кастрычніка.

Разгледзеўшы шэраг прафесійных свят, якія зацверджаны на дзяржаўным узроўні, адназначна можна зрабіць выснову, што яны адыгрываюць найважнейшую ролю як для саміх прафесійных супольнасцяў, так і для ўсёй дзяржавы ў цэлым. У той жа час, аналізуючы змены, якія адбываюцца з прафесійным святам у сучаснай культуры зараз намецілася тэндэнцыя ставіць знак роўнасці паміж прафесійнымі святамі і карпаратыўнымі вечарынамі якія ў большасці сваёй не злучаны з ідэалогіяй дзяржавы. Схема адна і тая ж, але рознае напаўненне. У ранейшыя часы важным складнікам прафесійных свят была тэма «Чалавека працы», аповяд аб людзях у прафесіі, аб гісторыі прадпрыемства або галіны народнай гаспадаркі, аб працоўных дынастыях, чалавек адчуваў сябе носьбітам духоўных каштоўнасцяў і маральных традыцый, якія передаюцца з пакалення ў пакаленне. Цяпер назіраецца перакос у іншы бок - мастацкія ідэі саступаюць камерцыйнаму пачатку, жаданню зарабіць. Прыярытэт аддаецца насычанай канцэртнай праграме і фуршэту, якія, у большасці сваёй не нясуць у сабе ніякага ідэалагічнага складніка і асаблівай каштоўнасці для нацыянальнай культуры. Упускаецца разуменне таго, што чалавеку неабходна атрымаць ацэнку сваёй працы, узрасціць пачуццё гонару за сябе, сваю прафесію, сваю дзяржаву, пачуць словы ўсеагульнай удзячнасці. Несумненна, сучасныя прафесійныя святы новых

прафесій дапамагаюць адаптацыі чалавека да найноўшых эканамічных умоў, фарміруюць каштоўнасныя ўстаноўкі і цікавасць да новых форм занятасці. Прадстаўляючы прафесіі, дэманструючы інавацыйныя тэхналогіі, святы могуць садзейнічаць усведамленню прафесійных магчымасцяў асобы з улікам патрабаванняў часу. Мы павінны захаваць найважнейшыя функцыі прафесійных свят, прафесій ужо існуючых і тых, якія толькі што займаюць сваё месца сярод іншых.

Пытанні для самаправеркі:

1. Якім чынам стасуюцца паміж сабой традыцыйныя беларускія і сучасныя прафессійныя святы?
2. Якія грамадскія працэсы ўплываюуцю на ўзнікненне новых прафесій?
3. Што агульнае і што адрознае ў архітэктоніцы традыцыйных і прафесійных свят?
4. Назавіце святы, якія маюць сусветны характар правядзення і ўласна рэспубліканскі.
5. Якія маральна-этычныя, патрыятычныя і ідэалагічныя рысы характарызуюць апошнія тэндэнцыі правядзення прафесійных свят?

Літаратура

Государственная программа «Культура Беларуси» на 2021 – 2025 годы.

Грамадскі быт і культура сельскага насельніцтва Беларусі / В.К. Бандарчык [і інш.]. – Мінск : Навука і тэхніка, 1993. – 256 с.

Кодекс Республики Беларусь о культуре от 20 июля 2016 года № 413-З.

Монина, Н. П. История и теория праздничной культуры [Электронный ресурс] : учеб. пособие : в 6 частях [16+] / Н. П. Монина ; Омский государственный университет им. Ф. М. Достоевского. – Омск : Омский государственный университет им. Ф.М. Достоевского (ОмГУ), 2019. – Часть 6. История праздничной культуры России Нового и Новейшего времени. – 220 с. – Режим lоступа: https://biblioclub.ru/index.php?page=book&id=575856

Фядотаў, А.Г. Свята беларускага пісьменства ў школе / А.Г. Фядотаў. – Мінск : Беларуская навука, 2000. – 56 с.

Тэма 10. Мастацка-спартыўныя відовішчы агульнасусветнага і рэспубліканскага ўзроўню

Вытокі спартыўных масавых свят знаходзяцца ў старажытных гуляннях, ігрышчах, масавых народных абрадах. Спартыўныя элементы развіліся з самабытных фізічных практыкаванняў, формаў працоўнай і

ваеннай дзейнасці, якія выкарыстоўваліся чалавекам.

Спаборніцтвы ў кантэксце святочнага жыцця старажытнага чалавека. Можна меркаваць, што спартыўна-тэатралізаваныя дзейства старажытнасці ўяўлялі сабой магічныя рэпетыцыі перад будучай паляваннем, вайной, працоўнай дзейнасцю. У далейшым людзі выкарыстоўвалі элементы фізічнай культуры, разыгрываючы сюжэты міфаў, суправаджаючы святы і абрады. Аўстралійцы, напрыклад, у сваіх абрадах (пры нараджэнні чалавека, пераходзе з адной групы ў іншую, прыняцці ў племя) кіраваліся прынцыпамі колькаснага ўдзелу. Падчас пасвячэння ў ходзе здзяйснення абрадаў адбывалася падкідванне прысвечанага ў паветра, бег і скачкі, паляўнічыя скокі, барацьба, бег з перашкодамі. Пасля таго, калі юнак атрымліваў зброю, ён павінен быў некалькі дзён удзельнічаць у навучальных баях. Абрадам папярэднічалі сістэматычныя заняткі фізічнымі практыкаваннямі, да іх дапускаліся толькі тыя юнакі, якія дасягалі неабходнай ступені фізічнай падрыхтаванасці і духоўнай сталасці.

У нашай краіне арганізацыя масавых спартыўных святаў звязана з правядзеннем спартакіяд і алімпіяд. Спартакіяда – гэта масавыя спартыўныя спаборніцтвы. Алімпіяды адлюстроўвалі светапогляд, краевугольным каменем якога былі культ дасканаласці духу і цела, ідэалізацыя гарманічна развітага чалавека – мысляра і атлета. Алімпійскім пераможцам аддавалі ўшанаванні, якіх ўдастойваліся толькі багі, у іх гонар ствараліся помнікі пры жыцці, складаліся хвалебныя оды, ўладкоўваліся Балі. Алімпійскі герой заязджаў у родны горад на калясніцы, апрануты ў пурпур, увянчаны вянком, заязджаў не праз звычайныя вароты, а праз пралом у сцяне, які ў той жа дзень латалі, каб алімпійская перамога ўвайшла ў горад і ніколі не пакідала яго. Першае згаданне Алімпійскіх гульняў датычыцца 776 году да нашай эры. Але па падліках некаторых адмыслоўцаў, Алімпійскія гульні сталі праводзіцца на 100 з лішнім гадоў раней. За перыяд з 776 года да н.э. па 393 год н.э. было праведзена 292 алімпіяды. Сучасныя спартыўныя святы. Алімпійскія, паралімпійскія гульні.

Парад фізкультурнікаў — мерапрыемства, якое праводзілася ў СССР і якое прапагандавала сярод савецкага народа заняткі фізкультурай і спортам. У 1919 годзе на Чырвонай плошчы ў Маскве адбыўся першы парад фізкультурнікаў і атрадаў Всевобуча. Найбольш грандыёзныя парады праходзілі ў сталінскі перыяд у сталіцы СССР – Маскве. Парады таксама праводзіліся ў некаторых іншых гарадах СССР. Да арганізацыі гэтых відовішчных мерапрыемстваў прыцягваліся вядомыя савецкія

дзеячы культуры і мастацтва. Напрыклад, у 40-я гады, эскізы касцюмаў і кампазіцый Параду фізкультурнікаў на Чырвонай плошчы, ствараў вядомы тэатральны мастак ф. Ф. Федароўскі.

Ўражлівыя спартыўна-мастацкія імпрэзы ладзіліся ў Дзень фізкультурніка. Усесаюзны Дзень фізкультурніка быў заснаваны Саветам Народных Камісараў СССР, які 16 ліпеня 1939 года падпісаў адпаведную пастанову. Першы Дзень фізкультурніка адзначаўся 18 ліпеня 1939 года. Свята было заклікана спрыяць масавай прапагандзе фізічнай культуры і спорту ў краіне. Ён стаў днём традыцыйнага ўсенароднага агляду дасягненняў Савецкага фізкультурнага руху і майстэрства савецкіх спартсменаў. У гэты дзень па ўсёй краіне праводзіліся паказальныя выступленні спартсменаў і спаборніцтвы рознага ўзроўню. Да ліку найбольш яркіх мерапрыемстваў ставіліся маляўнічыя Усесаюзныя парады фізкультурнікаў і масавыя Спартыўна-гімнастычныя выступленні. Так, у 1945 годзе на Усесаюзным парадзе фізкультурнікаў на Краснай плошчы выступіла 25 тысяч удзельнікаў. У спартыўна-гімнастычнай часткі параду было 22 выступы, якія доўжыліся больш за чатыры гадзіны. Дата правядзення Дня фізкультурніка ўсталёўвалася штогод. Пасля распаду СССР традыцыя святкавання Дня фізкультурніка захавалася.

Паходжанне і тэндэнцыі развіцця спартыўных гульняў. Баявыя практыкаванні і адзінаборствы як спосаб ваеннай падрыхтоўкі. *Рыцарскія турніры*: змест, умовы паядынкаў, мастацка-дэкаратыўнае вырашэнне, артыбутыка. Традыцыі правядзення турніра «Кароль курка» ў Слуцку, Нясвіжы, Быхаве (сярэдзіна XVII–XVIII ст.). *Конныя каруселі* ў замках і кадэцкіх корпусах Нясвіжа, Слуцка, Шклова, Гродна. Рытуал адкрыцця, мастацкае афармленне, гульнявы змест конных каруселяў. *Кірмашовыя спартыўныя забавы*.

Пытанні для самаправеркі:

1. Пакажыце гістарычную абумоўленасць узнікнення традыцыі правядзення алімпіяд і спартакія.
2. Пералічыце формы правядзення спартына-масавях свят і мерапрыемстваў.
3. Пералічыце асноўныя кампаненты абрадава-рытуальнай часткі спартыўна-масавых свят.
4. Назваце сучасныя спартыўныя святы.

Літаратура

Махлина, С. Т. Семиотика культуры повседневности : учеб. для студентов высших учебных заведений, обучающихся по гуманитарным

направлениям / С. Т. Тевельевна. - 2-е изд., доп. - Москва : Юрайт, 2020. – 253.

Монина, Н. П. История и теория праздничной культуры [Электронный ресурс] : учеб. пособие : в 6 частях [16+] / Н. П. Монина ; Омский государственный университет им. Ф. М. Достоевского. – Омск : Омский государственный университет им. Ф.М. Достоевского (ОмГУ), 2019. – Часть 6. История праздничной культуры России Нового и Новейшего времени. – 220 с. – Режим lостула: https://biblioclub.ru/index.php?page=book&id=575856

Тэма 11. Роля музычных і творчых фестываляў і конкурсаў у сучаснай святочнай культуры

Агульнае паняцце пра фестываль. Слова “фестываль” з французскага festival азначае свята, першапачаткова яно прыйшло ад лацінскага-festivus-вясёлы, святочны. Тлумачальны слоўнік рускай мовы Ушакова вызначае фестываль як перыядычнае культурнае свята, паказ, агляд мастацтва (тэатральнага, музычнага і г.д.).

Фукционально-выніковае вызначэнне гэтага тэрміна дае слоўнік рускай мовы С. і. Ожегова: "Фестываль-шырокая грамадская, святочная сустрэча, якая суправаджаецца аглядам дасягненняў якіх-небудзь відаў мастацтваў».

Найбольш поўнае Азначэнне паняцця фестываль дае слоўнік па грамадскіх навуках Glossary.ru: "Фестываль-музычны, Тэатральны ці іншы агляд лепшых дасягненняў мастацтва. Звычайна фестываль з'яўляецца спаборніцтвам, удзельнікі якога вылучаюцца спецыяльнымі журы ў выніку папярэдніх адборачных праглядаў".

Як форма масавага свята, фестываль бярэ свой пачатак ад антычных містэрый, шэсцяў, Алімпійскіх гульняў. Першапачаткова ён насіў характар ўрачыстых шэсцяў, картэжаў. Пазней фестываль прымае форму тэатралізаванага масавага прадстаўлення, якая носіць характар спаборніцтва і з'яўляецца дэманстрацыяй дасягненняў.

У цяперашні час, фестывальны рух ва ўсім свеце і ў нашай краіне, шырыцца і развіваецца з кожным годам. Фестываль становіцца часткай жыцця не толькі сталіц, але і маленькіх гарадоў.

Класіфікацыя фестываляў:
па арганізацыйных прыкметах:
па часе правядзення:
- кароткатэрміновыя (аднадзённыя; у некалькі дзён; тыднёвыя);
- сярэднетэрміновыя (ад двух тыдняў да аднаго месяца);

- доўгатэрміновыя (якія ідуць месяц і больш)
па месцы арганізацыі і адпаведнай лакалізацыі):
-мабільны,
- які праходзіць на розных пляцоўках,
- у розных гарадах
- у розных краінах.
па функцыянальнай прыкмеце:
па наяўнасці спаборніцкай складнікам:
- арыентацыя на кансалідацыю людзей, звязаных адной ідэяй або родам дзейнасці, і выяўленне агульных тэндэнцый у прадстаўленым кірунку (фестываль-агляд, фестываль-дэманстрацыя);
- адкрытая форма спаборніцтва з мэтай выявіць лепшага, эталоннага прадстаўніка ў прадстаўленым напрамку (конкурс-фестываль).

Хоць конкурсная аснова і з'яўляецца істотнай і спрыяе павышэнню цікавасці ва ўдзельнікаў і гледачоў (генезіс), але ў цяперашні час не павінна дамінаваць. Тэндэнцыя называць фестывалем любы конкурс з'яўляецца памылковым.

"Праз мастацтва – да міра і ўзаемапаразумення" – дэвіз Міжнароднага фестываля мастацтваў "Славянскі базар ў Віцебску". 18 ліпеня 1992 года. Тры дзяржавы Расія, Беларусь і Украіна. Знаёмства з песеннай творчасцю славянскіх краін. 1995 г. – Міжнародны фестывалем мастацтваў. Дэманстрацыя фільмаў славянскага кіно. Член міжнароднай Еўраазіяцкай асацыяцыі стваральнікаў фестываляў (1996). У 1998 годзе фестываль у Віцебску стаў міждзяржаўным культуралагічным праектам Саюза Расіі і Беларусі. Назва "Славянскі базар у Віцебску». Канцэпцыя фестывалю – ўмацаванне Саюза Беларусі і Расіі. Дзень Беларусі на "Славянскім базары ў Віцебску" – адкрыцця свята, а Дзень Расіі – завяршэннем. Міжнародны маладзёжны форум (2004). Арганізацыйны камітэт. Праграма: Міжнародны конкурс маладых выканаўцаў эстраднай песні; Міжнародны дзіцячы музычны; гала канцэрты майстроў мастацтваў Беларусі, Расіі і Украіны, канцэртныя праграмы "зорак" эстрады і інш. Лагатып фестывалю.

Музычны фестываль "Залаты шлягер", г. Магілеў. "Залатая пчолка" ў г. Клімавічы з 2002 года. Фестываль дзіцячай творчасці: жывапіс, графіка, вакал, танец, сцэнічнае майстэрства, фотамастацтва, дэкаратыўна-прыкладное мастацтва. Гала-канцэрт з узнагароджаннем удзельнікаў.

Перадумовы стварэння фестываля. Праграма фестываля, умовы конкурсаў.

Пытанні для самаправеркі:

1. Дайце азначэнне адной з формаў святочнай культуры – фестываль.
2. Пералічыце складовыя класіфікацыі фестывлей.
3. Вызначце ролю музычных фестываляў.
4. Пералічыце формы правядзення музычных фестываляў і свят.
5. Пералічыце асноўныя кампаненты музычных свят і фестываляў.
6. Назавац асноўныя сучасныя беларускія музычныя фестывалі і святы.

Літаратура

Махлина, С. Т. Семиотика культуры повседневности : учеб. для студентов высших учебных заведений, обучающихся по гуманитарным направлениям / С. Т. Тевельевна. - 2-е изд., доп. - Москва : Юрайт, 2020. – 253.

Монина, Н. П. История и теория праздничной культуры [Электронный ресурс] : учеб. пособие : в 6 частях [16+] / Н. П. Монина ; Омский государственный университет им. Ф. М. Достоевского. – Омск : Омский государственный университет им. Ф.М. Достоевского (ОмГУ), 2019. – Часть 6. История праздничной культуры России Нового и Новейшего времени. – 220 с. – Режим lоступа: https://biblioclub.ru/index.php?page=book&id=575856

Тэма 12. Міжнародныя і рэспубліканскія акцыі: роля, магчымасці, фарміраванне традыцый

Акцыя – адзна з галоўных форм сучаснай святочнай культуры. Выразная мэта акцыі – выразны вынік. Акцыя-гэта абмежаванае па часе тэматычнае мерапрыемства (або цыкл падзей), накіраванае на рашэнне канкрэтнай сацыяльнай, грамадскай або дабрачыннай задачы.

Сацыяльна-педагагічная акцыя-гэта форма калектыўнага стваральнага дзеяння, якая аб'ядноўвае людзей для выражэння агульнай пазіцыі, аказання дапамогі якія жывуць у нястачы і ўмацавання духоўных каштоўнасцей у грамадстве.

Акцыя-гэта маштабная ініцыятыва, якая мае выразную мэту, канкрэтныя тэрміны рэалізацыі і чаканы грамадска карысны вынік

Вобразная (мастацкая): акцыя-гэта "эстафета дабра", падчас якой кожны ўдзельнік праз асабісты ўклад (праца, рэсурс або ўвага) становіцца часткай вялікай справы, які змяняе свет да лепшага.

Акцыя-гэта сацыяльна значнае дзеяннеабо падзея, абмежаваную па часе і накіраванае на дасягненне канкрэтнай карыснай мэты.

Галоўныя прыкметы:

– Мэтанакіраванасць: у кожнай акцыі ёсць выразны мэсэдж (навошта мы гэта робім?). Напрыклад, " Дзеці. Мір " - за мірнае дзяцінства і падтрымку дзяцей.

– Маштабнасць: гэта заўсёды калектыўнае дзеянне. Адзін чалавек-гэта ўчынак, група людзей-гэта ўжо акцыя.

–Кароткатэрміновасць: акцыя не доўжыцца гадамі, у яе ёсць яркі старт і зразумелы фініш.

– Выніковасць: па выніку павінен быць вымерна эфект (сабралі рэчы, правялі ўрокі свету, прыцягнулі ўвагу СМІ).

Беларусь-краіна, дзе слова «акцыя» даўно перарасло рамкі маркетынгу, ператварыўшыся ў добрую нацыянальную традыцыю. Гэта не проста пункты ў календары мерапрыемстваў, а жывы рух сэрцаў, якое аб'ядноўвае горада і пакалення.

У Беларусі акцыі праходзяць з асаблівым каларытам: шчыра, маштабна і заўсёды «ўсім светам». Калі стартуе вялікая рэспубліканская акцыя - няхай гэта будзе экалагічны заклік пасадзіць дрэва або гуманітарны праект накшталт «нашы дзеці» — краіна нібы ажывае. Гэта падобна на магутную хвалю: спачатку імпульс ідзе са сталіцы, а праз дзень яго падхопліваюць у маленькіх аграгарадках, школах і на заводах.

Шчырасць замест фармалізму: Беларускія акцыі часта будуюцца на асабістым удзеле. Тут не проста «пераводзяць грошы», а едуць у дзіцячыя дамы са скрынкамі падарункаў, выходзяць на суботнікі ў старыя паркі або разам з ветэранамі высаджваюць»алеі памяці".

Сувязь пакаленняў: унікальнасць нашых акцый у тым, што ў адным страі стаяць школьнікі ў піянерскіх гальштуках і сівавалосыя акадэмікі. Старэйшыя перадаюць вопыт, малодшыя-прыносяць энергію. Праекты накшталт "Беларусь памятае» або" Кветкі Вялікай Перамогі " ператвараюць сухую гісторыю ў жывое шэсце памяці.

Акцыя ў нас — гэта заўсёды пра стварэнне. Мы не пратэстуем "супраць», мы аб'ядноўваемся: за чыстыя рэкі, за шчаслівае дзяцінства, за спакойнае неба над галавой.

Сцэнар або праграма. Фармат (назва, лозунг, незвычайная атрыбутыка і інш.). Прыцягненне партнёраў на ўзаемавыгаднай аснове. Рэклама, інфармацыйная падтрымка СМІ; заахвочванне ўдзельнікаў акцыі і дэманстрацыя яе вынікаў.

Віды акцый: дабрачынныя (“Дапаможам адзін аднаму», «Ад усёй душы», «Нашы дзеці», «Падары кнігу бібліятэцы»); пратэстныя («Не (!) наркотыкам», «Зона рызыкі», «Права на жыццё», “Тэрыторыя трывогі”); тэматычныя (прымеркаваныя да свята, напрыклад, “Міжнародны дзень інвалідаў”, “Свята маці” і інш.).

Рэспубліканская дабрачынная акцыя “Нашы дзеці”. Ініцыятыва аб правядзенні Рэспубліканскай дабрачыннай акцыі “Нашы дзеці” ў рамках праграмы “Дзеці Беларусі” рэалізуецца ў Беларусі ўжо больш за чвэрць стагоддзя. 19 красавіка 1995 года, ўказ Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь «Аб зацвярджэнні Нацыянальнага плана дзеянняў па ахове правоў дзіцяці на 1995-2000 гады».

Пытанні для самаправеркі:

1. Дайце азначэнне адной з формаў святочнай культуры – акцыя.
2. Пералічыце складовыя акцыі.
3. Вызначце ролю акцыі.
4. Пералічыце формы правядзення акцый.
5. Пералічыце асноўныя кампаненты акцыі.
6. Назавеце асноўныя сучасныя беларускія акцыі.

Літаратура

Махлина, С. Т. Семиотика культуры повседневности : учеб. для студентов высших учебных заведений, обучающихся по гуманитарным направлениям / С. Т. Тевельевна. - 2-е изд., доп. - Москва : Юрайт, 2020. – 253.

Монина, Н. П. История и теория праздничной культуры [Электронный ресурс] : учеб. пособие : в 6 частях [16+] / Н. П. Монина ; Омский государственный университет им. Ф. М. Достоевского. – Омск : Омский государственный университет им. Ф.М. Достоевского (ОмГУ), 2019. – Часть 6. История праздничной культуры России Нового и Новейшего времени. – 220 с. – Режим lоступа: https://biblioclub.ru/index.php?page=book&id=575856

Тэма 13. Святкаванне знакамітых асоб і памятных дат краіны. Гарадская культура. Свята горада

Святкаванне юбілеяў выдатных дзеячаў культуры, памятных дат. Юбілей (ад лац.) – урачыстасць, свята з нагоды пяцідзесяцігоддзя, стагоддзя, тысячагоддзя; у прыватных выпадках – святкаванне гадавіны (якая выяўляецца ў круглых і буйных ліках) дзейнасці якога-небудзь асобы або ўстановы, а таксама ўрачыстае пасяджэнне, бяседа і таму падобныя, прысвечаныя такому святкаванню.

Гісторыя ўзнікнення гэтай культурнай з’явы. Усе рабы-еўрэі кожныя 50 гадоў атрымлівалі свабоду. Гэта падзея агучвалася гучным гукам, а гэты год і называўся юбілей, ад слова «йовэл»: «І асвяціце пяцідзясяты год і абвясціце свабоду на зямлі ўсім жыхарам яе; юбілеем гэта будзе ў вас; і

вярнецеся кожны ў валоданьне сваё, і кожны да сямейства свайму вяртайцеся. Юбілеем будзе ў вас гэты пяцідзесяты год...». Але і гэта яшчэ не ўсё. Кожныя 50 гадоў усе прададзеныя і закладзеныя ўчасткі зямлі вярталіся сваім ранейшым уладальнікам або іх нашчадкам. Зямлі было мала, а так была магчымасць пераразмяркоўваць зямлю. Характэрна, што пры гэтым улічвалася тое, што ў свой час многія пазбаўляліся сваіх надзелаў з-за беднасці або розных афёр. Дарэчы, і сёння зямля ў краіне Ізраіль не прадаецца назаўжды, яна прадаецца максімальна на 99 гадоў. Гэта значыць, па сутнасці — гэта арэнда на 99 гадоў.

Юбілейны год – гэта пяцідзесяты год, наступны за сям'ю сямігоддзямі. Лік сем у старажытных традыцыях яўрэеў лічылася святым, а памножанае на сем — святым у квадраце, так што год, наступны за такім спалучэннем гадоў абавязкова павінен быў не прайсці дарма і быць асаблівым. Танах, які стаў першай часткай хрысціянскай Біблії, пачаў распаўсюджвацца па Еўропе і іншых кантынентах і многія запаведзі і тэксты разам з ім. Так іўрыцкае слова «ёвэл» стала «абточвацца» фанетыкай розных моў: французская мова – jubile, лацінская мова – jubilaeus (annus), руская мова — юбілей. Вось так слова «юбілей» (у рознай форме) стала азначаць ўрачыстасць, весялосць або год важнай падзеі.

Другая версія слова «юбілей» — ад лацінскага слова iubilaeum – па першае, урачыстасць, свята, па-другое, поўнае адпушчэнне грахоў. У лютым 1300 года быў выдадзены папскі ўказ аб юбілеі і аб поўным адпушчэнні ўсіх грахоў — усім, хто выканаў паломніцтва, названае ва ўказе.

Памятныя даты ААН: спецыяльныя дні, тыдні, гады і дзесяцігоддзі, прысвечаныя пэўнай тэме ці праблематыцы. Існаванне міжнародных дзён папярэднічала установе Арганізацыі Аб'яднаных Нацый, але ААН успрыняла іх як магутны інструмент павышэння інфармаванасці аб тых ці іншых пытаннях. Кожны Міжнародны дзень дае многім зацікаўленым асобам магчымасць арганізаваць мерапрыемствы, звязаныя з тэмай дня. Арганізацыі і аддзяленні сістэмы арганізацыі Аб'яднаных Нацый і, што найбольш важна, ўрада, грамадзянская супольнасць, дзяржаўны і прыватны сектары, школы, універсітэты і, у больш агульным плане, грамадзяне, могуць пераўтварыць святкаванне дня ў сігнал да дзеянняў па павышэнню дасведчанасці.

Горад як сукупнасць разнастайных элементаў пацягнуў за сабой разнастайную палітру гарадскіх святаў, якія паступова аформіліся ў адмысловую сістэму, якая складае святочны каляндар горада. Ён стаў своеасаблівай народнай памяццю, святочным летапісам горада. Гарадскі

святочны каляндар грунтуецца на традыцыйным календары, аснову якога складаюць народныя і рэлігійныя святы. Традыцыйны святочны каляндар з'яўляецца вынікам працяглага культурнага працэсу, яго структура і форма бесперапынна развіваюцца і ўдасканальваюцца.

Дзень горада — штогадовае свята практычна ўсіх адносна буйных гарадоў краіны, прымеркаваны, як правіла, да выхадных дён. Дзень горада, нароўні з галоўным Днём краіны (напрыклад, Дзень Незалежнасці РБ), - гэта, як правіла, самае масавае па маштабе, самае вялікае па размаху падрыхтоўкі свята, які закранае ўсіх жыхароў кожнага горада. У гэты дзень праводзяцца святочныя мерапрыемствы — выступы кіраўнікоў горада, парады, шэсці, народныя гулянні, кірмашы, святочныя канцэрты, вулічныя перформансы, выставы, спаборніцтвы. Дзень горада звычайна заканчваецца феерверкамі і салютам. Як правіла, святкаванне пачынаецца ў папярэднюю нядзеляй суботу (гэта значыць два дні: субота і нядзеля). Асабліва шырокамаштабна, часта на ўзроўні ўсёй краіны і нават на міжнародным узроўні, святкуюцца юбілеі гарадоў.

Кожны горад на нашай зямлі мае сваю гісторыю, багатыя традыцыі. Дзень горада-гэта свята, якое аб'ядноўвае людзей самых розных узростаў, спецыяльнасцяў і інтарэсаў. Гэтае свята любім і шануем усімі гараджанамі.

Значэнне традыцый гарадской культуры Беларусі. Святкаванне *юбілеяў заснавання беларускіх гарадоў*. Прастора і час свята. Асноўныя сімвалы свята: *герб, сцяг, гімн*. Паліфанічнасць святочнага дзеяння. Гісторыя горада, лёс яго жыхароў і гістарычны ландшафт – аснова рэжысёрскай задумы. Афіцыйныя мерапрыемствы. Структура абрадаў і цырымоній. Рэкрэацыйная прастора горада і яе напаўненне тэатралізаванымі і відовшчнымі элементамі.

Пытанні для самаправеркі:

1. Як вы разумееце паняцце “юбілей”.
2. Як вы разумееце паняцце “памятныя даты ААН”.
3. Пакажыце значэнне традыцый гарадской культуры Беларусі.
4. З якой мэтай праводзяцца святкаванні юбілеяў заснавання беларускіх гарадоў.
5. Святкаванне юбілеяў выдатных дзеячаў культуры, памятных дат.

Літаратура

Беларускі народны каляндар / аўт.-уклад. А. Ю. Лозка. – Мінск : Полымя, 1992. – 205 с.

Государственная программа ”Культура Беларуси“ на 2021 – 2025 годы.

Грамадскі быт і культура сельскага насельніцтва Беларусі / В.К.

Бандарчык [і інш.]. – Мінск : Навука і тэхніка, 1993. – 256 с.
Кодекс Республики Беларусь о культуре от 20 июля 2016 года № 413-З.
Махлина, С. Т. Семиотика культуры повседневности : учеб. для студентов высших учебных заведений, обучающихся по гуманитарным направлениям / С. Т. Тевельевна. - 2-е изд., доп. - Москва : Юрайт, 2020. – 253.
Монина, Н. П. История и теория праздничной культуры [Электронный ресурс] : учеб. пособие : в 6 частях [16+] / Н. П. Монина ; Омский государственный университет им. Ф. М. Достоевского. – Омск : Омский государственный университет им. Ф.М. Достоевского (ОмГУ), 2019. – Часть 6. История праздничной культуры России Нового и Новейшего времени. – 220 с. – Режим lоступа: https://biblioclub.ru/index.php?page=book&id=575856
Народная культура Беларусі: энцыкл. даведнік / рэд. В.С. Цітоў. – Мінск : БелЭН, 2002. – 431 с.
Цітоў, А. К. Гарадская геральдыка Беларусі / А. К. Цітоў. – Мінск : Полымя, 1989. – 207 с.

Тэма 14. Культурная повязь пакаленняў: свята вёскі. Народныя гульнёва-забаўляльныя праграмы: традыцыі і сучаснасць

Вёска – скарбніца народных традыцый. Свята вёскі – гэта цёплая сустрэча пакаленняў, урачыстае ўшанаванне працоўных дынастый, дакрананне да народных традыцый. На мерапрыемстве, прысвечаным роднаму кутку, сяляне разам узгадваюць мінулае, строяць планы на будучыню, радуюцца поспехам адзін аднаго, дэманструюць свае таленты, весела бавяць час і па-сапраўднаму адпачываюць душой. З пашанай і ўдзячнасцю ўгадваюцца старэйшыя жыхары вёскі, узорныя і шматдзетныя сем'і, лепшыя працаўнікі і ветэраны працы. Усе атрымліваюць кветкі і падарункі ад ганаровых гасцей.

Свята вёскі – гэта добрая нагода для тых, хто пакінуў родны дом, прыехаць на сустрэчу са старымі сябрамі, успомніць маладыя гады, наведаць бацькоўскі дом. А жыхарам вёскі пераканацца, што пра іх і іх працоўныя заслугі памятаюць.

У апошнія гады стала традыцыйным правядзенне Дзён вёскі па ўсёй краіне. Работнікі культуры ў цесным узаемадзеянні з адміністрацыямі сеў праводзяць гэтае свята, тым самым, выхоўваючы ў падрастаючага пакаленя любоў да роднага краю, павагу да старэйшых.

Формы правядзення мерапрыемстваў па Дню вёскі могуць быць рознымі, але важна, каб у аснове ляжаў прынцып пераемнасці пакаленняў, прывівалася любоў да роднага краю, традыцыйнай культуры. Пры

падрыхтоўцы мерапрыемстваў можна выкарыстоўваць творчасць мясцовых самадзейных паэтаў і пісьменнікаў, правесці конкурс на лепшае аповяд аб сваім селішчы. Можна выкарыстоўваць тэатралізаваныя прадстаўлення з конкурсамі на лепшых знаўцаў гісторыі роднага краю, а таксама аўкцыены, кірмашы па рыбалоўства народных майстроў, можна правесці персанальную выставу мясцовага ўмельца.

Гістарычная абумоўленасць свята. Прастольнае свята. Традыцыя фэстаў (храмавых свят). Кірмашы, прымеркаваныя да хрысціянскіх свят. Сумесная праца адміністрацыі, працаўнікоў культуры, святароў пэўнай мясцовасці. Праграма свята. Удзел жыхароў вёскі. Запрошаныя госці свята. Конкурс на лепшую сядзібу. Узнагароджванне пераможцаў працы, старэйшых жыхароў і г. д.

Развіццё гульнёва-забаўляльных праграм на сучаным этапе адбываецца ў двух накірунках: з аднаго боку, захаванне традыцыйных гульнёвых формаў, з другога – распрацоўка новых гульнёвых формаўтварэнняў, пабудаваных на аснове мастацка-гістарычнай спадчыны.

Класіфікацыя праграм па змесце, узросце, месцы правядзення і г.д.

Каляндарна-абрадавыя (у адпаведнасці са святамі каляндарнага цыкла) і сямейна-бытавыя (вяселле, радзіны, юбілеі) народныя гульнёва-забаўляльныя праграмы.

Праграмы экалагічнай накіраванасці (свята лесу, свята кветак, свята птушак, свята на вадзе).

Праграмы, прымеркаваныя да свят беларускай культуры (дзень ведаў, дзень пісьменства, юбілеі памятных гістарычных падзей, свята народнай музыкі, фестываль мастацтваў, свята гумару).

Праграмы па узроставым прынцыпе (дзіцячыя, падлеткавыя, маладзёжныя); па месцы правядзення (на адкрытым паветры, у памяшканні); па сюжэтнай лініі (конкурсныя, драматычныя, творчыя, спартыўныя); па характары арганізацыі калектыву (з раздзяленнем на каманды, без раздзялення).

Літаратурныя сцэнарыі конкурсных, гульнёва-забаўляльных, фальклорных, пазнавальна-забаўляльных праграм.

Пытанні для самаправеркі:

1. Пакажыце гістарычную абумоўленасць узнікнення традыцыі святкавання дня вёскі або свята вёскі.
2. Пералічыце асноўныя формы, якія выкарыстоўваюцца падчас святкавання дня вёскі.
3. Пералічыце асноўныя кампаненты абрадава-рытуальнай часткі свята вёскі.

4. Які змест укладваецца ў каляндарна-абрадавыя народныя гульнёва-забаўляльныя праграмы.
5. Які змест укладваецца ў сямейна-бытавыя народныя гульнёва-забаўляльныя праграмы.
6. Які змест укладваецца ў праграмы экалагічнай накіраванасці.
7. Які змест укладваецца ў праграмы, прымеркаваныя да свят беларускай культуры.
8. Як падзяляюцца праграмы па узроставым прынцыпе.
9. Як падзяляюцца праграмы па месцы правядзення (на адкрытым паветры, у памяшканні).
10. Як падзяляюцца праграмы па сюжэтнай лініі.

Літаратура

Беларускі народны каляндар / аўт.-уклад. А. Ю. Лозка. – Мінск : Полымя, 1992. – 205 с.

Беларусы : у 12 т. / НАН Беларусі, Ін-т мастацтвазнаўства, этнаграфіі і фальклору імя К. Крапівы. – Мінск : Беларус. навука. – Т. 6 : Грамадскія традыцыі / В. Ф. Бацяеў [і інш.]. – 2002. – 606 с.

Гульні, забавы, ігрышчы / рэдкал.: А.С.Фядосік [і інш.]. – Мінск : Беларус. навука, 1996. – 534 с.

Котович, О. В. Сакральный мир традиции. 99 уроков народной культуры / О. Котович, Я. Крук. – Минск : Адукацыя і выхаванне, 2018. – 578 с.

Кодекс Республики Беларусь о культуре от 20 июля 2016 года № 413-З.

Махлина, С. Т. Семиотика культуры повседневности : учеб. для студентов высших учебных заведений, обучающихся по гуманитарным направлениям / С. Т. Тевельевна. - 2-е изд., доп. - Москва : Юрайт, 2020. – 253.

Монина, Н. П. История и теория праздничной культуры [Электронный ресурс] : учеб. пособие : в 6 частях [16+] / Н. П. Монина ; Омский государственный университет им. Ф. М. Достоевского. – Омск : Омский государственный университет им. Ф.М. Достоевского (ОмГУ), 2019. – Часть 6. История праздничной культуры России Нового и Новейшего времени. – 220 с. – Режим lоступа: https://biblioclub.ru/index.php?page=book&id=575856

Цітоў, А. К. Гарадская геральдыка Беларусі / А. К. Цітоў. – Мінск : Полымя, 1989. – 207 с.

Тэма 15. Генезіс і святочныя традыцыі беларускага кірмашу. Беларускі фестываль-кірмаш “Дажынкі”

Генезіс кірмашу і этымалогія назвы. Беларускі кірмаш-гэта жывая традыцыя, якая сёння выконвае важную місію: яна злучае гісторыю гандлю з яркім, самабытным нацыянальным святам.

Кірмаш – святочна абстаўлены расшыраны гандаль, што адбываўся перыядычна ў пэўнай мясцовасці. Прымяркоўваўся да пэўнага прастольнага або храмавага свята (фэсту), ад якога часта атрымліваў назву (троіцкі, ільінскі, спасаўскі, пакроўскі і інш.). Праводзіцца і па сённяшні дзень.

З’яўленне і распаўсюджванне кірмашу на тэрыторыі Беларусі. У XVII — пачатку XIX ст. найбуйнейшыя кірмашы адбываліся ў Зэльве, Свіслачы, Нясвіжы, Любавічах (былы Аршанскі павет), Гомелі, Бешанковічах (Петрапаўлаўскі кірмаш). Значнымі кірмашовымі цэнтрамі былі Менск, Навагрудак, Ігумен (Чэрвень), Мір, Брэст, Кобрын, Пінск. Адказнай асобай, якая займалася наглядам выканання правіл гандлю на рынках у Вялікім Княстве Літоўскім, быў базарнік.

Акрамя прадметаў мясцовай прамысловасці і сельскай гаспадаркі на беларускія кірмашы дастаўлялася шмат тавараў з суседніх абласцей і з-за мяжы. З Польшчы прывозілі бытавыя і галантарэйныя тавары, дываны, люстэркі, інструменты; з Прыбалтыкі — жалезныя вырабы, фарбы, гатовае адзенне, «заморскія» тавары (чай, каву, віно і інш.); з Украіны — соль, тытунь, цукар, хлеб, жывёлу; з Расіі — баваўняныя і шаўковыя тканіны (з Масквы), скураныя і дывановыя вырабы (з Казані), фарфоравы і фаянсавы посуд (са Смаленскай губерні), жалезныя і медныя вырабы тульскіх заводаў.

Спецыялізацыя гандлю: агульнагаспадарчыя, конскія, рыбныя, грыбныя, ягадныя кірмашы. Кантрактавыя кірмашы і лясныя кірмашы. Беларускія кірмашы адрозніваліся паміж сабой спецыялізацыяй гандлю: на адных гандлявалі ў асноўным сельскагаспадарчымі таварамі і прадметамі дробных промыслаў, на другіх — пераважна жывёлай (так званыя скотныя, ці конныя кірмашы), на трэціх — прамысловымі таварамі і прадметамі раскошы. У асобую групу вылучаліся так званыя кантрактныя кірмашы (у Мінску, Пінску, Навагрудку). Асобныя кірмашы былі вядомы продажам вялікай колькасці хлеба. Асенні кірмаш у Парычах (Светлагорскі раён) славіўся гандлем грыбоў, якіх тут за адзін дзень прадавалася на суму да 20 тысяч рублёў.

Сезонныя: восеньскія сельскагаспадарчыя кірмашы, дзе можна

закупіцца бульбай, гароднінай і нарыхтоўкамі на зіму.

Святочныя: прымеркаваныя да буйных фестываляў, напрыклад, "Дажынкі" (свята ўраджаю), або спецыялізаваныя выставы рамеснікаў, як Мінскі "Млын".

Сучасны кірмаш захоўвае галоўную ідэю: гэта месца, дзе можна не толькі выгадна купіць натуральныя тавары, але і адчуць дух беларускіх традыцый, гасціннасці і сапраўднага свята!

Сфера абслугоўвання на кірмашах. Кірмашовы тэатр. Кірмаш як сацыякультурны феномен: гасцяванні сваякоў. Традыцыі правядзення кірмашоў некалькімі вёскамі ў храналагічнай паслядоўнасці.

Пытанні для самаправеркі:

1. Дайце тлумачэнне культурна-гандлёвай з'яве "кірмаш".
2. Знайдзіце ўзаемасувязь свята горада, свята вёскі і кірмаша
3. Якой была спецыялізацыя гандлю і беларускіх кірмашоў.
4. Умовы правядзення фестываля-кірмаша "Дажынкі".

Літаратура

Грамадскі быт і культура сельскага насельніцтва Беларусі / В.К. Бандарчык [і інш.]. – Мінск : Навука і тэхніка, 1993. – 256 с.

Гульні, забавы, ігрышчы / рэдкал.: А.С.Фядосік [і інш.]. – Мінск : Беларус. навука, 1996. – 534 с.

Гуд, П. А. Беларускі кірмаш / П. А. Гуд, Н. І. Гуд. – Мінск : Полымя, 1996. – 268 с.

Махлина, С. Т. Семиотика культуры повседневности : учеб. для студентов высших учебных заведений, обучающихся по гуманитарным направлениям / С. Т. Тевельевна. - 2-е изд., доп. - Москва : Юрайт, 2020. – 253.

Монина, Н. П. История и теория праздничной культуры [Электронный ресурс] : учеб. пособие : в 6 частях [16+] / Н. П. Монина ; Омский государственный университет им. Ф. М. Достоевского. – Омск : Омский государственный университет им. Ф.М. Достоевского (ОмГУ), 2019. – Часть 6. История праздничной культуры России Нового и Новейшего времени. – 220 с. – Режим lоступа: https://biblioclub.ru/index.php?page=book&id=575856

Тэма 16. Шматнацыянальная культура Беларусі. Святочныя традыцыі нацыянальных меншасцей. Міжнародныя фестывалі нацыянальных культур

Нацыянальная культура ёсць сукупнасць матэрыяльных і духоўных каштоўнасцяў, што створаны нацыяй як супольнасцю людзей, што маюць

агульную гісторыю, мову і рысы нацыянальнага характару, на падставе чаго ўсведамляюць сваю адметнасць і непадобнасць да іншых.

Нацыянальная свядомасць – умова захавання і развіцця любой нацыянальнай культуры, бо без яе губляецца сам творца і носьбіт нацыянальнай культуры – народ. Народ, што пазбаўлены нацыянальнай свядомасці, не можа не толькі развіваць, але і наогул мець сваю адметную нацыянальную культуру, бо ён паступова страчвае ўласную гісторыю, мову, апошнія адметныя рысы нацыянальнага характару і памірае.

Нацыянальная культура ствараецца народам праз нацыянальную свядомасць, што ўсталёўваецца і мацуецца на глебе нацыянальнага характару, нацыянальнай мовы і нацыянальнай гісторыі, якія ў сваю чаргу вынікаюць (з рознай ступенню залежнасці) з нацыянальнага генатыпу і фенатыпу народа

На сённяшні дзень у Рэспубліцы Беларусь пражываюць прадстаўнікі 141 нацыянальнасці, функцыянуе больш за 200 грамадскіх арганізацый і іх філіялаў. За межамі Рэспублікі Беларусь пражывае больш за 3,5 мільёнаў беларускіх суайчыннікаў, выхадцаў з Беларусі і іх нашчадкаў, створана і дзейнічае звыш 220 грамадскіх аб'яднанняў беларусаў у краінах былога СССР, Еўропы, Амерыкі, Аўстраліі, Аргенціны, Вялікабрытаніі і г.д.

Згодна з указаннем Савета Міністраў Рэспублікі Беларусь, загадам Міністра культуры «Аб стварэнні Рэспубліканскага цэнтра нацыянальных культур» Міністэрства культуры і друку Рэспублікі Беларусь (№ 291 ад 22.12.1994) быў утвораны Рэспубліканскі цэнтр нацыянальных культур для каардынацыі дзейнасці нацыянальна-культурных аб'яднанняў і суайчыннікаў за мяжой, а таксама для аказання ім арганізацыйна-метадычнай дапамогі.

Асноўная дзейнасць Цэнтра накіравана на працу з нацыянальна-культурнымі грамадскімі аб'яднаннямі, грамадскімі аб'яднаннямі беларусаў замежжа, метадычнае забеспячэнне дзейнасці клубных арганізацый і непрафесійнай (аматарскай) творчасці, бібліятэчная дзейнасць. Святочная карта дыяспар Беларусі. Этнакультурныя і этнаканфесійныя асаблівасці існавання дыяспар на Беларусі. Этнакультурны дыялог паміж дыяспарамі і тытульным этнасам. Традыцыі святкавання навалецця ў этнічных суполках. Традыцыі сумесных святкаванняў у Доме Дружбы. Міжнацыянальныя святкаванні ў культурным цэнтры "Масква". Этьнакультурны фестываль "Вянок Дружбы" ў г. Бабруйск. Роля і месца Фестывалю нацыянальных культур у культурным жыцці Беларусі.

Фестываль нацыянальных культур — гэта цудоўная і ўнікальная магчымасць назіраць сучаснае сузор’е талентаў прадстаўнікоў розных нацыянальнасцей, якія жывуць і працуюць у Беларусі, магчымасць падвядзення вынікаў іх творчай дзейнасці, знаёмства з культурай іншых народаў, пачуццё асабістай значнасці і запатрабаванасці кожнага грамадзяніна нашай дзяржавы.

Фестываль нацыянальных культур з'яўляецца адным з найбуйнейшых фестываляў у Рэспубліцы Беларусь, які сімвалізуе міжнацыянальнальную садружнасць і мір на беларускай зямлі. Падчас гэтага фестывалю кожная нацыянальнасць мае магчымасць раскрыцца ў поўнай меры, данесці да беларускага гледача непаўторную, каларытную культуру свайго народа, пазнаёміць з харавымі калектывамі, традыцыямі, звычаямі, нацыянальнымі кухнямі, цікавымі выставамі. Рэспубліка Беларусь-гэта шматнацыянальная дзяржава. Побач з беларусамі на працягу стагоддзяў жывуць прадстаўнікі каля 140 нацыянальнасцяў: палякі, татары, яўрэі, рускія, літоўцы і г.д функцыянуе больш за 180 грамадскіх арганізацый і іх філіялаў. Сёння ўсе яны развіваюць сваю культуру і традыцыі, вучаць маладое пакаленне мове і гісторыі сваіх продкаў, а фестываль у Гродне дае ім унікальную магчымасць усё сваё майстэрства прадэманстраваць шырокай публіцы. Вялікае грамадскапалітычнае і высокае культурнае значэнне фестывалю надае ўдзел у яго заключных мерапрыемствах кіраўніцтва краіны, прадстаўнікоў дыпламатычнага корпуса, міжнародных арганізацый. Вось ужо дваццаць гадоў фестываль крочыць па беларускай зямлі, з кожным годам знаходзячы новых сяброў і аматараў, і роўных яму па размаху і глыбіні ажыццяўлення пакуль няма нідзе. Кожны з чарговых фестываляў мае свой непаўторны каларыт і асаблівасці, адрозніваецца ад папярэдніх фестываляў.

Пытанні для самаправеркі:

1. Што такое дыяспара.
2. Як вы разумееце паняцце “шматнацыянальная культура”.
3. Пакажыце на прыкладах этнакультурныя і этнаканфесійныя асаблівасці існавання дыяспар на Беларусі.
4. Вызначце каардынуючую ролю Цэнтра нацыянальных культур у развіцці міжнацыянальных адносін на Беларусі.

Літаратура

Беларусы : у 12 т. / НАН Беларусі, Ін-т мастацтвазнаўства, этнаграфіі і фальклору імя К. Крапівы. – Мінск : Беларус. навука. – Т. 6 : Грамадскія традыцыі / В. Ф. Бацяеў [і інш.]. – 2002. – 606 с.

Государственная программа ”Культура Беларуси“ на 2021 – 2025 годы.
Грамадскі быт і культура сельскага насельніцтва Беларусі / В.К. Бандарчык [і інш.]. – Мінск : Навука і тэхніка, 1993. – 256 с.
Кодекс Республики Беларусь о культуре от 20 июля 2016 года № 413-З.
Мальдзіс, А. І. Беларусь у люстэрку мемуарнай літаратуры XVIII стагоддзя: Нарысы быту і звычаяў / А.І. Мальдзіс. – Мінск : Мастацкая літаратура, 1982. – 256 с.
Махлина, С. Т. Семиотика культуры повседневности : учеб. для студентов высших учебных заведений, обучающихся по гуманитарным направлениям / С. Т. Тевельевна. - 2-е изд., доп. - Москва : Юрайт, 2020. – 253.
Монина, Н. П. История и теория праздничной культуры [Электронный ресурс] : учеб. пособие : в 6 частях [16+] / Н. П. Монина ; Омский государственный университет им. Ф. М. Достоевского. – Омск : Омский государственный университет им. Ф.М. Достоевского (ОмГУ), 2019. – Часть 6. История праздничной культуры России Нового и Новейшего времени. – 220 с. – Режим loступа: https://biblioclub.ru/index.php?page=book&id=575856

Тэма 17. Умовы ўзнікнення новых форм святочнай культуры (арт-праект, квэст, перформанс, флэш-моб, хэппенинг, шоу і інш.)

Індустрыя – гэта вытворчасць у вялікіх маштабах, якое шматкроць тиражировано і повторяемое. Індустрыя свята - самастойная галіна (фірмы, якія займаюцца дызайнам, афармленнем, пракатам лімузінаў; фларыстычныя студыі; агенцтва па арганізацыі святаў і забаў і г.д.). Сучасны спецыяліст сёння павінен валодаць уменнем самастойна, творча працаваць, выкарыстоўваючы ўсе сродкі сучасных тэхналогій.

Тэхналогія - гэта сукупнасць метадаў і інструментаў для дасягнення жаданага выніку; у шырокім сэнсе — прымяненне навуковых ведаў для вырашэння практычных задач. Асноўная задача сучасных тэхналогій-гэта ўкараненне наватарскіх, эфектыўных рашэнняў у развіццё ўсіх сфер чалавечай дзейнасці, у тым ліку і ў святочную культуру.

Праблемы індустрыі свята - эканамічныя, творчыя, арганізацыйныя: – расслаенне грамадства, – змена каштоўнасных арыентацый, – рынкавыя адносіны, – жорсткая канкурэнцыя, – адсутнасць вопыту на рынку святочнай індустрыі, – дыктат заказчыкаў, – непрафесіяналізм агенцтваў, – цэнзура, рэжысура масавых дзействаў зводзіцца сёння да відовішча (пасіўнасць), а не свята (актыўнасць).

Рынак – гэта попыт, масавыя святы – гэта адмысловы сегмент рынку, так як святочная культура – частка жыцця чалавека.

Сацыяльны заказ на: - грамадзянска – асобасныя святы і абрады; – святы прафесійнай накіраванасці; – юбілейныя святы рэспублікі, гарадоў, вёсак; – спартыўна – масавыя святы і абрады, – дзіцячыя праекты; - мастацка - гульнявыя і інфармацыйна – забаўляльныя праграмы для падлеткаў; – народныя гулянні; – эстрадныя прадстаўлення; - рэкламнае шоў.

Новае - гэта добра забытае старое: няма зусім новых (інавацыйных) формаў святочнай культуры - усё, што мы выкарыстоўваем сёння, прыйшло да нас з архаічных часоў і антычнай культуры. Прыклады: - святы, урачыстасці, застолля з гутаркамі пра літаратуру, філасофіі, палітыкі і г.д.;- урачыстыя шэсця, гульні, карнавалы, тэатры; - неинституционные формы клубнага жыцця (плошчы, тэрмы (лазні)); - бібліятэкі, відовішчы, форумы, выставы, музеі, балявання, святыя абрады і пахавальныя Балі і г. д. сучасныя ток-шоў – не што іншае, як выступ прамоўцы (н. р. Сакрата) на плошчы ў антычныя часы: пытанне-адказ. Праекты "Сценка на сценку»," Уладар гары " і інш. – не што іншае, як адгалоскі відовішчаў Рыма (паядынкі, баі, спаборніцтвы і г. д.).

Крэатыўна – канцэптуальны падыход да арганізацыі святочнай культуры-гэта падыход максімальна ўлічвае канкрэтыку. "Крэатыў» - гэта «асэнсаванасць», «незвычайнасць», «эксклюзіўнасць», "творчасць". Менавіта ў крэатыўным падыходзе-інавацыйнасць (наваўвядзенне). Паспяховае ажыццяўленне творчых праектаў на сучасным этапе: Навацыйны падыход-навацыя (лац. novatio-змена, абнаўленне): у шырокім сэнсе прымянення-любое якасна новае дадатак або змяненне.

Рэнесанс - адна з культурна-гістарычных эпох, пераломны для гісторыі Еўропы этап паміж сярэднімі стагоддзямі і Новым часам, які заклаў асновы новай еўрапейскай культуры = эпоха Адраджэння баль як прыклад Адраджэння на сучасным этапе адной з формаў святочнай культуры.

Арганізацыя святочнага дзейства: -выкарыстанне дакументальна – мастацкага матэрыялу ў сцэнары;-сцэнарна – рэжысёрскі ход або прыём вядзення мерапрыемства,-спосаб ідэйна – мастацкага ўздзеяння на аўдыторыю; – стварэнне мастацкай вобразнасці прадстаўлення; - выкарыстанне мультымедыйных тэхналогій, тэхнічных сродкаў: святла, гуку, колеру.

Арт-праект – часовае прадпрыемства (праект) у галіне мастацтва, культуры, навукі або адукацыі, якое мае на ўвазе творчасць яго аўтараў. Мастацкі арт-праект – гэта комплексная сістэма рэалізацыі разнастайных відаў і формаў творчай дзейнасці.

Квэст — гэта гульня з сюжэтнай лініяй, якая заключаецца ў

вырашэнні розных галаваломак і лагічных заданняў. На рынку цяпер папулярныя два віды квэстаў: 1. класічны эскейп, дзе ідзе ўпор на лагічнае мысленне і разгадванне загадак. 2. перформанс — квэст з акцёрамі, у асноўным грунтуецца на атрыманні адрэналіну.

Флэшмоб-загадзя спланаваная масавая акцыя, у якой вялікая група людзей з'яўляецца ў грамадскім месцы, выконвае загадзя абумоўленыя дзеянні. Збор удзельнікаў флэш-мобу ажыццяўляецца пры дапамозе электронных сродкаў сувязі. Флэшмоб з'яўляецца разнавіднасцю смартмоба. Смартмоб - "разумны натоўп" - форма самаструктурирующейся сацыяльнай арганізацыі з дапамогай эфектыўнага выкарыстання высокіх тэхналогій.

Хеппенінг – (ад анг. тое, што адбываецца, дзеючае) – форма сучаснага мастацтва, якая ўяўляе сабой дзеянні, падзеі або сітуацыі, якія адбываюцца пры ўдзеле мастака, рэжысёра, але не кантраляваныя ім цалкам. Хеппенинг звычайна ўключае ў сябе імправізацыю і не мае, у адрозненне ад перформансу, выразнага сцэнара.

Пытанні для самаправеркі:

1. Што такое рынак і ндыстрыя свята.
2. Патлумачце паняцце "заказ на свята".
3. Пакажыце на прыкладах ужыванне новых форм святочнай культуры.

Літаратура

Махлина, С. Т. Семиотика культуры повседневности : учеб. для студентов высших учебных заведений, обучающихся по гуманитарным направлениям / С. Т. Тевельевна. - 2-е изд., доп. - Москва : Юрайт, 2020. – 253.

Монина, Н. П. История и теория праздничной культуры [Электронный ресурс] : учеб. пособие : в 6 частях [16+] / Н. П. Монина ; Омский государственный университет им. Ф. М. Достоевского. – Омск : Омский государственный университет им. Ф.М. Достоевского (ОмГУ), 2019. – Часть 6. История праздничной культуры России Нового и Новейшего времени. – 220 с. – Режим loступа: https://biblioclub.ru/index.php?page=book&id=575856

3.ПРАКТЫЧНЫ РАЗДЗЕЛ

3.1 Тэматыка і метадычныя матэрыялы да семінарскіх заняткаў

Семінаркія заняткі № 1
Тэма 1. Дзяржаўныя святы Рэспублікі Беларусь

Пытанні для абмеркавання:

1. Паняцце "дзяржаўнае свята": змест, комплекс рытуалаў, рэгіянальныя адметнасці.
2. Разуменне гісторыі і часовай дынамікі, развіццё і станаўленне беларускага народа як адзінага грамадскага арганізма.
3. Гісторыя, сэнс і структура дзяржаўных свят.
4. Кампаненты абрадава-рытуальнай часткі: вынас сцягоў, дзяржаўнай сімволікі, ганаровы караул, святочнае шэсце, парад, мітынг, ускладанне кветак да мемарыяльных месцаў і месцаў пахаванняў, цырымонія ўрачыстага адкрыцця і закрыцця свята, урадавы канцэрт, святочны салют і інш.
5. Дзяржаўная і гістарычная сімволіка ў сучасных святах.

Семінарскія заняткі № 2
Тэма 2. Свята вёскі

Пытанні для абмеркавання:

1. Гістарычная абумоўленасць свята вёскі.
2. Прастольнае свята.
3. Традыцыя фэстаў (храмавых свят).
4. Кампаненты свята: сумесная праца адміністрацыі, працаўнікоў культуры, святароў пэўнай мясцовасці, праграма свята, удзел жыхароў вёскі, запрошаныя госці свята, конкурс на лепшую сядзібу, узнагароджванне пераможцаў працы, старэйшых жыхароў і г. д.

Семінарскія заняткі № 3
Тэма 3. Святкаванне знакамітых асоб і памятных дат краіны

Пытанні для абмеркавання:

1. Нарматыўна-прававое поле правядзення юбілеяў.
2. Святкаванне юбілеяў выдатных дзеячаў культуры.
3. Святкаванне юбілеяў гарадоў і вёсак.

4. Памятныя даты ААН: спецыяльныя дні, тыдні, гады і дзесяцігоддзі, прысвечаныя пэўнай тэме ці праблематыцы.

Семінарскія заняткі № 4
Тэма 15. Народныя гульнёва-забаўляльныя праграмы: традыцыі і сучаснасць

Пытанні для абмеркавання:

1. Каляндарна-абрадавыя (у адпаведнасці са святамі каляндарнага цыкла) народныя гульнёва-забаўляльныя праграмы.
2. Сямейна-бытавыя (вяселле, радзіны, юбілеі) народныя гульнёва-забаўляльныя праграмы.
3. Праграмы экалагічнай накіраванасці (свята лесу, свята кветак, свята птушак, свята на вадзе).
4. Праграмы, прымеркаваныя да свят беларускай культуры (дзень ведаў, дзень пісьменства, юбілеі памятных гістарычных падзей, свята народнай музыкі, фестываль мастацтваў, свята гумару).
5. Праграмы па узроставым прынцыпе (дзіцячыя, падлеткавыя, маладзёжныя).
6. Праграмы па месцы правядзення (на адкрытым паветры, у памяшканні).
7. Праграмы па сюжэтнай лініі (конкурсныя, драматычныя, творчыя, спартыўныя).
8. Праграмы па характары арганізацыі калектыву (з раздзяленнем на каманды, без раздзялення).

Спіс літаратуры, якая прапануецца да семінарскіх заняткаў:

Асноўная

Махлина, С. Т. Семиотика культуры повседневности : учеб. для студентов высших учебных заведений, обучающихся по гуманитарным направлениям / С. Т. Тевельевна. - 2-е изд., доп. - Москва : Юрайт, 2020. – 253.

1. *Монина,* Н. П. История и теория праздничной культуры: учеб. пособие : в 6 частях / Н. П. Монина ; Омский государственный университет им. Ф. М. Достоевского. – Омск : Омский государственный университет им. Ф.М. Достоевского (ОмГУ), 2019. – Часть 6. История праздничной культуры России Нового и Новейшего времени. – 220 с. – URL: https://biblioclub.ru/index.php?page=book&id=575856 (дата обращения:18.05.2026)

Дадатковая

1. *Котович,* О. В. Сакральный мир традиции. 99 уроков народной культуры / О. Котович, Я. Крук. – Минск : Адукацыя і выхаванне, 2018. – 578 с.

2. Беларускі народны каляндар / аўт.-уклад. А. Ю. Лозка. – Мінск : Полымя, 1993. – 205 с.

4.РАЗДЗЕЛ КАНТРОЛЯ ВЕДАЎ

4.1Арганізацыя самастойнай работы па вучэбнай дысцыпліне “Сучасная святочная культура Беларусі”

Падрыхтоўка, абарона прэзентацыі – самастойная творчая работа студэнта па вучэбнай дысцыпліне «Сучасная святочная культура Беларусі» спрыяе выкарыстанню атрыманых ведаў у практычнай дзейнасці. У творчай рабоце неабходна выкарыстоўваць дакладныя веды аб сучаснай святочнай культуры, уменне карыстацца першакрыніцамі, структурыраваць матэрыял, абавязкова ўключаць фота-, відэаматэрыялы, музычную спадчыну, тэатралізацыю, акцёрскую манеру выкладання.

Тэматыка:

Тэма 1. Гістарычныя асаблівасці свят і абрадаў беларускага народнага календара

1. Узаемасувязь міфа і рытуалу ў працэсе фарміравання сістэмы каляндарных свят.
2. Прыродна-касмічныя асновы фарміравання структуры традыцыйнага календара.
3. Вегетатыўны цыкл збожжавых культур – аснова земляробчага календара беларусаў.
4. Адлюстраванне іншых сфер гаспадарчай дзейнасці ў сістэме традыцыйных каштоўнасцей народнага календара беларусаў: жывёлагадоўля, пчалярства, народная медыцына, розныя віды промыслаў і рамёстваў.
5. Гістарычны дыялог культурна-рэлігійных традыцый: суіснаванне і ўзаемаспалучэнне народнага і хрысціянскага календароў.

(на прыкладах свят і абрадаў беларускага народнага календара)

Тэма 2. Святочная культура беларускай шляхты

1. Сістэма каштоўнасцей (рэлігійная самасвядомасць, этычныя нормы, эстэтычныя густы), на аснове якіх фарміравалася культура шляхецкага саслоўя.
2. Вытокі і развіццё на розных гістарычных этапах паратэатральных дзей шляхецкага саслоўя: тэатралізаваныя шэсці, піры, паляванні, пахаванні.
3. Структура, выразныя сродкі і семантыка дзей канфесійных і свецкіх тэатралізаваных шэсцяў, абрадаў.

4. Асаблівасці, выразныя сродкі і кампазіцыйная пабудова імянін, дзён нараджэнняў і вяселляў прадстаўнікоў беларускай шляхты.

5. Рытуальныя сустрэчы каранаваных асоб, магнатаў.

6. Тэатралізаваныя дзеі паляванняў.

Тэма 3. Станаўленне і развіццё савецкіх масавых свят

1. Фарміраванне савецкага святочнага каляндара.

2. Гісторыя правядзення дэманстрацый у пралетарскія святы. Дэманстрацыі і маёўкі ў 1920–30-я гг. у г.г. Мінск, Віцебск, Магілёў, Гомель.

3. Традыцыі і спецыфіка святкавання дат савецкай гісторыі.

4. Формы савецкай святочнасці: дэманстрацыі, мітынгі, шэсці, канцэрты, жывыя карціны, імправізаваныя суды, тэатралізаваныя карнавалы, харавыя дэкламацыі.

5. Новыя формы масавых урачыстасцяў 1940–70-х гг.

Тэма 4. Сямейна-родавая абраднасць беларусаў на сучасным этапе

1. Змены ў структуры традыцыйных абрадаў пахавання і памінак: страта рэгіянальных асаблівасцей, скарачэнне часу правядзення; спрошчанасць ключавых абрадавых дзеянняў; замена або страта традыцыйнай рытуальнай ежы (куцця); змена ў сімволіцы і каштоўнасцях рытуальнага адзення; фармальнае выкананне сваіх абавязкаў рытуальнымі персанажамі; тэндэнцыя ўніфікацыі; іншакультурныя запазычанасці; інавацыі урбанізаванага асяроддзя.

2. Змены ў структуры традыцыйнага абраду “радзін”: страта рэгіянальных асаблівасцей, скарачэнне часу правядзення; спрошчанасць ключавых абрадавых дзеянняў; замена або страта традыцыйнай рытуальнай ежы (бабіна каша); змена ў сімволіцы і каштоўнасцях рытуальнага адзення; фармальнае выкананне сваіх абавязкаў рытуальнымі персанажамі (хроснымі бацькамі); тэндэнцыя ўніфікацыі; іншакультурныя запазычанасці; інавацыі урбанізаванага асяроддзя.

3. Змены ў структуры традыцыйнага абраду вяселля: страта рэгіянальных асаблівасцей, скарачэнне часу правядзення; спрошчанасць ключавых абрадавых дзеянняў; дубліраванне працэдуры рэгістрацыі шлюбу ў загсе і вянчання ў храме; замена або страта традыцыйнай рытуальнай ежы (каравай); змена ў сімволіцы і каштоўнасцях рытуальнага адзення; фармальнае выкананне сваіх абавязкаў рытуальнымі персанажамі (сватамі, шаферамі); тэндэнцыя ўніфікацыі; іншакультурныя запазычанасці; інавацыі урбанізаванага асяроддзя.

Тэма 5. Ваенна-патрыятычныя святы Рэспублікі Беларусь

1. Ваенна-патрыятычныя святы: змест, комплекс рытуалаў, рэгіянальныя адметнасці пры правядбдзенні.
2. Асноўныя формы правядзення мерапрыемстваў па ваенна-патрыятычным выхаванні.
3. Характарыстыка відовішчных форм: шэсце, парад, дэманстрацыя, гістарычная рэканструкцыя, фестывалі і інш.

Тэма 6. Станаўленне і развіццё прафесійных свят

1. Старажытныя формы прафесійных свят і іх структура.
2. Святы раменнікаў, прысвечаныя хрысціянскім патронам асобных карпарацый (свсв. Кузьма і Дзям'ян – апякун кавалёў, свсв. Пётр і Павел – апякун рыбаловаў і інш.).
3. Святочныя мерапрыемствы ў працоўных калектывах.
4. Арганізацыя традыцыйных і распрацоўка новых абрадава-рытуальных дзей, прысвечаных ушанаванню прафесіі ў сучасным грамадстве.

Тэма 7. Станаўленне і развіццё спартыўных масавых свят

1. Спаборніцтвы ў кантэксце святочнага жыцця старажытнага беларускага горада.
2. Паходжанне і тэндэнцыі развіцця спартыўных гульняў.
3. Баявыя практыкаванні і адзінаборствы як спосаб ваеннай падрыхтоўкі. Рыцарскія турніры: змест, умовы паядынкаў, мастацка-дэкаратыўнае вырашэнне, артыбутыка. Традыцыі правядзення турніра «Кароль курка» ў Слуцку, Нясвіжы, Быхаве (сярэдзіна XVII–XVIII ст.).
4. Конныя каруселі ў замках і кадэцкіх корпусах Нясвіжа, Слуцка, Шклова, Гродна.
5. Рытуал адкрыцця, мастацкае афармленне, гульнявы змест конных каруселяў. Кірмашовыя спартыўныя забавы.
6. Сучасныя спартыўныя святы.
7. Алімпійскія, паралімпійскія гульні.

Тэма 8. Свята горада

1. Значэнне традыцый гарадской культуры Беларусі.
2. Святкаванне юбілеяў заснавання беларускіх гарадоў. Прастора і час свята.
3. Асноўныя сімвалы свята: герб, сцяг, гімн.

4. Гісторыя горада, лёс яго жыхароў і гістарычны ландшафт – аснова рэжысёрскай задумы.
5. Святкаванне юбілеяў выдатных дзеячаў культуры, памятных дат.
6. Памятныя даты ААН: спецыяльныя дні, тыдні, гады і дзесяцігоддзі, прысвечаныя пэўнай тэме ці праблематыцы.

Тэма 9. Беларускі кірмаш

1. Генезіс кірмашу і этымалогія назвы.
2. З'яўленне і распаўсюджванне кірмашу на тэрыторыі Беларусі.
3. Спецыялізацыя гандлю: агульнагаспадарчыя, конскія, рыбныя, грыбныя, ягадныя кірмашы.
4. Кантрактавыя кірмашы і лясныя кірмашы.
5. Сфера абслугоўвання на кірмашах.
6. Кірмашовы тэатр.
7. Кірмаш як сацыякультурны феномен: гасцяванні сваякоў.
8. Традыцыі правядзення кірмашоў некалькімі вёскамі ў храналагічнай паслядоўнасці.

Тэма 10. Шматнацыянальная культура Беларусі. Святочныя традыцыі нацыянальных меншасцей

1. Святочная карта дыяспар Беларусі.
2. Этнакультурныя і этнаканфесійныя асаблівасці існавання дыяспар на Беларусі.
3. Этнакультурны дыялог паміж дыяспарамі і тытульным этнасам.
4. Традыцыі святкавання навалецця ў этнічных суполках.
5. Этнакультурны фестываль "Вянок Дружбы" ў г. Бабруйск.
6. Роля і месца Фестывалю нацыянальных культур у культурным жыцці Беларусі.
7. Каардынуючая роля Цэнтра нацыянальных культур у развіцці міжнацыянальных адносін на Беларусі.

Спіс літаратуры, якая прапануецца да самастойнай работы:

Асноўная

Котович, О. В. Сакральный мир традиции. 99 уроков народной культуры / О. Котович, Я. Крук. – Минск : Адукацыя і выхаванне, 2018. – 578 с.

Кодекс Республики Беларусь о культуре от 20 июля 2016 года № 413-З.

Махлина, С. Т. Семиотика культуры повседневности : учеб. для

студентов высших учебных заведений, обучающихся по гуманитарным направлениям / С. Т. Тевельевна. - 2-е изд., доп. - Москва : Юрайт, 2020. – 253.

Монина, Н. П. История и теория праздничной культуры [Электронный ресурс] : учеб. пособие : в 6 частях [16+] / Н. П. Монина ; Омский государственный университет им. Ф. М. Достоевского. – Омск : Омский государственный университет им. Ф.М. Достоевского (ОмГУ), 2019. – Часть 6. История праздничной культуры России Нового и Новейшего времени. – 220 с. – Режим loступа: https://biblioclub.ru/index.php?page=book&id=575856

Дадатковая

Беларусы : у 12 т. / НАН Беларусі, Ін-т мастацтвазнаўства, этнаграфіі і фальклору імя К. Крапівы. – Мінск : Беларус. навука. – Т. 5 : Сям'я / В.К. Бандарчык [і інш.]. – 2001. – 375 с.

Беларусы : у 12 т. / НАН Беларусі, Ін-т мастацтвазнаўства, этнаграфіі і фальклору імя К. Крапівы. – Мінск : Беларус. навука. – Т. 6 : Грамадскія традыцыі / В. Ф. Бацяеў [і інш.]. – 2002. – 606 с.

Беларуская вуснапаэтычная творчасць: падруч. для студэнтаў філал. спец. ВНУ / К.П. Кабашнікаў [і інш.]. – 2-е выд., перапрац. – Мінск: Лексіс, 2000. – 512 с.

Беларуская міфалогія : энцыкл. слоўнік / рэдкал.: С. Санько (гал. рэд.) [і інш.] ; склад. І. Клімковіч. – 2-е выд., дап. – Мінск : Беларусь, 2006. – 599 с.

Беларускі фальклор: хрэстаматыя / склад. К.П. Кабашнікаў [і інш.]. – Мінск: Вышэйшая школа, 1985. – 749 с.

Беларускі фальклор: энцыклапедыя: у 2 т. / рэдкал.: Г.П.Пашкоў (гал. рэд.) [і інш.]. – Мінск: БелЭН, 2005–2006.

Беларусы: Т. 7: Вусная паэтычная творчасць / НАНБ; Г. А. Барташэвіч, [і інш.]; рэдкал.: В.М. Бялявіна[і інш.]. – 2004. – 586 с.

Беларускі народны каляндар / аўт.-уклад. А. Ю. Лозка. – Мінск : Полымя, 1992. – 205 с.

Валодзіна, Т.В. Семантыка рэчаў ў духоўнай спадчыне беларусаў / Т.В. Валодзіна. – Мінск, 1999. –160 с.

Государственная программа ”Культура Беларуси“ на 2021 – 2025 годы.

Грамадскі быт і культура сельскага насельніцтва Беларусі / В.К. Бандарчык [і інш.]. – Мінск : Навука і тэхніка, 1993. – 256 с.

Гульні, забавы, ігрышчы / рэдкал.: А.С.Фядосік [і інш.]. – Мінск : Беларус. навука, 1996. – 534 с.

Гуд, П. А. Ад Каляд да Пакроваў / П. А. Гуд ; рэд.-склад. Л. І. Жук. – Мінск : Красіка-Прынт, 2000. – 223 с. – (Беларусь святочная).

Гуд, П. А. Беларускі купальскі комплекс і семантыка абрадавых дзей / П. А. Гуд. – Мінск : Тэхнапрынт, 1999. – 221 с.

Гуд, П. А. Беларускі кірмаш / П. А. Гуд, Н. І. Гуд. – Мінск : Полымя, 1996. – 268 с.

Жыцця адвечны лад. Беларускія народныя прыкметы і павер'і / уклад., прадм. і пер. У. Васілевіча. – Мінск : Мастац. літ., 1998. – Кн. 2. – 607 с.

Земляробчы каляндар: абрады і звычаі / Акад. навук БССР, Ін-т мастацтвазнаўства, этнаграфіі і фальклору; [рэд. кал.: В. К. Бандарчык, К. П. Кабашнікаў, А. С. Фядосік (гал. рэд.) ; уклад., класіфікацыя, сіст. матэрыялаў і камент. А. І. Гурскага; уступ. арт. А. І. Гурскага, А. С. Ліса]. – Мінск : Навука і тэхніка, 1990. – 405 с.

Зямля стаіць пасярод свету… / уклад., прадм., пераклад, бібл. У. Васілевіча. – Мінск : Маст. літ., 1996. – 591 с. – (Беларускія народныя прыкметы і павер'і ; кн. 1.)

Зямная дарога ў вырай/ уклад., прадм., пер. У. Васілевіча. – Мінск : Маст. літ., 1999. – 654 с. – (Беларускія народныя прыкметы і павер'і ; кн. 3.)

Каляндарна-абрадавая паэзія / А. С. Ліс, А. І. Гурскі, В. М. Шарая, У. М. Сівіцкі ; Нац. акад. навук Беларусі, Ін-т мастацтвазнаўства, этнаграфіі і фальклору імя К. Крапівы ; навук. рэд.А. С. Фядосік. – Мінск : Беларус. навука, 2001. – 515 с.

Катовіч, А. Веснавыя святы : навук.-папуляр. выд. : у 2 кн. / А. Катовіч, Я. Крук.– Мінск : Мастац. літ., 2005. – Кн. 1. – 359 с.

Катовіч, А. Веснавыя святы : навук.-папуляр. выд. : у 2 кн. / А. Катовіч, Я. Крук.– Мінск : Мастац. літ., 2005. – Кн. 2. – 413 с.

Катовіч, А. Зімовыя святы : навук.-папуляр. выд. / А. Катовіч, Я. Крук. – Мінск : Мастац. літ., 2004. – 119 с.

Катовіч, А. Летнія святы : навук. выд. : у 2 кн. / А. Катовіч, Я. Крук.– Мінск : Адукацыя і выхаванне, 2009. – Кн. 1. – 368 с.

Катовіч, А. В. Мікольская “Свяча” – феномен абрадавай практыкі беларусаў (в. Чарапы Шклоўскага раёна Магілёўскай вобласці) / Аксана Катовіч, Янка Крук. – Мінск : Інбелкульт, 2013. – 93 с.

Котович, О. В. Белорусская свадьба в пространстве традиционной культуры / О. Котович, Я. Крук. – Минск : Адукацыя і выхаванне, 2012. – 848 с.

Крук, І. І. Следам за сонцам: Бел.нар.каляндар: Дапаможнік для педагогаў дзіцячых дашк. установ / І.І. Крук. – Мінск : Ураджай, 1998. – 216

с.

Крук, Я. Сімволіка беларускай народнай культуры : навук. выд. / Я. Крук. – Мінск : Беларусь, 2011. – 430 с.

Кухаронак, Т. Маскі ў каляндарнай абраднасці беларусаў / Т. Кухаронак. – Мінск : Ураджай, 2001. – 238 с.

Лозка, А. Беларуская батлейка. Каляндарныя і абрадавыя гульні / А. Лозка. – Мінск : Тэхналогія, 1997. – 183 с.

Мальдзіс, А. І. Беларусь у люстэрку мемуарнай літаратуры XVIII стагоддзя: Нарысы быту і звычаяў / А.І. Мальдзіс. – Мінск : Мастацкая літаратура, 1982. – 256 с.

Міфалогія беларусаў : энцыкл. слоўн. / склад.: І. Клімковіч, В. Аўтушка; навук. рэд. : Т. Валодзіна, С. Санько. – Мінск : Беларусь, 2011. – 607 с.

Народны тэатр / уклад. М.А. Каладзінскі. – Мінск: Беларус. навука, 2004. – 554с.

Народная культура Беларусі: энцыкл. даведнік / рэд. В.С. Цітоў. – Мінск : БелЭН, 2002. – 431 с.

Сержпутоўскі, А. К. Прымхі і забабоны беларусаў-палешукоў / А. К. Сержпутоўскі. – Мінск : Універсітэцкае, 1998. – 302 с.

Традыцыйная мастацкая культура беларусаў: у 6 т. / Т. Б. Варфаламеева, В. І. Басько, М. А. Козенка [і інш.]. – Мінск : Беларуская навука, 2001–2010. – Т. 1 : Магілёўскае Падняпроўе, 2001. – 797 с.

Традыцыйная мастацкая культура беларусаў: у 6 т. / Т. Б. Варфаламеева, А. М. Боганева, М. А. Козенка [і інш.]. – Мінск : Беларуская навука, 2001 –2010. – Т. 2 : Віцебскае Падзвінне, 2004. – 910 с.

Традыцыйная мастацкая культура беларусаў: у 6 т. / аўт. ідэі Т.Б. Варфаламеева; агул. рэд. Т. Б. Варфаламеева. – Т. 3: Гродзенскае Панямонне. У 2 кн. Кн. 1 / В. І. Басько [і інш.]. – Мінск : Выш. шк., 2006. – 608 с.

Традыцыйная мастацкая культура беларусаў: у 6 т. / аўт. ідэі Т.Б. Варфаламеева; агул. рэд. Т. Б. Варфаламеева. – Т. 3: Гродзенскае Панямонне. У 2 кн. Кн. 2 / А. М. Боганева [і інш.]. – Мінск : Выш. шк., 2006. – 736 с.

Традыцыйная мастацкая культура беларусаў: у 6 т. / аўт. ідэі Т.Б. Варфаламеева; агул. рэд. Т. Б. Варфаламеева. – Т. 4: Брэсцкае Палессе. У 2 кн. Кн. 2 / А. М. Боганева [і інш.]. – Мінск: Выш. шк., 2009. – 863 с.

Традыцыйная мастацкая культура беларусаў: у 6 т. / аўт. ідэі Т.Б. Варфаламеева; агул. рэд. Т. Б. Варфаламеева. – Т. 5: Цэнтральная

Беларусь. У 2 кн. Кн. 1 / В. И. Басько [і інш.]. – Мінск: Выш. шк., 2010. – 847 с.

Цітоў, А. К. Гарадская геральдыка Беларусі / А. К. Цітоў. – Мінск : Полымя, 1989. – 207 с.

Фядотаў, А.Г. Свята беларускага пісьменства ў школе / А.Г. Фядотаў. – Мінск : Беларуская навука, 2000. – 56 с.

Пералік рэкамендуемых сродкаў дыягностыкі

Для кантролю за засваеннем студэнтамі вучэбнага матэрыялу выкарыстоўваюцца метады вуснай дыягностыкі ведаў (апытанне, рэфератыўнае паведамленне, даклад); метады практычнай дыягностыкі (падрыхтоўка прэзентацый. напісанне сцэнарных планаў, сцэнарыяў і рэжысёрскіх задум, пастаноўка нумароў, эпізодаў).

Дыягностыка кампетэнцый студэнтаў ажыццяўляецца з дапамогай вуснага апытання студэнтаў; правядзення практыкумаў і іншых творчых заняткаў.

4.2 Спіс асноўных пытанняў да экзамена па дысцыпліне “Сучасная святочная культура Беларусі”

1. Дзяржаўная праграма “Культура Беларусі” як вызначэнне стратэгічных кірункаў культурнага будаўніцтва ў Рэспубліцы Беларусь
2. Святочная культура: культурна-гістарычныя і сацыяльна-псіхалагічныя аспекты.
3. Трансфармацыя сучаснай святочнай культуры ў кантэксце працэсаў глабалізацыя.
4. Свята як сацыяльны і культурны феномен.
5. Гістарычныя асаблівасці свят і абрадаў беларускага народнага календара.
6. Гістарычны дыялог культурна-рэлігійных традыцый: суіснаванне і ўзаемаспалучэнне народнага і хрысціянскага календароў.
7. Святочная культура беларускай шляхты
8. Станаўленне і развіццё савецкіх масавых свят
9. Традыцыі і спецыфіка святкавання дат савецкай гісторыі.
10. Новыя формы масавых урачыстасцяў 1940–70-х гг.
11. Сямейна-родавая абраднасць беларусаў на сучасным этапе.
12. Тэндэнцыя ўніфікацыі, іншакультурныя запазычанасці, інавацыі урбанізаванага асяроддзя сямейна-родавай абраднасці беларусаў.
13. Дзяржаўныя святы Рэспублікі Беларусь
14. Кампаненты абрадава-рытуальнай часткі дзяржаўных свят.
15. Дзяржаўная і гістарычная сімволіка ў сучасных святах.
16. Ваенна-патрыятычныя святы Рэспублікі Беларусь.
17. Асноўныя формы правядзення мерапрыемстваў па ваенна-патрыятычным выхаванні.
18. Станаўленне і развіццё прафесійных свят.
19. Станаўленне і развіццё спартыўных масавых свят.
20. Паходжанне і тэндэнцыі развіцця спартыўных гульняў.
21. Значэнне традыцый гарадской культуры Беларусі.
22. Свята вёскі: гістарычная абумоўленасць свята.
23. З’яўленне і распаўсюджванне кірмашу на тэрыторыі Беларусі.
24. Святкаванне знакамітых асоб і памятных дат краіны.
25. Памятныя даты ААН: спецыфіка, класіфікацыя, мэта, умовы.
26. Народныя гульнёва-забаўляльныя праграмы: традыцыі і сучаснасць.
27. Праграмы экалагічнай накіраванасці.
28. Праграмы, прымеркаваныя да свят беларускай культуры.
29. Шматнацыянальная культура Беларусі. Святочныя традыцыі нацыянальных меншасцей.

30. Каардынуючая роля Цэнтра нацыянальных культур у развіцці міжнацыянальных адносін на Беларусі.

5.ДАПАМОЖНЫ РАЗДЗЕЛ

Установа адукацыі
«Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт культуры і мастацтваў»

ЗАЦВЯРДЖАЮ
Рэктар універсітэта
_____________Н. В. Карчэўская
_________________2026 г.
Рэгістрацыйны № ВД-___ /эвуч.

СУЧАСНАЯ СВЯТОЧНАЯ КУЛЬТУРА БЕЛАРУСІ

Вучэбная праграма
установы вышэйшай адукацыі па вучэбнай дысцыпліне
для спецыяльнасці 6-05-0215-04 рэжысура прадстаўленняў і святаў

2026

Вучэбная праграма складзена на аснове адукацыйнага стандарту агульнай вышэйшай адукацыі па спецыяльнасці 6-05-0215-04 Рэжысура прадстаўленняў і свят, зацверджанага пастановай Міністэрства адукацыі Рэспублікі Беларусь 21.08.2023 № 270; вучэбнага плана па спецыяльнасці 6-05-0215-04 Рэжысура прадстаўленняў і свят

СКЛАДАЛЬНІК:

А.В. Катовіч, дацэнт кафедры рэжысуры ўстановы адукацыі «Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт культуры і мастацтваў», кандыдат культуралогіі, дацэнт.

РЭЦЭНЗЕНТЫ:

Т.Ф. Сухоцкая, дацэнт кафедры культуралогіі ўстановы адукацыі «Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт культуры і мастацтваў», кандыдат культуралогіі, дацэнт.

А.І. Цяпкова, старшы навуковы супрацоўнік аддзела экалогіі традыцыйнай культуры ДНУ «Цэнтр даследаванняў беларускай культуры, мовы і літаратуры НАН Беларусі», кандыдат гістарычных навук, дацэнт.

РЭКАМЕНДАВАНА ДА ЗАЦВЯРДЖЭННЯ:

кафедрай рэжысуры ўстановы адукацыі «Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт культуры і мастацтваў» (пратакол № 8 ад 23.04.2026);
саветам факультэта ўстановы адукацыі «Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт культуры і мастацтваў» (пратакол № _ ад __________ 2026).

ТЛУМАЧАЛЬНАЯ ЗАПІСКА

Вучэбная дысцыпліна «Сучасная святочная культура Беларусі» – адна са спецыяльных дысцыплін, выкладанне якой накіравана на падрыхтоўку высокакваліфікаваных спецыялістаў у галіне святочнай культуры, і з’яўляецца адной з вучэбных дысцыплін адукацыйнага модуля «Святочная культура Беларусі».

Змест дысцыпліны пабудаваны ў логіцы непасрэднай сувязі з вывучэннем такіх спецыяльных дысцыплін, як «Гісторыя свят», «Тэхналогія стварэння свят», «Мастацка-дэкаратыўнае рашэнне свят», «Рэжысура фальклорных прадстаўленняў», «Рэжысура дзяржаўных спецыяльных мерапрыемстваў», «Рэжысура масавых відовішчаў і святаў на адкрытых пляцоўках» і інш. Выкладанне дысцыпліны ва ўзаемасувязі з іншымі дазваляе ў поўнай меры сфарміраваць у студэнтаў глыбокія веды і практычныя навыкі, неабходныя для пошуку шляхоў вырашэння творчых праблем увасаблення святочных дзеянняў на сучасным этапе.

Мэта выкладання вучэбнай дысцыпліны «Сучасная святочная культура Бел
этнасу на сучасным этапе развіцця грамадства.

Задачы вучэбнай дысцыпліны:

– вызначыць духоўныя, маральныя, пазнавальныя і выхаваўчыя аспекты традыцыйных рытуальна-абрадавых практык беларускага народа ў працэсе фарміравання і развіцця сучаснай святочнай культуры Беларусі;

– раскрыць шляхі міжпакаленнай пераемнасці каляндарных і сямейна-родавых абрадаў ва ўмовах існавання традыйнага грамадства;

– вызначыць адукацыйна-выхаваўчы патэнцыял святочных традыцый беларусаў у працэсе супрацьстаяння сусветнай глабалізацыі і фарміравання нацыянальнай ідэнтычнасці сучаснай асобы;

– раскрыць спецыфіку і перспектывы суіснавання і ўзаемадапаўнення традыцыйнай духоўнай спадчыны і сучасных святочных традыцый народа;

– паказаць асноўныя тэндэнцыі фарміравання сучаснай святочнай культуры Беларусі;

– раскрыць асаблівасці суіснавання традыцыйных, сучасных гарадскіх і вясковых святочных практык;

– раскрыць духоўны патэнцыял сістэмы дзяржаўных святкаванняў у працэсе фарміравання патрыятызму, гістарычнай памяці, нацыянальнай самасвядомасці сучаснага грамадзяніна Беларусі;

– раскрыць духоўна-эстэтычны патэнцыял прафесійных свят у працэсе фарміравання карпаратыўнай этыкі, павагі да сямейных дынастый, стымулявання развіцця прафесійных кампетэнцый;

– стымуляваць пошукі шляхоў самастойнага вырашэння творчых праблем у працэсе ўвасаблення святочных дзействаў.

У выніку засваення вучэбнай дысцыпліны студэнт павінен:

ведаць:

– асновы традыцыйнай святочнай культуры беларусаў;

– структурна-функцыянальныя аспекты фарміравання сучасных рытуальна-абрадавых практык;

– накірункі, тэндэнцыі і перспектывы фарміравання свят сучаснай культуры Беларусі;

– тэхналогіі і модулі працэсу падрыхтоўкі сучасных святочных цырыманіялаў;

умець:

– раскрыць логіку і паслядоўнасць паэтапнай распрацоўкі сцэнарнага плана святочнай імпрэзы;

– выкарыстоўваць псіхолага-педагагічныя прыёмы згуртавання творчага калектыву і размяркоўваць напрамкі дзейнасці удзельнікаў у адпаведнасці з мэтай і задачамі творчага праекта;

валодаць:

– навыкамі карыстання навуковай і даведачнай літаратурай для стварэння ўласнай базы даных аб святах і абрадах сучаснай святочнай культуры;

– методыкай раскрыцця кожнай функцыянальнай складовай рытуальна-абрадавых комплексаў сучаснай святочнай культуры.

Падчас засваення дысцыпліны «Сучасная святочная культура Беларусі» прапан пасьпяхова выкарыстоўваць у сваёй практычнай дзейнасці.

На засваенне вучэбнай дысцыпліны «Сучасная святочная культура Беларусі», экзамен.

ЗМЕСТ ВУЧЭБНАГА МАТЭРЫЯЛУ

Уводзіны. Дзяржаўная праграма “Культура Беларусі” як вызначэнне стратэгічных кірункаў культурнага будаўніцтва ў Рэспубліцы Беларусь

Прадмет, мэта, задачы курса. Прыярытэтныя напрамкі палітыкі дзяржавы ў вобласці культурнага будаўніцтва: фарміраванне гістарычнай памяці беларускай народа, захаванне яго нацыянальна-культурнай самабытнасці шляхам папулярызацыі каштоўнасцей матэрыяльнай і нематэрыяльнай культурнай спадчыны; актыўнае далучэнне сучаснага пакалення моладзі да працэсаў захавання і развіцця культурнага патэнцыялу краіны з мэтай усебаковай рэалізацыі творчага патэнцыялу кожнай асобы; усебаковае спрыянне захаванню нацыянальна-культурнай ідэнтычнасці беларускай дыяспары. Кодэкс Рэспублікі Беларусь аб культуры (2016): стварэнне на базе існуючых прававых інстытутаў адзінага механізму рэгулявання адносін у сферы культуры. Напрамкі праграмы: 1. Культурная спадчына; 2. Мастацтва і творчасць; 3. Функцыянаванне і інфраструктура сферы культуры; 4. Беларусы ў сусвеце; 5. Архівы Беларусі.

Тэма 1. Станаўленне і стратэгічныя праблемы развіцця сучаснай святочнай культуры

Свята як сацыяльны і культурны феномен. Кансалідуючая функцыя спрадвечных і сучасных культурных традыцый. Святочная культура – асоба, соцыум – з’явы адзінай інфармацыйна-сэнсавай прасторы, якія характарызуюцца складанымі палітычнымі, гістарычнымі, культурнымі, рэлігійнымі, прыродна-геаграфічнымі і іншымі аспектамі развіцця грамадства. Канстытуіруючая роля традыцыйных і масавых свят у жыцці соцыуму. Святы як інстытуалізацыя дзяржаўнасці суверэннай Беларусі, адлюстраванне важных этапаў гістарычнага станаўлення нацыі. Новыя цырыманіялы і відовішчы, звязаныя са спецыфікай дзяржаўнага будаўніцтва (Дзень Незалежнасці, Рэспубліканскі фестываль-кірмаш “Дажынкі” і інш.).

Тэма 2. Сучасная святочная культура ў кантэксце працэсаў глабалізацыі, формы і фарматы

Складаныя глабалізацыйныя працэсы і паступовае размыванне унікальнасці этнанацыянальнай духоўнай спадчыны. Камерцыяналізацыя

працэсаў развіцця сучаснай святочнай культуры. Тэндэнцыя разбурэння традыцыйных лакальных культур, абумоўленая ўвядзеннем адзіных культурных сімвалаў, практык і каштоўнасцей, стандартызацыяй эканамічнага ўзаемадзеяння і высокім узроўнем развіцця тэхнічнага прагрэсу. Тэндэнцыі трансфармацыі святочнай культуры ў адпаведнасці з працэсамі урбанізацыі, міжэтнічных міграцый. Каштоўнасныя канцэпты сучаснай сістэмы святкаванняў.

Тэма 3. Абумоўленасць узнікнення традыцый святкавання дзяржаўных святаў

Гістарычная абумоўленасць узнікнення традыцыі святкавання дзяржаўных святаў. Дамінуючая палітычная ідэалогія краіны. Разуменне гісторыі і часовай дынамікі, развіццё і станаўленне беларускага народа як адзінага грамадскага арганізма.

Гісторыя, сэнс і структура дзяржаўных свят. Кампаненты абрадава-рытуальнай часткі: вынас сцягоў, дзяржаўнай сімволікі, ганаровы караул, святочнае шэсце, парад, мітынг, ускладанне кветак да мемарыяльных месцаў і месцаў пахаванняў, цырымонія ўрачыстага адкрыцця і закрыцця свята, урадавы канцэрт, святочны салют і інш. Узбагачэнне сродкаў святочных відовішчаў і афармлення.

Дзяржаўная і гістарычная сімволіка ў сучасных святах.

Тэма 4. Асаблівасці арганізацыі свят і абрадаў беларускага народнага календара на сучасным этапе

Асноўныя гістарычныя, культурныя і сацыяльныя аспекты фарміравання святочных комплексаў беларускага народнага календара. Узаемасувязь міфа і рытуалу ў працэсе фарміравання сістэмы каляндарных свят. Прыродна-касмічныя асновы фарміравання структуры традыцыйнага календара. Вегетатыўны цыкл збожжавых культур – аснова земляробчага календара беларусаў. Адлюстраванне іншых сфер гаспадарчай дзейнасці ў сістэме традыцыйных каштоўнасцей народнага календара беларусаў: жывёлагадоўля, пчалярства, народная медыцына, розныя віды промыслаў і рамёстваў. Гістарычны дыялог культурна-рэлігійных традыцый: суіснаванне і ўзаемаспалучэнне народнага і хрысціянскага календароў.

Тэма 5. Святочная культура беларускай шляхты. Рэнесанс святочнай формы культуры "баль"

Складанасць працэсу саслоўнага афармлення беларускай шляхты ў XIV –XVI стст. Сістэма каштоўнасцей (рэлігійная самасвядомасць, этычныя нормы, эстэтычныя густы), на аснове якіх фарміравалася

культура шляхецкага саслоўя. Вытокі і развіццё на розных гістарычных этапах паратэатральных дзей шляхецкага саслоўя: тэатралізаваныя шэсці, піры, паляванні, пахаванні. Структура, выразныя сродкі і семантыка дзей канфесійных і свецкіх тэатралізаваных шэсцяў, абрадаў. Асаблівасці, выразныя сродкі і кампазіцыйная пабудова імянін, дзён нараджэнняў і вяселляў прадстаўнікоў беларускай шляхты. Рытуальныя сустрэчы каранаваных асоб, магнатаў. Тэатралізаваныя дзеі паляванняў.

Тэма 6. Станаўленне і развіццё савецкіх масавых свят

Гісторыя навуковага асэнсавання святочнай культуры СССР. Савецкі святочны каляндар. Гістарычная міфалагізацыя савецкіх святаў. Своеасаблівае пераасэнсаванне рэлігійнай і сялянскай абраднасці. Класіфікацыя свят ў СССР.

Правілы правядзення дэманстрацый у пралетарскія святы. Дэманстрацыі і маёўкі. Традыцыі і спецыфіка святкавання дат савецкай гісторыі. Дэманстрацыі, мітынгі, шэсці, канцэрты, жывыя карціны, імправізаваныя суды, тэатралізаваныя карнавалы, харавыя дэкламацыі як формы паяднання інфармацыйна-прапагандысцкага матэрыялу з мастацкай вобразнасцю.

Новыя формы масавых урачыстасцяў 1940–70-х гг. Віды фестываляў. Святы прафесій. Дзіцячыя, юнацкія і моладзевыя святы. Тэатралізаваныя мастацка-спартыўныя прадстаўленні. Сінтэтычны характар як вызначальная рыса новых форм масавых урачыстасцей. Асаблівасці ўпрыгожвання вуліц і плошчаў.

Тэма 7. Сямейна-родавая абраднасць беларусаў на сучасным этапе. Кансалідуючая роля рэспубліканскіх конкурсаў “Жанчына года” і “Сям’я года”

Новае афармленне традыцыйных абрадаў жыццёвага цыклу. Параўнальны аналіз традыцыйных і сучасных абрадавых дзеянняў беларускага вяселля, пахавання, радзін. Змены ў структуры традыцыйных абрадаў: страта рэгіянальных асаблівасцей, скарачэнне часу правядзення; спрошчанасць ключавых абрадавых дзеянняў; дубліраванне працэдуры рэгістрацыі шлюбу ў загсе і вянчання ў храме; замена або страта традыцыйнай рытуальнай ежы (куцця, каравай, бабіна каша); змена ў сімволіцы і каштоўнасцях рытуальнага адзення; фармальнае выкананне сваіх абавязкаў рытуальнымі персанажамі (сватамі, шаферамі, хроснымі бацькамі); тэндэнцыя ўніфікацыі; іншакультурныя запазычанасці; інавацыі урбанізаванага асяроддзя.

Тэма 8. Грамадская запатрабаванасць гістарычных і ваенных рэканструкцый на сучасным этапе

Ваенна-патрыятычныя святы. Ваенна-патрыятычнае выхаванне дзяцей і моладзі, накіраванае на фарміраванне патрыятычнай свядомасці, пачуцця вернасці сваёй Айчыне, гатоўнасці да выканання задач па забеспячэнні абароны Айчыны. Асноўныя формы правядзення мерапрыемстваў па ваенна-патрыятычным выхаванні: урокі мужнасці, дні воінскай славы, мерапрыемствы па ўвекавечанні памяці загінуўшых у барацьбе за незалежнасць нашай Радзімы (штогадовая Вахта памяці каля Вечнага агню 9 мая, добраўпарадкаванне воінскіх пахаванняў і інш.), сустрэчы з ветэранамі і аказанне ім шэфскай дапамогі, тэматычныя экскурсіі ў музеі і воінскія часці, прагляд і абмеркаванне кінафільмаў ваеннай тэматыкі, квэст-гульні, спартыўна-масавыя мерапрыемствы (ваенна-спартыўныя гульні «Зарнічка», «Зарніца», спартакіяда дапрызыўнай моладзі) і іншыя патрыятычныя праекты і конкурсы. Характарыстыка відовішчных форм: шэсце, парад, дэманстрацыя, гістарычная рэканструкцыя, фестывалі і інш.

Тэма 9. Станаўленне, развіццё і сацыякультурная значнасць прафесійных свят

Генезіс прафесійных свят. Старажытныя формы прафесійных свят і іх структура. Святы рамеснікаў, прысвечаныя хрысціянскім патронам асобных карпарацый (свсв. Кузьма і Дзям'ян – апякун кавалёў, свсв. Пётр і Павел – апякун рыбаловаў і інш.).

Святочныя мерапрыемствы ў працоўных калектывах. Роля грамадскіх арганізацый. Прафесійныя дні і святы. Карпаратыўныя святы. Выкарыстанне спецыфічных знакаў і сімвалаў. Арганізацыя традыцыйных і распрацоўка новых абрадава-рытуальных дзей, прысвечаных ушанаванню прафесіі ў сучасным грамадстве.

Тэма 10. Мастацка-спартыўныя відовішчы агульнасусветнага і рэспубліканскага ўзроўню

Спаборніцтвы ў кантэксце святочнага жыцця старажытнага беларускага горада. Паходжанне і тэндэнцыі развіцця спартыўных гульняў. Баявыя практыкаванні і адзінаборствы як спосаб ваеннай падрыхтоўкі. Рыцарскія турніры: змест, умовы паядынкаў, мастацка-дэкаратыўнае вырашэнне, артыбутыка. Традыцыі правядзення турніра «Кароль курка» ў Слуцку, Нясвіжы, Быхаве (сярэдзіна XVII–XVIII ст.). Конныя каруселі ў замках і кадэцкіх корпусах Нясвіжа, Слуцка, Шклова, Гродна. Рытуал адкрыцця, мастацкае афармленне, гульнявы змест конных каруселяў.

Кірмашовыя спартыўныя забавы.

Сучасныя спартыўныя святы. Алімпійскія, паралімпійскія гульні.

Тэма 11. Роля музычных і творчых фестываляў і конкурсаў у сучаснай святочнай культуры

“Праз мастацтва – да міра і ўзаемапаразумення” – дэвіз Міжнароднага фестываля мастацтваў “Славянскі базар ў Віцебску”. Славянскія краіны-заснавальніцы. Праграма фестывалю: міжнародны конкурс маладых выканаўцаў эстраднай песні, міжнародны дзіцячы музычны конкурс; гала- канцэрты майстроў мастацтваў Беларусі, Расіі і Украіны, канцэртныя праграмы «зорак» эстрады, выставы, кірмашы, майстар-класы і інш.

Міжнародныя фестывалі дзіцячай творчасці “Залатая пчолка” (г. Магілёў). Перадумовы стварэння фестываля. Праграма фестываля, умовы конкурсаў. Узнагароды.

Гісторыя ўзнікнення штогадовага міжнароднага музычнага фестываля “Еўрабачанне”. Умовы песеннага конкурсу. Адборачныя туры. Краіны-удзельніцы. Жывы гук. Прамы эфір. Падвядзенне вынікаў. Краіна-пераможца. Музычны кантракт. Дзіцячы міжнародны музычны фестываль “Еўрабачанне”. Умовы песеннага конкурсу для дзяцей.

Тэма 12. Міжнародныя і рэспубліканскія акцыі: роля, магчымасці, фарміраванне традыцый

Тэматыка міжнародных і рэспубліканскіх акцый. Умовы ўзнікнення, фарміраванне традыцый, роля і магчымасці на сучасным этапе святочнай культуры краіны.

Музей як інавацыйная гульнявая пляцоўка. Музей “блізкі і далёкі” – сацыяльная і псіхалагічная умова для міжнароднай акцыі “Ноч музеяў”. Міжнародны дзень музеяў (1977). Міжнародная акцыя “Ноч музеяў” - актуальныя тэндэнцыі ў мастацтве, папулярызацыя мастацтва, паказ рэсурсаў, магчымасцей, патэнцыялу музеяў, прыцягненне ўвагі. Своеасаблівая тэатральная, забаўляльная, культурная дзея. Фармат адкрытасці.

«Бібліяноч» – міжнародная сацыяльна-культурная акцыя, прысвечаная чытанню. Новы фармат працы бібліятэк, кнігарняў, літаратурных музеяў і арт-прасторы. Арганізацыя спецыяльных праграм (экскурсіі ў кнігасховішчы, лекцыі, майстар-класы, выставы, гістарычныя рэканструкцыі, інсталяцыі, кінапаказы, арт-праекты, канцэрты класічнай і

джазавай музыкі, тэатралізаваныя паказы, маскарады, квэсты, кірмашы і інш.).

Тэма 13. Гарадская культура. Святкаванне знакамітых асоб і памятных дат краіны. Свята горада

Значэнне традыцый гарадской культуры Беларусі. Святкаванне юбілеяў заснавання беларускіх гарадоў. Прастора і час свята. Асноўныя сімвалы свята: герб, сцяг, гімн. Паліфанічнасць святочнага дзеяння. Гісторыя горада, лёс яго жыхароў і гістарычны ландшафт – аснова рэжысёрскай задумы. Афіцыйныя мерапрыемствы. Структура абрадаў і цырымоній. Рэкрэацыйная прастора горада і яе напаўненне тэатралізаванымі і відовішчнымі элементамі.

Святкаванне юбілеяў выдатных дзеячаў культуры, памятных дат. Памятныя даты ААН: спецыяльныя дні, тыдні, гады і дзесяцігоддзі, прысвечаныя пэўнай тэме ці праблематыцы.

Паняцце юбілей, памятная дата. Святкаванне юбілеяў выдатных дзеячаў культуры, памятных дат. Памятныя даты ААН: спецыяльныя дні, тыдні, гады і дзесяцігоддзі, прысвечаныя пэўнай тэме ці праблематыцы.

Тэма 14. Культурная повязь пакаленняў: свята вёскі. Народныя гульнёва-забаўляльныя праграмы: традыцыі і сучаснасць

Вёска – скарбніца народных традыцый. Гістарычная абумоўленасць свята. Прастольнае свята. Традыцыя фэстаў (храмавых свят). Кірмашы, прымеркаваныя да хрысціянскіх свят. Сумесная праца адміністрацыі, працаўнікоў культуры, святароў пэўнай мясцовасці. Праграма свята. Удзел жыхароў вёскі. Запрошаныя госці свята. Конкурс на лепшую сядзібу. Узнагароджванне пераможцаў працы, старэйшых жыхароў і г. д.

Каляндарна-абрадавыя (у адпаведнасці са святамі каляндарнага цыкла) і сямейна-бытавыя (вяселле, радзіны, юбілеі) народныя гульнёва-забаўляльныя праграмы. Праграмы экалагічнай накіраванасці (свята лесу, свята кветак, свята птушак, свята на вадзе). Праграмы, прымеркаваныя да свят беларускай культуры (дзень ведаў, дзень пісьменства, юбілеі памятных гістарычных падзей, свята народнай музыкі, фестываль мастацтваў, свята гумару). Праграмы па ўзроставым прынцыпе; па месцы правядзення; па сюжэтнай лініі; па характары арганізацыі калектыву.

Тэма 15. Генезіс і святочныя традыцыі беларускага кірмашу. Беларускі фестываль-кірмаш "Дажынкі"

Генезіс кірмашу і этымалогія назвы. З'яўленне і распаўсюджванне

кірмашу на тэрыторыі Беларусі. Спецыялізацыя гандлю: агульнагаспадарчыя, конскія, рыбныя, грыбныя, ягадныя кірмашы. Кантрактавыя кірмашы і лясныя кірмашы. Сфера абслугоўвання на кірмашах. Кірмашовы тэатр. Кірмаш як сацыякультурны феномен: гасцяванні сваякоў. Традыцыі правядзення кірмашоў некалькімі вёскамі ў храналагічнай паслядоўнасці.

Рэспубліканскі, абласны, раённы фестываль-кірмаш “Дажынкі”. Гісторыя ўзнікнення, умовы правядзення.

Тэма 16. Шматнацыянальная культура Беларусі. Святочныя традыцыі нацыянальных меншасцей. Міжнародныя фестывалі нацыянальных культур

Святочная карта дыяспар Беларусі. Этнакультурныя і этнаканфесійныя асаблівасці існавання дыяспар на Беларусі. Этнакультурны дыялог паміж дыяспарамі і тытульным этнасам. Традыцыі святкавання навалецця ў этнічных суполках. Традыцыі сумесных святкаванняў у Доме Дружбы. Міжнацыянальныя святкаванні ў культурным цэнтры “Масква”. Роля і месца Міжнароднага фестывалю нацыянальных культур у культурным жыцці Беларусі (г. Гродна). Этнакультурны фестываль “Вянок Дружбы” (г. Бабруйск) і інш. Каардынуючая роля ДУ “Цэнтр нацыянальных культур” у развіцці міжнацыянальных адносін на Беларусі.

Тэма 17. Умовы ўзнікнення новых форм святочнай культуры (арт-праект, квэст, перформанс, флэш-моб, хэппенинг, шоу і інш.)

Тэндэнцыя сацыякультурнай трансфармацыі (палітычныя, соцыяльныя, эканамічныя прычыны). Універсуалізацыя і тыпалагізацыя свят і абрадаў. Незапатрабаванасць ужо існуючых форм святочнай культуры. Навукова-тэхнічныя ўмовы непазбежнасці ўзнікнення новых формаў мастацкіх відовішчаў. Мультымедыйнае шоу як сінтэз святла, гуку, агню, вады, лазэрнай графікі, відэа і слайд-праекцыі.

Азначэнне, класіфікацыя, мэта, задачы форм сучаснай святочнай культуры.

ВУЧЭБНА-МЕТАДЫЧНАЯ КАРТА ВУЧЭБНАЙ ДЫСЦЫПЛІНЫ

(вочнае навучанне)

Назва раздзела, тэмы	Колькасць аўдыторных гадзін				Колькасць гадзін КСР	Форма кантролю ведаў
	лекцыі	практычныя заняткі	Семінарскія заняткі			
Уводзіны. Дзяржаўная праграма “Культура Беларусі” як вызначэнне стратэгічных кірункаў культурнага будаўніцтва ў Рэспубліцы Беларусь	2					
Тэма 1. Станаўленне і стратэгічныя праблемы развіцця сучаснай святочнай культуры	2					
Тэма 2. Сучасная святочная культура ў кантэксце працэсаў глабалізацыі, формы і фарматы	2		1			
Тэма 3. Абумоўленасць узнікнення традыцый святкавання дзяржаўных святаў	2		1		1	п\а\п*
Тэма 4. Асаблівасці арганізацыі свят і абрадаў беларускага народнага календара на сучасным этапе	2		1		1	п\а\п
Тэма 5. Святочная культура беларускай шляхты. Рэнесанс святочнай формы культуры “баль”	2		1		1	п\а\п
Тэма 6. Станаўленне і развіццё савецкіх масавых свят	2		1		1	п\а\п
Тэма 7. Сямейна-родавая абраднасць беларусаў на сучасным этапе. Кансалідуючая роля рэспубліканскіх конкурсаў “Жанчына года” і “Сям’я года”	2		1		1	п\а\п
Тэма 8. Грамадская запатрабаванасць	2		1		1	п\а\п

гістарычных і ваенных рэканструкцый на сучасным этапе						
Тэма 9. Станаўленне, развіццё і сацыякультурная значнасць прафесійных свят	2		1		1	п\а\п
Тэма 10. Мастацка-спартыўныя відовішчы агульнасусветнага і рэспубліканскага ўзроўню	2		1		1	п\а\п
Тэма 11. Роля музычных і творчых фестываляў і конкурсаў у сучаснай святочнай культуры	2		1			
Тэма 12. Міжнародныя і рэспубліканскія акцыі: роля, магчымасці, фарміраванне традыцый	2		1			
Тэма 13. Святкаванне знакамітых асоб і памятных дат краіны. Гарадская культура. Свята горада	2		1			
Тэма 14. Культурная повязь пакаленняў: свята вёскі. Народныя гульнёва-забаўляльныя праграмы: традыцыі і сучаснасць	2		1			
Тэма 15. Генезіс і святочныя традыцыі беларускага кірмашу. Беларускі фестываль-кірмаш "Дажынкі"	2		1		1	п\а\п
Тэма 16. Шматнацыянальная культура Беларусі. Святочныя традыцыі нацыянальных меншасцей. Міжнародныя фестывалі нацыянальных культур	2		1			
Тэма 17. Умовы ўзнікнення новых форм святочнай культуры (арт-праект, квэст, перформанс, флэш-моб, хэппенинг, шоу і інш.)	2		1		1	п\а\п
Усяго: 90, з іх ауд. 54	**36**		**8**		**10**	

*скарачэнне: п\а\п – падрыхтоўка і абарона прэзентацыі

ВУЧЭБНА-МЕТАДЫЧНАЯ КАРТА ВУЧЭБНАЙ ДЫСЦЫПЛІНЫ

(завочнае навучанне)

Назва раздзела, тэмы	Колькасць аўдыторных гадзін				Колькасць гадзін КСР	Форма кантролю ведаў
	лекцыі	практычныя заняткі	Семінарскія заняткі			
Уводзіны. Дзяржаўная праграма “Культура Беларусі” як вызначэнне стратэгічных кірункаў культурнага будаўніцтва ў Рэспубліцы Беларусь	2				2	
Тэма 1. Станаўленне і стратэгічныя праблемы развіцця сучаснай святочнай культуры	2				2	
Тэма 2. Сучасная святочная культура ў кантэксце працэсаў глабалізацыі, формы і фарматы	2				2	
Тэма 3. Абумоўленасць узнікнення традыцый святкавання дзяржаўных святаў	2		1		2	п\а\п*
Тэма 4. Асаблівасці арганізацыі свят і абрадаў беларускага народнага календара на сучасным этапе	2		1		2	
Тэма 5. Святочная культура беларускай шляхты. Рэнесанс святочнай формы культуры “баль”	2				2	п\а\п
Тэма 6. Станаўленне і развіццё савецкіх масавых свят	2				2	п\а\п
Тэма 7. Сямейна-родавая абраднасць беларусаў на сучасным этапе. Кансалідуючая роля рэспубліканскіх конкурсаў “Жанчына года” і “Сям’я года”	2				2	п\а\п
Тэма 8. Грамадская запатрабаванасць	2				2	п\а\п

гістарычных і ваенных рэканструкцый на сучасным этапе						
Тэма 9. Станаўленне, развіццё і сацыякультурная значнасць прафесійных свят	2				2	п\а\п
Тэма 10. Мастацка-спартыўныя відовішчы агульнасусветнага і рэспубліканскага ўзроўню	2				2	п\а\п
Тэма 11. Роля музычных і творчых фестываляў і конкурсаў у сучаснай святочнай культуры	2				2	
Тэма 12. Міжнародныя і рэспубліканскія акцыі: роля, магчымасці, фарміраванне традыцый	2				2	
Тэма 13. Святкаванне знакамітых асоб і памятных дат краіны. Гарадская культура. Свята горада	2		1		2	
Тэма 14. Культурная повязь пакаленняў: свята вёскі. Народныя гульнёва-забаўляльныя праграмы: традыцыі і сучаснасць	2		1		2	
Тэма 15. Генезіс і святочныя традыцыі беларускага кірмашу. Беларускі фестываль-кірмаш “Дажынкі”	2		1		2	п\а\п
Тэма 16. Шматнацыянальная культура Беларусі. Святочныя традыцыі нацыянальных меншасцей. Міжнародныя фестывалі нацыянальных культур	2				2	
Тэма 17. Умовы ўзнікнення новых форм святочнай культуры (арт-праект, квэст, перформанс, флэш-моб, хэппенинг, шоу і інш.)	2		1		2	п\а\п
Усяго: 90	**12**		**6**		**36**	

*скарачэнне: п\а\п – падрыхтоўка і абарона прэзентацыі

Арганізацыя самастойнай работы па вучэбнай дысцыпліне “Сучасная святочная культура Беларусі”

Падрыхтоўка, абарона прэзентацыі – самастойная творчая работа студэнта па вучэбнай дысцыпліне «Сучасная святочная культура Беларусі» спрыяе выкарыстанню атрыманых ведаў у практычнай дзейнасці. У творчай рабоце неабходна выкарыстоўваць дакладныя веды аб сучаснай святочнай культуры, уменне карыстацца першакрыніцамі, структурыраваць матэрыял, абавязкова ўключаць фота-, відэаматэрыялы, музычную спадчыну, тэатралізацыю, акцёрскую манеру выкладання.

Пералік рэкамендуемых сродкаў дыягностыкі

Для кантролю за засваеннем студэнтамі вучэбнага матэрыялу выкарыстоўваюцца метады вуснай дыягностыкі ведаў (апытанне, рэфератыўнае паведамленне, даклад); метады практычнай дыягностыкі (падрыхтоўка прэзентацый. напісанне сцэнарных планаў, сцэнарыяў і рэжысёрскіх задум, пастаноўка нумароў, эпізодаў).

Дыягностыка кампетэнцый студэнтаў ажыццяўляецца з дапамогай вуснага апытання студэнтаў; правядзення практыкумаў і іншых творчых заняткаў.

ІНФАРМАЦЫЙНА-МЕТАДЫЧНАЯ ЧАСТКА

Літаратура

Асноўная

2. *Махлина,* С. Т. Семиотика культуры повседневности : учеб. для студентов высших учебных заведений, обучающихся по гуманитарным направлениям / С. Т. Тевельевна. - 2-е изд., доп. - Москва : Юрайт, 2020. – 253.

3. *Монина,* Н. П. История и теория праздничной культуры: учеб. пособие : в 6 частях / Н. П. Монина ; Омский государственный университет им. Ф. М. Достоевского. – Омск : Омский государственный университет им. Ф.М. Достоевского (ОмГУ), 2019. – Часть 6. История праздничной культуры России Нового и Новейшего времени. – 220 с. – URL: https://biblioclub.ru/index.php?page=book&id=575856 (дата обращения:18.05.2026)

Дадатковая

3. *Котович,* О. В. Сакральный мир традиции. 99 уроков народной культуры / О. Котович, Я. Крук. – Минск : Адукацыя і выхаванне, 2018. – 578 с.

4. Беларускі народны каляндар / аўт.-уклад. А. Ю. Лозка. – Мінск : Полымя, 1993. – 205 с.